

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**CIVILNO- VOJNA SARADNJA U OBLASTI ZAŠTITE I SPAŠAVANJA NA
PODRUČJU BOSNE I HERCEGOVINE
(2008-2023)**

-

Kandidatkinja

Kristina Filipović-Milić

Mentor

Prof.dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, 2024.

SADRŽAJ

SADRŽAJ.....	1
UVOD.....	3
I TEORIJSKO METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	4
1.1. Problem i predmet istraživanja.....	4
1.1.1. Problem istraživanja.....	4
1.1.2. Predmet istraživanja.....	4
1.1.3. Teorijska osnova istraživanja.....	5
1.2. Ciljevi istraživanja.....	6
1.2.1. Naučni cilj istraživanja.....	6
1.2.2. Društveni cilj istraživanja:.....	6
1.3. Sistem hipoteza.....	7
1.3.1. Generalna hipoteza.....	7
1.3.2. Posebne hipoteze.....	7
1.4. Metode istraživanja.....	7
1.4.1. Osnovne metode logističkog i naučnog saznanja.....	8
1.4.2. Općenaučne metode.....	8
1.4.3. Metoda prikupljanja podataka.....	8
1.4.4. Metoda analize sadržaja dokumenata.....	9
1.5. Vremenski plan istraživanja.....	9
1.6. Kratko obrazloženje preliminarnog sadržaja rada po djelovima i cjelinama.....	9
II ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE.....	10
1. Nastanak i razvoj oružanih snaga Bosne i Hercegovine.....	10
2.2 Struktura, zadaci i nadležnosti Oružanih snaga BiH.....	14
2.2.1. Zajednički stožer.....	15
2.2.2. Zapovjedništvo za potporu.....	17
2.2.3. Operativno zapovjedništvo.....	20
2.3. Komandovanje (zapovjedanje), kontrola i nadzor nad OS BiH.....	24
2.3.1. Komandovanje.....	24
2.3.2. Kontrola i nadzor.....	29
III CIVILNO VOJNI ODNOSI, CIVILNO VOJNA SARADNJA.....	33

3.1 Zakonski okvir na kojem se zasniva civilno-vojna suradnja u BiH	33
3.2. Oblici civilno-vojne saradnje	42
3.3. Uloga Oružanih snaga BiH u vrijeme pandemije COVID-19	51
3.4. Angažovanje Oružanih snaga BiH u Republici Turskoj	55
3.5. Angažovanje Oružanih snaga BiH u Republici Sloveniji.....	56
IV ZAŠTITA I SPAŠAVANJE.....	59
4.1. Zaštita i spašavanje u BiH	59
4.2. Najznačajniji oblici ugrožavanja u BiH.....	67
4.2.1. Hidrometeorološke opasnosti.....	67
4.2.2. Geološke opasnosti.....	69
4.2.3. Biološke i ekološke opasnosti	70
4.2.4. Požari	71
4.2.5. Opasnosti u transportu i komunikacijama	73
4.2.6. Industrijske opasnosti.....	73
4.2.7. Nuklearne, kemijske, biološke i radioaktivne opasnosti.....	74
4.2.8. Ostale opasnosti	75
4.2.9. Međunarodne vježbe pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama	77
V ULOGA MEĐUNARODNIH VOJNIH SNAGA U PRUŽANJU POMOĆI U VANREDNI SITUACIJAMA NA PODRUČJU BiH 2008-2018.....	79
5.1. Operacija ALTHEA.....	79
5.2. PSOTC - Centar za obuku za podršku mirovnim operacijama	81
5.3. LOT timovi	82
VI. ZAKLJUČAK.....	84
BIBLIOGRAFIJA	86
BIOGRAFIJA.....	89

UVOD

Budući da smo svjedoci da prirodne i elementarne nepogode ne poznaju granice, vrijeme ni mjesto, Bosna i Hercegovina kao i sve ostale zemlje svijeta izložena je riziku od prirodnih i drugih nereća koje iz godine u godinu pogađaju sve veći broj ljudi. Sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini nije uređen na državnom nivou, već je upravljanje vanrednim situacijama u nadležnosti entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske kao i Brčko Distrikta, dok je koordinacija i međunarodna suradnja regulisana na državnom nivou.

Jedina organizacija na nivou države Bosne i Hercegovine koja ima zadatak pomoći civilnim vlastima u odgovoru na prirodne i druge nesreće i koja se može angažirati na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine su Oružane snage BiH (OS BiH). Uz poštovanje određenih zakonskih propisa i procedura moguće ih je angažovati za pomoć civilnim strukturama u vanrednim situacijama.

Sistem zaštite i spašavanja je relativno nov pojam ali je jako zapostavljen i nedovoljno razvijen u Bosni i Hercegovini. Nažalost, toga svi postaju svjesni tek kad se desi elementarna nepogoda ili neka vanredna situacija. Država ne ulaže dovoljno sredstava u finansiranje, kako za materijalno-tehnička sredstva tako ni za obuku pripadnika ovog sektora. U tim situacijama „okreću“ se OS BiH koje u adekvatnoj mjeri mogu da prože pomoć i podšku jer posjeduju opremu i ljudstvo koje u veoma kratkom vremenskom roku može da bude na mjestu nesreće.

Kroz ovaj rad obradit ćemo OS BiH, njihov razvoj i organizaciju, sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini, a kroz poglavlje civilno-vojna saradnja objasniti ćemo njihovu uzajamnu povezanost, procedure angažovanja Oružanih snaga, kao i dosadašnja iskustva i situacije u kojima su bile angažovane. U posljednjem poglavlju rada pažnju posvećujemo međunarodnim vojnim snagama stacioniranim u BiH i njihovom angažovanju u vanrednim situacijama.

I TEORIJSKO METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

1.1. Problem i predmet istraživanja

1.1.1. Problem istraživanja

Bosna i Hercegovina kao i sve države svijeta podložna je opasnostima prirodnog i antropološkog porijekla. Od prirodnih možemo da navedemo zemljotrese, erozije tla, poplave, atmosferske pojave, a od antropoloških akcidenti, terorizam i rat. Nakon četverogodišnjeg rata i raspadanjem SFR Jugoslavije, potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine nastala je država Bosna i Hercegovina. U sklopu novonastalih državnih institucija bilo je potrebno oformiti i sistem zaštite i spašavanja koji će stanovništvu pružiti pomoć u elementarnim i drugim nesrećama. Tako je na državnom nivou formirano Ministarstvo sigurnosti, u čijem se sastavu nalazi i sektor za zaštitu i spašavanje. To je jedini sektor na državnom nivou, dok su centri Civilne zaštite formirani na entitetskom nivou i u Brčko Distriktu.

U vanrednim situacijama potrebno je angažovati što veći broj raspoloživog ljudstva i materijalno tehničkih sredstva odakle proizilazi i potreba angažovanja OS BiH jer one raspolažu neophodnim reursima, kako smo naveli. Jedna od osnovnih misija i zadataka OS BiH jeste, upravo, i pomoć civilnom stanovništvu u reagiranju na prirodne i druge nesreće. Taj zadatak OS BiH ćemo detaljnije razmatrati u ovom radu, zajedno sa zakonskim regulativama, procedurama i drugim propisima koje je potrebno ispoštovati prije samog angažovanja pripadnika OS BiH

1.1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je saradnja civilnih struktura i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u slučajevima nastanka prirodnih i drugih vanrednih situacija na području države. Ovom prilikom razmotrićemo načine saradnje, angažovanja, zakonsku regulativu kao i standardne operativne procedure koje je potrebno ispoštovati kako bi pripadnici OS BiH bili u mogućnosti dati maksimalan doprinos u pomoći civilnim strukturama i reagovati u slučajevima elementarnih nepogoda, prirodnih i ekoloških katastrofa i drugim vanrednim situacijama, a koje datiraju od njihovog osnivanja pa sve do 2023. godine.

1.1.3. Teorijska osnova istraživanja

U izradi ovog master rada, kao što i sam naziv teme kaže, bavimo se civilno-vojnomo saradnjom u oblasti zaštite i spašavanja na području BiH. Kako smo već naveli, Oružane snage su jedina organizacija koju je moguće angažirati na teritoriji države, dok se sve ostale ovlasti prenose na entitete i Distrikt. Potrebno je uložiti više sredstava u adekvatnije opremanje i obučavanje Oružanih snaga za pružanje pomoći civilnim strukturama ali takođe posvetiti više pažnje samom sistemu zaštite i spašavanja na državnom nivou.

Neki od važnijih teorijskih pojmova ovog rada su:

Oružane snage: „Oružana sila, posebna organizacija jedne zemlje, obučena i opremljena za vođenje oružane borbe.¹“

Zaštite i spašavanja: „Podsistem sistema unutarne sigurnosti, ali i zaokruženi sistem sa svim organizacijskim i funkcionalnim elementima koji ga čine. Sistem zaštite i spašavanja BiH sačinjavaju institucije, organi i tijela Vijeća ministara, pravni subjekti i nevladin sektor.²“

Civilna zaštita: „Organizirana aktivnost civilnog stanovništva, društvenih organizacija i državnih organa radi zaštite stanovništva, materijalnih, kulturnih i drugih dobara od ratnih razaranja, elementarnih nesreća velikih razmjera, tehnoloških, saobraćajnih i drugih nesreća.³“

Civilno - vojni odnosi: „Pojam civilno-vojni odnosi obuhvata sve aspekte veza između oružanih snaga (kao političke, društvene i ekonomske ustanove) i društva (i države ili političkih/socijalnih/etničkih pokreta čiji su dio.⁴“

Civilno - vojna saradnja: „Predstavlja prilično osporavan koncept, koji ima različita, a često i suprotstavljena značenja i doktrine koje zapravo opisuju istu aktivnost tj. koordinaciju između civilnih i vojnih aktera.⁵“

Međunarodne oružane snage su: „U širem smislu, oružane snage, regrutirano posredno ili neposredno sa teritorija više država, ali potčinjene jednoj komandi, a u užem smislu su to mirovne snage UN, odnosno višenacionalne oružane snage čije formiranje predviđa Povelja UN.“⁶

¹ Beridan I., Tomić I.M., Kreso M., Leksikon sigurnosti, Sarajevo 2001. str.261

² Huseinbašić Č., Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja, Sarajevo 2009, str.57

³ Beridan I., Tomić I.M., Kreso M., Leksikon sigurnosti, Sarajevo 2001. str.70

⁴ Dulić. D., Mirovne i humanitarne operacije, Beograd 2008, str.20

⁵ Dulić. D., Mirovne i humanitarne operacije, Beograd 2008, str.20

⁶ Beridan I., Tomić I.M., Kreso M., Leksikon sigurnosti, Sarajevo 2001. str.207

1.2. Ciljevi istraživanja

U okviru određivanja ciljeva istraživanja razlikujemo dvije vrste (grupe) ciljeva: naučne i društvene. Svako istraživanje ima kao opći cilj sticanje naučnog saznanja određenog obima i nivoa, a istovremeno, po općem konceptu i ideologiji nauke, svaka naučna djelatnost treba da bude usmjerena na dobrobit ljudi. To je osnovno razlikovanje naučnih i društvenih ciljeva⁷. Cilj ovog master rada jeste analiziranje odnosa OS BiH i civilnih struktura u slučajevima nastanka prirodnih i drugih nesreća, eventualno unapređenje Procedura koje je neophodno provesti pri angažovanju istih, sagledavanje dosadašnjih iskustava, stanja i mogućnosti pri angažovanju Oružanih snaga, radi lakše i efikasnije pomoći civilnim strukturama.

1.2.1. Naučni cilj istraživanja

Naučni ciljevi su zadati nivoi naučnog saznanja koji se namjeravaju ostvariti naučnim istraživanjem i koji će biti sadržani u rezultatima istraživanja.

Naučni značaj ovog rada ogleda se u shvatanju načina na koji se ispoljavaju civilno-vojni odnosi u složenom političkom, društvenom i nacionalnom okruženju, kao što je Bosna i Hercegovina. Jednom kada se, ti komplikovani, odnosi shvate, može se govoriti o jednostavnijem angažovanju OS BiH u slučajevima nastanka elementarnih nepogoda, prirodnih katastrofa i drugih vanrednih situacija. Osim toga, komplikovane i složene odnose, potrebno je analizirati, utvrditi koji su to koraci u angažovanju OS BiH koji se mogu preskočiti, što će doprinijeti efikasnoj pomoći OS BiH civilnim strukturama, te iste pojednostaviti, jer u slučajevima nastanka navedenih situacija, vrijeme je od presudnog značaja. Pravovremena reakcija svih segmenata BiH društva je neophodna prije, tokom, kao i u procesu saniranja posljedica nastalih elementarnim i drugim nepogodama.

Analiza, pojednostavljenje i propisivanje jednostavnijih, ali efikasnijih procesura za angažovanje OS BiH u slučajevima koji su ranije navedeni, spada u domen nauke, zbog čega smatramo da ovo predstavlja naučni cilj istraživanja.

1.2.2. Društveni cilj istraživanja:

Pod društvenim ciljem ovog rada podrazumijeva se doprinos koji će ovaj rad imati za dobrobit BiH društva. Samim razumijevanjem komplikovanih i složenih odnosa u BiH, civilno-vojnoj saradnji, kao i drugim segmentima društva, analizom te pojednostavljenjem istih, BiH

⁷Termiz Dž., Metodologija društvenih nauka, Lukavac 2009., str.220

društvo dobija jako mnogo. Samom pravovremenom reakcijom, u smislu preventivnog djelovanja, djelovanja tokom stanja elementarne nepogode i drugog vanrednog stanja, kao i pravovremenom i potpunom sanacijom posljedica nastalih djelovanjem istih, umanjuje se nastala šteta, sprječavaju se gubici ljudskih života, nastanak epidemije različitih bolesti, kao i brži povratak normalnom životu.

Zahvaljujući ovom radu, moguće posljedice elementarnih nepogoda, prirodnih katastrofa i drugih vanrednih stanja trebale bi biti umanjene preventivnim djelovanjem, pravovremenom reakcijom i sanacijom posljedica, što naravno doprinosi povećanju sigurnosti BiH društva.

1.3. Sistem hipoteza

Hipoteze su osnovane pretpostavke o predmetu istraživanja iskazane u obliku stavova-sudova. U ovom radu imamo jednu generalnu i nekoliko posebnih hipoteza.

1.3.1. Generalna hipoteza

Generalna hipoteza ovog rada bila bi:

U Bosni i Hercegovini postoje dobri i razvijeni civilno-vojni odosi u sistemu zaštite i spašavanja.

1.3.2. Posebne hipoteze

- Oružane snage imaju važnu ulogu i mogućnosti u sistemu zaštite i spašavanja.
- Zakonska regulativa za angažovanje Oružanih snaga je otežavajuća okolnosti pri angažovanju istih.
- Uloga Ministarstva sigurnosti u sistemu zaštite i spašavanja je od velike važnosti.
- Uloga privrednih subjekata ima posebno mjesto u sistemu zaštite i spašavanja.
- Međunarodne oružane snage odigrale su značajnu ulogu u sistemu zaštite i spašavanja.

1.4. Metode istraživanja

U ovom radu bit će primjenjene sve osnovne metode ali će težište biti na analizi, sintezi, klasifikaciji i generalizaciji.

1.4.1. Osnovne metode logističkog i naučnog saznanja

Analiza u procesu naučnog saznanja prva je i najosnovnija metoda. Analizom se otkriva struktura, cjelina, odnosi, veze, razna svojstva, uloge i funkcije činilaca u cjelini, mjesta raznih činilaca i njihov značaj u cjelini. Sinteza i analiza imaju zajednički predmet istraživanja ali su im pristup i procedura različitih smjerova. Analiza saznaje cjelinu rastavljajući je, dok sinteza saznaje cjelinu spajajući činioce i djelove u cjelinu, te preko toga saznaje njihova svojstva, odnose među njima i sa cjelinom odnose unutar nje. Klasifikacijom dijelimo jednu cjelinu na više članova po unaprijed definisanom kriterijumu koji, istovremeno, izražava pripadnost svih članova određenoj cjelini, ali i specifičnosti njihovih obrada. Odvija se po strogim pravilima logike i metodologije, odnosno naučno-istraživačkog rada. Generalizacija predstavlja proceduru uopštavanja stavova i formiranja općih stavova na osnovu pojedinačnih.

1.4.2. Općenaučne metode

Prilikom realizacije ovog rada primjenit ćemo sljedeće naučne metode:

a) Općenaučna metoda modelovanja

Ovaj metod se primjenjuje višestruko:

- Provjerava se postojeći teorjski model sadržan u domaćoj i stranoj literaturi;
- Otkriva se normativno – pravni model sadržan u zakonskim i podzakonskim aktima koji se tiču ove teme;
- Formira se saznajni osnov za pravilnu procjenu i prognozu mogućnosti daljeg angažovanja OS BiH, kao i mogućnost preventivnog djelovanja istih.

b) Hipotetičko-deduktivna metoda

U radu ova metoda će se primjenjivati kao konstruisano, uopšteno iskustveno saznanje, sadržano u široko prihvaćenim hipotetičkim stavovima i provjerom tih stavova kroz analizu, da bi se došlo do konkretnih zaključaka.

c) Komparativna metoda

Ova metoda će se koristiti za poređenje teorijskog i praktičnog modela mogućih rješenja za ublažavanje posljedica elementarnih nepogoda

1.4.3. Metoda prikupljanja podataka

Imajući u vidu da je ovo istraživanje teorijsko-empirijskog kataraktera, ono zahtjeva primjenu metode analize sadržaja dokumenata, kao operativne metode za prikupljanje podataka i to oba njena oblika - kvalitativne i kvantitativne tehnike analize.

1.4.4. Metoda analize sadržaja dokumenata

Podaci prikupljeni metodom analize sadržaja kombinovat će se sa saznanjima dobijenim metodom jezičkog i logičkog proučavanja propisa iz oblasti sigurnosti, oblasti zaštite i spašavanja kao i pravnih propisa i činit će osnovni izvor u postupku zaključivanja i verifikacije hipoteza.

1.5. Vremenski plan istraživanja

Ovo istraživanja bazirano je na vremenskom periodu od osnivanja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine zaključno sa 2023. godinom.

1.6. Kratko obrazloženje preliminarnog sadržaja rada po djelovima i cjelinama

Prvu cjelinu ovog rada činit će Teorijsko metodološki okvir istraživanja gdje će biti definisani problemi i predmet istraživanja, određeni ciljevi i zadaci te postavljen hipotetički okvir samog rada. U drugoj cjelini rada bit će opisan nastanak i razvoj Oružanih snaga BiH, te njihova struktura i uloga u društvu. Treću cjelinu čini definisanje pojma civilno - vojni odnosi i civilno - vojna saradnja na području BiH kroz ulogu OS BiH u pomoći civilnim strukturama u elementarnim i drugim nepogodama, posmatrana kroz prizmu dosadašnjih iskustava i angažovanja OS BiH. Zaštita i spašavanje je četvrta cjelina ovog rada, u kojoj će biti obrađen sistem Zaštite i spašavanja u BiH, dok će u petom dijelu biti analizirana uloga međunarodnih vojnih snaga u pružanju pomoći u vanrednim situacijama na području BiH.

II ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE

1. Nastanak i razvoj oružanih snaga Bosne i Hercegovine

Sve države svijeta teže stvaranju jedinstvenih i efikasnih oružanih snaga koje će u svakom trenutku biti sposobne reagovati na prijetnje suverenitetu i teritorijalnom integritetu države.

Nakon mirovnih pregovora koji su vođeni 01.-21.11.1995. godine u bazi Rajt u Dejtonu, Ohajo, SAD, parafiranjem i potpisivanjem 14.12.1995. godine u Parizu, dokumentom pod nazivom „Dejtonski mirovni sporazum“ okončan je četvorogodišnji (1992-1995) rat u BiH. Iz rata Bosna i Hercegovina izlazi kao samostalna država sa dva entiteta, Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine) i Distrikt Brčko, sa tri konstitutivna naroda. Na teritoriju Bosne i Hercegovine nalazile su se dvije, odnosno tri vojske. Vojska Federacije BiH (Hrvati i Bošnjaci) i Vojska Republike Srpske (VRS). Vojska Federacije BiH bila je sačinjena od pripadnika Armije BiH (ABiH) i Hrvatskog vijeća obrane (HVO).

U Ustavu BiH koji je sastavni dio Dejtonskog mirovnog sporazuma BiH pod stavkom 5. člana V, navedeno je tko će vršiti civilno zapovjedništvo nad oružanim snagama i formiranje Stalnog komiteta gdje je navedeno sljedeće:

a) Svaki član Predsjedništva će, po službenoj dužnosti, vršiti funkciju civilnog zapovjednika oružanih snaga. Nijedan entitet neće prijetiti silom niti upotrebljavati silu protiv drugog entiteta i ni pod kakvim okolnostima oružane snage jednog entiteta ne smiju ući niti boraviti na teritoriji drugog entiteta bez saglasnosti njegove vlade i Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Sve oružane snage u Bosni i Hercegovini će funkcionisati u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Bosne i Hercegovine.

b) Članovi Predsjedništva će izabrati Stalni komitet za vojna pitanja koji će koordinirati aktivnosti oružanih snaga u Bosni i Hercegovini. Članovi Predsjedništva ujedno su i članovi Stalnog komiteta.⁸

Zakonom o obrani, članom 32. definisane su dužnosti Stalnog komiteta za vojna pitanja, gdje je navedeno da Stalni komitet za vojna pitanja vrši sljedeće dužnosti, ako Predsjedništvo ne odluči drugačije: razmatra i daje savjete o Sigurnosoj politici i Odbrambenoj politici Bosne i Hercegovine, koje se pripremaju po uputstvu Ministra obrane, daje savjete Predsjedništvu o

⁸ Ustav Bosne i Hercegovine, Član V, stav 5.

postavljenju načelnika i zamjenika načelnika ZS, zapovjednika i zamjenika Operativnog zapovjedništva OS i Zapovjedništva za potporu OS, kako svi članovi stalnog komiteta za vojna pitanja s pravom glasa mogu podnijeti žalbu ako Predsjedništvo ne odobri postavljenje ili smjenu časnika sa činom generala, takve žalbe razmatra cijeli Stalni komitet za vojna pitanja i mogu se preinačiti u skladu s Poslovníkom Stalnog komiteta za vojna pitanja.⁹

Stvaranje jedinstvene, sposobne, obučene i opremljene vojne formacije, koja će biti spremna reagovati na sve sigurnosne izazove, bio je zadatak koji je Bosna i Hercegovina morala ispuniti u cilju pristupanja europskim i euroatlantskim integracijama, političko-vojnom programu Partnerstva za mir i ulasku u NATO. Stoga je u veljači 2005. godine donesena Odluka Predsjedništva BiH u kojoj se izražava opredjeljenje BiH za članstvo u NATO, a u listopadu 2005. godine donesen je Zakon o obrani Bosne i Hercegovine koji stupa na snagu 01. siječnja 2006. godine, kojim su ukinuta entitetska ministarstva obrane i vojske¹⁰. Zaposlenici iz MO FBiH i MO RS postali su zaposlenici MO BiH, ukinuto je obavezno služenje vojnog roka i počinje se primjenivati jedinstveni budžet za obranu na nivou države.

Donošenjem Zakona o obrani i Zakona o službi u OS BiH od strane Parlamentarne skupštine BiH počeo je reformski proces na formiranju Oružanih snaga BiH.

Poštujući Odluku Predsjedništva, do kraja 2005. godine, formirani su Zajednički štab i Operativno zapovjedništvo, a Odlukom Predsjedništva BiH od 06/2006 o veličini, strukturi i razmještanju OS BiH pristupa se formiranju i popunjavanju zapovjedništava i postrojbi OS BiH. Bosna i Hercegovina u narednom periodu kontinuirano organizira, razvija i održava vojni kapacitet i borbenu gotovost Oružanih snaga, a sve to u svrhu osiguranja suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke neovisnosti, unapređenja ciljeva vanjske politike BiH, ispunjenja međunarodnih obaveza, zaštite stanovništva BiH iz čega proizilaze zadaci/misija OS BiH koji se ogledaju u 5 točaka:

1. Sudjelovanje u operacijama kolektivne sigurnosti, operacijama potpore miru i samoobrani, uključujući borbu protiv terorizma;
2. Pružanje vojne obrane BiH i njenim državljanima u slučaju napada;
3. Pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće;
4. Protuminsko djelovanje u BiH;
5. Ispunjenje međunarodnih obaveza u BiH¹¹.

⁹ Zakon o obrani, član 32.

¹⁰ Brošura Ministarstva obrane 2015, str.5.

¹¹ http://www.mod.gov.ba/OS_BIH/nadleznosti/?id=21874

Od navedenih zadaća kroz ovaj rad posebnu pažnju obratit ćemo na pomoć na angažovanje OS BiH u pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće.

Nakon završetka rata brojno stanje Vojske Federacije Bosne i Hercegovine (VFBiH) i Vojske Republike Srpske (VRS) je bilo 264.500, odnosno 154.000 ljudi. U skladu sa Aneksom 1B Dejtonskog mirovnog sporazuma, u 1996. godini, predstavnici dvaju entiteta i države Bosne i Hercegovine dogovorili su se da se smanji broj teškog naoružanja koje je u posjedu dviju vojski na dogovoreni nivo, te su izjavili da VRS neće prelaziti brojku od 56.000, a VFBiH 55.000 vojnika. U narednom periodu se broj vojnika smanjio na 30.000 u Federaciji BiH i 12.000 u Republici Srpskoj, ali i ta je brojka bila prevelika za Bosnu i Hercegovinu. U 2002. godini izvršeno je ponovno smanjenje i oružane snage su smanjene na 19.090 vojnika¹².

Veličina i struktura Oružanih snaga BiH određena je Odlukama Predsjedništva BiH. Tako je utvrđeno da Oružane snage BiH trebaju imati 16.000 pripadnika i to:

- 10.000 profesionalnih vojnih lica (generali, oficiri, podoficiri i vojnici),
- 1.000 civilnih lica na službi u Oružanim snagama BiH,
- 6.000 pripadnika rezervnog sastava.

Broj pripadnika Oružanih snaga i Ministarstva obrane je ograničen Zakonom o budžetu institucija BiH kao i međunarodnim obavezama BiH, na način da se popuna može vršiti do maksimalnih 10.011 pripadnika. Odlukama Predsjedništva BiH je, pored veličine, strukture i lokacija komandi i jedinica, utvrđena i nacionalna zastupljenost u Oružanim snagama BiH¹³.

Tako je, u Ministarstvu obrane BiH ukupno zaposleno 250 osoba, od čega 14 ima poseban status, 9 je rukovodećih državnih službenika, 143 državna službenika i 84 zaposlenika. Ukupno zaposlenih u Oružanim snagama BiH je 9.335 osoba, od toga 8.701 djelatna vojna osoba i 634 civilne osobe. Od ukupnog broja djelatnih vojnih osoba po kategorijama imamo 13 generala, 1.883 časnika, 2.998 dočasnika i 3.812 vojnika. U MO i OS se neprestano zanavlja personal, u 2015. i 2016. godini u djelatnu vojnu službu primljeno je 715 osoba, dok je iz službe otpušteno 717 osoba.¹⁴

Odbrambena politika Bosne i Hercegovine definira svrhu Oružanih snaga. Ona, kao takva, definira glavne elemente odbrambenog sistema i načine na koje oni funkcioniraju, uključujući

¹² Put u partnerstvo za mir, Izvještaj komisije za reformu u oblasti odbrane, BiH, Septembar 2003, str.65.

¹³ http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/misija/Default.aspx?id=41&langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1

¹⁴ Ministarstvo obrane BiH 2015-2018, Publikacija MO BiH

i Oružane snage Bosne i Hercegovine kao najbitniji dio sistema, a sadržana ju u dokumentu „Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine“.

Odbrambena politika Bosne i Hercegovine zasniva se na sljedećim načelima:

- Demokratska, civilna kontrola vojske, uz parlamentarni nadzor;
- Transparentnost aktivnosti u oblasti obrane, uključujući planiranje i budžetiranje obrane;
- Uravnoteženost snaga i mogućnosti unutar Bosne i Hercegovine, podregija i Jugoistočne Evrope;
- Modernizacija snaga, uključujući razvoj interoperabilnosti, kako unutar Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, tako i sa NATO-om;
- Integracija u evroatlantske kolektivne sigurnosne strukture;
- Suradnja u oblasti kontrole naoružanja i mjera izgradnje sigurnosti i povjerenja, uključujući učešće u sigurnosnim strukturama i protokolima Jugoistočne Evrope;
- Izgradnja sistema obrane, zasnovanog na navedenim principima, čime će Bosna i Hercegovina realizirati ciljeve odbrambenih reformi, na putu od individualne ka kolektivnoj sigurnosti;

Svrha Oružanih snaga prema Obrambenoj politici Bosne i Hercegovine:

- Zaštita suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine u skladu sa međunarodnim pravom i ustavima države i entiteta;
- Doprinos međunarodnim mirovnim misijama;
- Pružanje pomoći civilnim organima vlasti u slučaju elementarne nepogode ili drugih vanrednih situacija kao i za potrebe društva, što podrazumijeva deminiranje i izgradnju infrastrukture.¹⁵

¹⁵ Put u partnerstvo za mir, Izvještaj komisije za reformu u oblasti odbrane, BIH, Septembar 2003, str.66

2.2 Struktura, zadaci i nadležnosti Oružanih snaga BiH

Slika 1. RAZMJESTA I LOKACIJE JEDINICA OS BiH 1

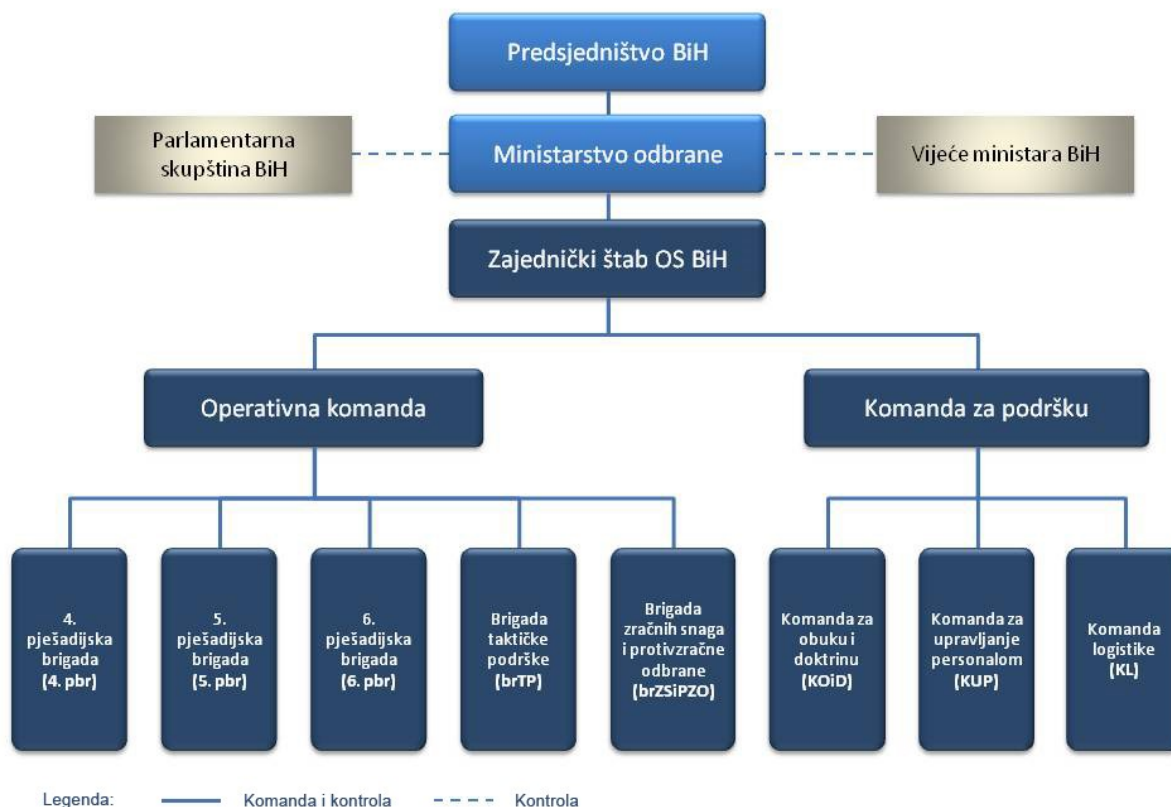
Vojna organizacija je hijerarhijske strukture, zasniva se na principu nadređeni-podređeni (pretpostavljeni-potčinjeni), a taj se sustav odnosi, kako na profesionalni kadar, tako i na same institucije unutar Oružanih snaga kroz odnos zapovjedanja, kontrole i nadzora.

Po odluci Predsjedništva BiH o veličini, strukturi i lokacijama OS BiH iz jula 2006. godine predviđa se da procenat Bošnjaka bude 45,9% (4.826 lica), Srba 33,6% (3.533 lica), Hrvata 19,8% (2.084 lica) i ostalih 0,7% (74 lica).

U skladu sa članom 33. Zakona o obrani BiH i člana 3. Zakona o službi u OS BiH, OS BiH se sastoji od: profesionalnih vojnih lica, pripadnika rezervnog sastava, civilnih lica na službi u OS BiH i kadeta. OS BiH u skladu sa novim konceptom trebalo bi da imaju 16.000 pripadnika, od čega 10.000 profesionalnih vojnih lica, 1.000 civila i 5.000 pripadnika rezervnog sastava. Do danas koncept nije u potpunosti ostvaren. OS BiH još uvijek nemaju pripadnike pričuvnog sustava tako da je trenutno brojno stanje OS BiH oko 10.000, jer ni sva mjesta profesionalnog sustava nisu popunjena.

Strukturu Oružanih snaga čine: Zajednički stožer OS BiH, Operativno zapovjedništvo OS BiH koji su smješteni u Sarajevu, i Komanda za potporu, koja je smještena u Banjaluci. Pod nadležnosti Operativnog zapovjedništva nalaze se 4. pješačka brigada sa sjedištem u Čapljini, 5. pješačka brigada sa sjedištem u Tuzli, 6. pješačka brigada sa sjedištem u Banjaluci. Brigada taktičke potpore smještena je u Sarajevu, a Brigada zračnih snaga i protuzračne obrane u Banjaluci. Pješačke bojne raspoređene su u Banjaluci, Bihaću, Bileći, Čapljini, Kiseljaku,

Livnu, Orašju, Prijedoru, Tuzli, Ustikolini i Zenici, a topničke bojne u Doboju, Mostaru i Žepču.

Shema 1. Struktura MO BiH

2.2.1. Zajednički stožer

Zajednički stožer OS BiH je organ koji je potčinjen Ministru obrane BiH. ZŠ OS BiH je odgovoran za planiranje i sprovođenje zapovijedi i direktiva Ministra obrane BiH. Zajedničkim štabom OS BiH rukovode: načelnik ZŠ, zamjenik načelnika ZŠ za operacije i zamjenik načelnika ZŠ za resurse i vojno osoblje iz OS BiH.

Trenutno na funkciji načelnika Zajedničkog stožer nalazi se general-pukovnik Gojko Knežević, zamjenik načelnika ZŠ za operacije je general-major Tomo Kolenda, a zamjenik načelnika ZŠ za resurse je general-major Mirsad Ahmić.

Načelnik ZŠ i njegovi zamjenici su iz tri različita konstitutivna naroda.¹⁶

¹⁶ http://www.mod.gov.ba/biografije/zs_os_bih/?id=21899

Zakonom o obrani definisane su nadležnosti ZŠ OS BiH:

(1) Zajednički stožer Oružanih snaga (u daljnjem tekstu: Zajednički stožer) je stručni štabni organ potčinjen ministru obrane.

(2) Zajednički stožer odgovoran je za planiranje, organiziranje i provođenje direktiva i naredbi ministra obrane, uključujući sljedeće:

- a) pripremanje i nadgledanje izvršenja vojnih naredbi, po uputstvu ministra obrane,
- b) izradu vojnih strategija za implementaciju Sigurnosne politike i Obrambene politike Bosne i Hercegovine, po uputstvu ministra obrane,
- c) planiranje i implementaciju angažiranja vojnih snaga u skladu sa zakonom,
- d) izradu politika kao potpora direktivama i zapovijedima koje izda ministar obrane,
- e) pružanje pomoći u vojnom osoblju Ministarstvu obrane.

(3) Zajednički stožer čine: načelnik Zajedničkog stožera, zamjenik načelnika Zajedničkog stožera za operacije, zamjenik načelnika Zajedničkog stožera za resurse i vojno osoblje iz Oružanih snaga.¹⁷

Načelnik zajedničkog stožera u okviru lanca zapovjedanja, pod vrhovnom zapovijedi i kontrolom Predsjedništva ima sljedeće nadležnosti: vrši dužnost vojnog savjetnika Predsjedništva i ministra obrane, osigurava operativnu gotovost Oružanih snaga, izdaje zapovijedi u skladu sa nadležnostima Zajedničkog stožera, nadgleda i osigurava izvršavanje direktiva i zapovijedi ministra obrane, daje preporuke i mišljenja ministru obrane u vezi s unapređenjem i postavljanjem lica u činu pukovnika, brigadira i generala, predstavlja Bosnu i Hercegovinu u pitanjima obrane u svim međunarodnim organizacijama i u svim zemljama na nivou načelnika zajedničkog stožera-načelnika obrane, usmjerava, nadgleda i odgovara za aktivnosti osoblja Zajedničkog stožera.¹⁸

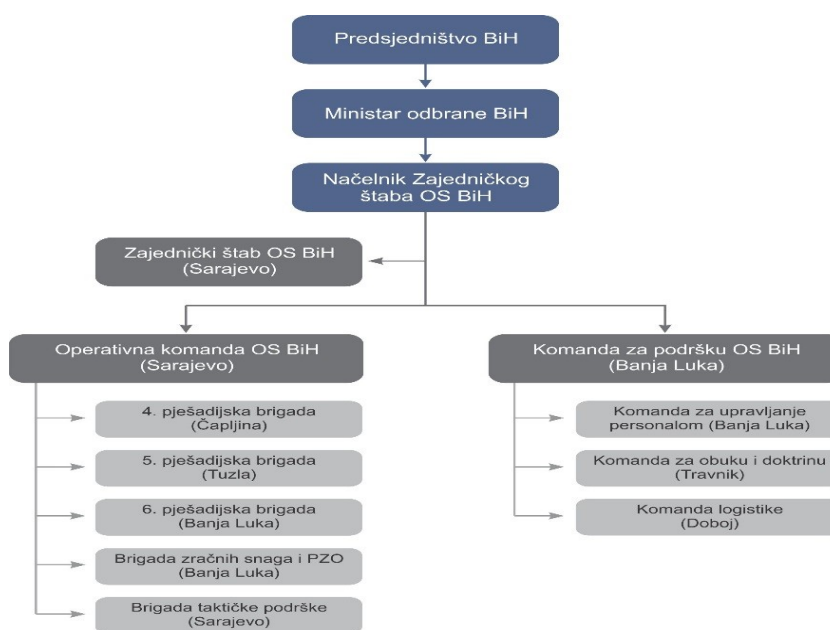
Odgovornosti zamjenika načelnika Zajedničkog stožera za operacije su vojno-obavještajni poslovi, kontra-obavještajni poslovi, sigurnosne operacije, razvijanje kapaciteta za provedrjnje operativnih zapovijedi i planova, razvoj snaga i modernizacija, održavanje odnosa između Oružanih snaga i civilne vlasti. Zamjenik načelnika Zajedničkog stožera za resurse odgovoran je za ljudske resurse, snadbijevanje, održavanje, transport i usluge za Stožer, te tehnološko-informativne sisteme i komunikacije.¹⁹

¹⁷ Zakon o obrani, član 20.

¹⁸ Zakon o obrani, član 22.

¹⁹ Zakon o obrani, član 23.

Načelnika i zamjenike načelnika Zajedničkog stožera predlaže ministar obrane, a postavlja Predsjedništvo, uz konsultaciju sa Stalnim komitetom za vojna pitanja. Parlamentarna skupština potvrđuje imenovanja u roku od 45 dana od kada joj Predsjedništvo dostavi svoju odluku o imenovanju. Predsjedništvo može smijeniti s dužnosti načelnika Stožera i zamjenike na prijelog ministra obrane. Načelnik ZS i njegova dva zamjenika ne mogu biti iz reda istog konstitutivnog naroda niti će načelnik ZS biti iz reda istog konstitutivnog naroda kao zapovjednik Operativnog zapovjedništva OS i zapovjednik Zapovjedništva za potporu OS BiH.²⁰

Shema 2. Organizacija Zajedničkog stožera OS BiH

2.2.2. Zapovjedništvo za potporu

Zapovjedništvo za potporu OS BiH smješteno je u Banja Luci. Izvršava zadatke iz oblasti upravljanja personalom, logistike, izobrazbe i doktrine. Pod njegovom nadležnošću nalazi se Zapovjedništvo za upravljanje personalom sa sjedištem u Banja Luci, kao i Zapovjedništva za izobrazbu i doktrinu i logistiku, smještena u Travniku i Doboju. Bojne logističke potpore raspoređene su u Banja Luci, Čapljini, Tuzli i Sarajevu.

Zapovjednik Zapovjedništva za potporu odgovoran je za: osoblje, logistiku, obuku i doktrinu, a podređen je načelniku Zajedničkog stožera i ima dva zamjenika, jedan za operacije i jedan za resurse.

²⁰ Zakon o obrani, član 24.

Pod vrhovnom zapovjedništvom, uputstvima i kontrolom Predsjedništva ima sljedeće nadležnosti: izdaje zapovjedi i uputstva podređenim upravama i snagama, neophodna za izvršavanje misija dodijeljenih Zapovjedništvu, uključujući zapovjedi i uputstva nad svim aspektima individualne vojne izobrazbe i logistike, provodi politike, propise i zapovijedi Ministarstva obrane i Zajedničkog stožera vezane za osoblje, logistiku i izobrazbu, priprema planove za podršku operacijama na osnovu zapovijedi načelnika ZS, pruža podršku Operativnom zapovjedništvu OS na osnovu zapovijedi načelnika ZS, organizuje uprave i snage u okviru Zapovjedništva na način koji on smatra neophodnim za izvršenje misija dodijeljenih Zapovjedništvu, pruža podršku u razmještanju i raspoređivanju, koordinira i odobrava one aspekte uprave i podrške uključujući kontrolu resursa i opreme, internu organizaciju izobrazbe, i disciplinu neophodnu za izvršavanje misija dodijeljenih Zapovjedništvu, predlaže načelniku ZS logističke potpore, te standarde za izobrazbu personala, opremanje i sandbijevanje OS, utvrđuje potrebe za izobrazbom OS, izrađuje Nacrt doktrine izobrazbe, te organizira izvođenje individualne izobrazbe, održava nepokretnu imovinu OS BiH, izrađuje i provodi planove za upravljanje lokacijama za skladištenje municije i lokacijama za skladištenje oružja, u skladu s međunarodnim obavezama, odgovarajućim zakonima i propisima koje izda MO i ZS, daje preporuku za nabavku robe i usluga za OS BiH u skladu s važećim zakonskim propisima, predlaže inicijativu za poboljšanje interoperabilnosti OS s snagama država članica NATO-a, odgovoran za upravljanje evidencijom o osoblju u skladu s propisima koji donosi ministar obrane.²¹

Ministar obrane predlaže zapovjednika Zapovjedništva za potporu OS BiH i njegova dva zamjenika, a postavlja ga Predsjedništvo, uz konsultaciju sa Stalnim komitetom za vojna pitanja. Parlamentarna skupština potvrđuje imenovanja u roku od 45 dana od dana kada je Predsjedništvo dostavilo svoju odluku. Zapovjednik i njegova dva zamjenika ne mogu biti iz reda istog konstitutivnog naroda, a niti će zapovjednik biti iz reda istog naroda iz kog je načelnik ZS ili zapovjednik Operativnog zapovjedništva. Predsjedništvo može na preporuku ministra obrane da smijeni s dužnosti zapovjednika Zapovjedništva za podršku OS BiH.²²

Zapovjedništvo za upravljanje personalom izvršava zadatke iz domena upravljanja personalom, profesionalnog razvoja i upravljanja karijerom, regrutovanja i tranzicije i personalnih i pravnih pitanja.

²¹ Zakon o obrani, član 29.

²² Zakon o obrani, član 30.

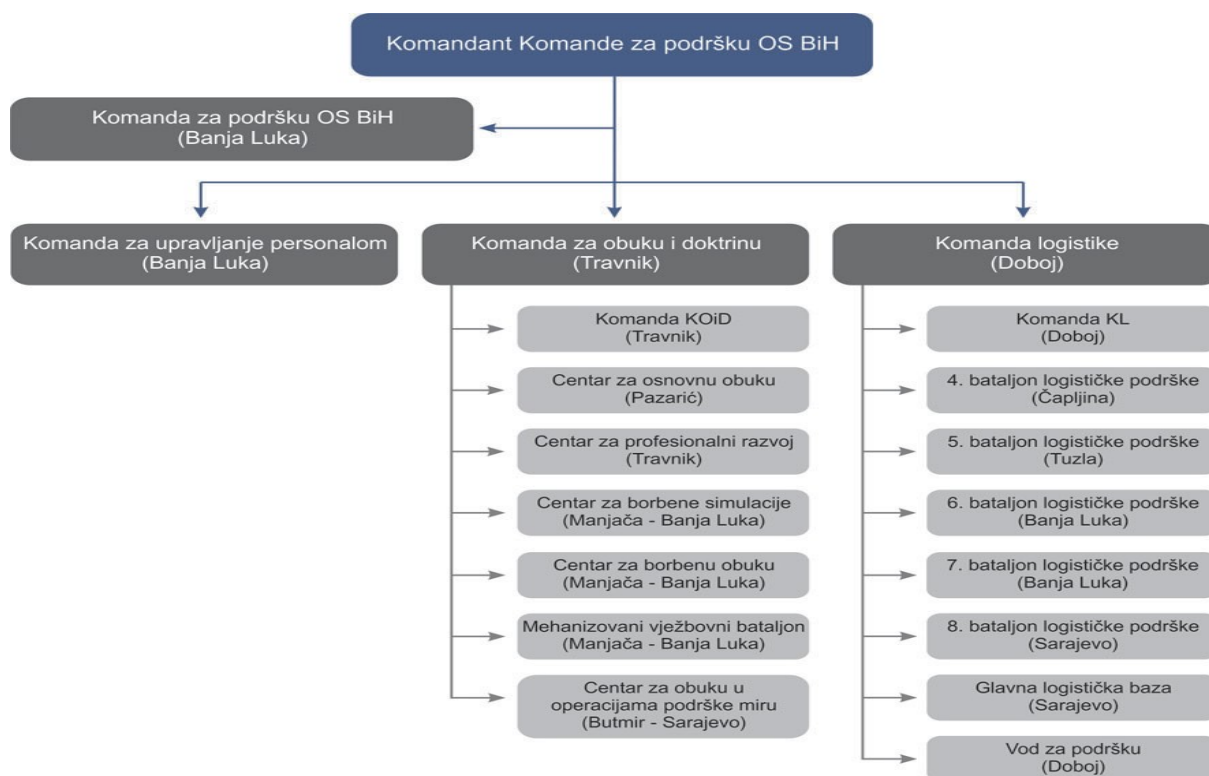
Upravljanje personalom podrazumijeva uspostavljanje i vođenje glavne evidencije personala (personalni dosije, baza podataka), regulisanje stanja u službi (obrada predloga za postavljenje, identifikacija upražnjenih pozicija, predlaganje prioriteta za popunu), izvještavanje o jačini i spremnosti personala, evidencija lica na bolovanju, vojnoj diplomatiji, u misijama potpore miru.

Profesionalni razvoj i upravljanje karijerom je učesće u procesu unapređivanja (podrška i stručna pomoć komisijama za unapređenja, distribucija naredbi i evidentiranje unapređenja), ocjenjivanje rada (pokretanje perioda ocjenjivanja, pregled ispravnosti izvještaja, evidencija), određivanje vojno-evidencionih specijalnosti i vođenje evidencije lica na školovanju.

Sistem regrutovanja, zadržavanja u službi, pričuva i tranzicija podrazumijeva regrutovanje lica za prijem u službu u OS BiH i rad u komisijama za prijem, tranzicija vojnika u civile prilikom prestanka profesionalne vojne službe, vođenje pričuvnog sastava. U sastavu Zapovjedništva za upravljanje personalom rade četiri centra za regrutovanje i tranziciju u Banja Luci, Sarajevu, Tuzli i Čapljini.

Personalna i pravna pitanja obuhvataju vojnodisciplinsku odgovornost, stimulatивne mjere, personalne usluge (penzijsko i zdravstveno osiguranje, pravna i stručna pomoć komandama, jedinicama i pojedincima) te poreske kartice i savjetovanja.²³

²³ <http://os.mod.gov.ba/komanda-za-podrsku/komanda-za-upravljanje-personalom/okup/default.aspx?id=604&langTag=bs-BA>

Shema 3. Struktura Zapovjedništva za potporu OS BiH

2.2.3. Operativno zapovjedništvo

Operativno zapovjedništvo (OZ) OS BiH je podređeno ZŠ-u OS BiH i na čelu tog zapovjedništva je zapovjednik koji ima dva zamjenika. Jedan zamenik je za operacije, a drugi za resurse i sva trojica su iz reda različitih konstitutivnih naroda.

Pod direktnim zapovjednim lancem OZ OS BiH su tri pješačke brigade (pbr), bojna zračnih snaga i protivzračne obrane (br ZS i PZO) i bojna taktičke potpore (br TP). Bojne/brigade sa svojim jedinicama i zapovjedništva sa svojim potčinjenim jedinicama raspoređene su širom teritorije BiH.

Zakon o obrani BiH definiše dužnosti i nadležnosti zapovjednika OZ OS BiH.

Zapovjednik Operativnog zapovjedništva Oružanih snaga je:

- (1) a) operativni zapovjednik za sve taktičke jedinice u Oružanim snagama,
- b) operativni zapovjednik za sve misije koje zahtjevaju razmještaj i uporabu bilo kojeg operativnog dijela Oružanih snaga,
- c) zapovjednik za obuku i multinacionalne vježbe koje zahtjevaju razmještaj ili uporabu bilo kojeg dijela Oružanih snaga.

(2) Zapovjednik Operativnog zapovjedništva Oružanih snaga podređen je načelniku Zajedničkog stožera.

(3) Zapovjednik Operativnog zapovjedništva Oružanih snaga ima dva zamjenika, koji su mu podređeni u okviru Operativnog zapovjedništva Oružanih snaga.

Nadležnosti zapovjednika OZ OS BiH:

(1) Zapovjednik Operativnog zapovjedništva Oružanih snaga ima sljedeće nadležnosti u okviru lanca zapovjedanja, pod vrhovnim zapovjedanjem i kontrolom Predsjedništva:

a) izdaje naređenja podređenim zapovjedništvima i snagama, neophodna za izvršavanje misija dodijeljenih zapovijedi;

b) provodi politike Zajedničkog stožera;

c) priprema operativne planove na osnovu zapovijedi načelnika Zajedničkog stožera;

d) utvrđuje rješenja taktike zapovijedi i kontrole za jedinice i snage u okviru Operativnog zapovjedništva Oružanih snaga;

e) organizira zapovijedi i snage unutar Zapovjedništva u okviru svojih ovlaštenja za izvršavanje misija dodijeljenih Zapovjedništvu;

f) angažira snage unutar Zapovjedništva u okviru svojih ovlaštenja za izvršavanje misija dodijeljenih Zapovjedništvu;

g) postavlja zapovjednike privremenih sastava za izvršavanje misija;

h) koordinira i odobrava one aspekte uprave i podrške uključujući kontrolu resursa i opreme, internu organizaciju i obuku, i disciplinu neophodnu za izcršenje misija odijeljenih Zapovjedništvu;

i) izvještava načelnika ZS o operativnim potrebama;

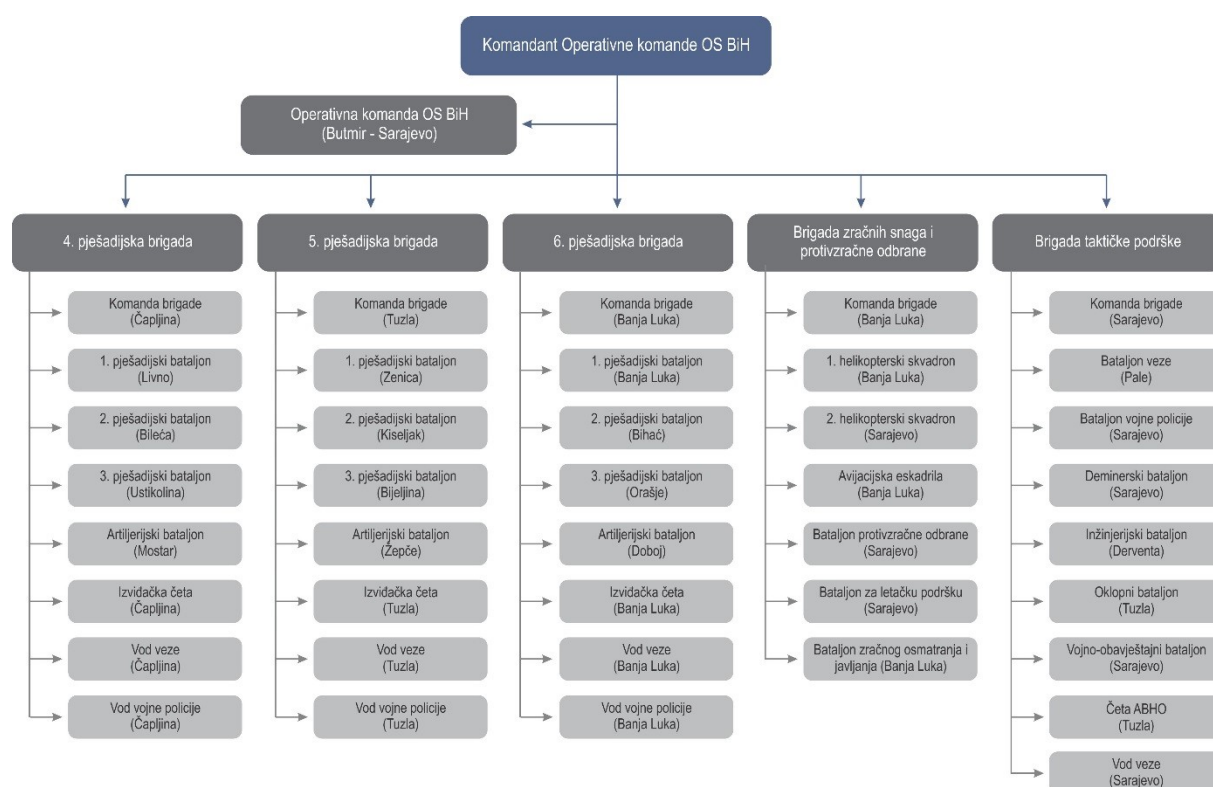
j) predlaže inicijativu za poboljšanje interopearabilnosti OS s oružanim snagama država članica NATO-a.²⁴

Ministar obrane predlaže zapovjednika Operativnog zapovjedništva OS BiH i njegova dva zamjenika, a postavlja ga Predsjedništvo, uz konsultaciju sa Stalnim komitetom za vojna pitanja. Parlamentarna skupština potvrđuje imenovanja u roku od 45 dana od dana kada je Predsjedništvo dostavilo svoju odluku. Zapovjednik i njegova dva zamjenika ne mogu biti iz reda istog konstitutivnog naroda, a niti će zapovjednik biti iz reda istog naroda iz kog je načelnik ZS ili zapovjednik Zapovjedništva za potporu. Predsjedništvo može na preporuku ministra obrane da smijeni s dužnosti zapovjednika Operativnog zapovjedništva OS BiH.²⁵

²⁴ Zakon o obrani, član 26.

²⁵ Zakon o obrani, član 27.

Pješačka brigada kao osnovna operativna formacija u OS BiH u svom sastavu ima tri pješačke bojne, topničku bojnu i pridodate elemente. Na čelu brigade je zapovjednik, general, koji uz pomoć svoga stožera zapovjeda brigadom. Svaka od pješačkih bojni u brigadi pripada po jednom od konstitutivnih naroda i uvijek se jedna bojna iz brigade nalazi na teritoriji RS (srpska pješačka bojna), a dvije na teritoriji FBiH (hrvatska i bošnjačka pješačka bojna). Ostali elementi brigade su multinacionalni.

Shema 4. Struktura Operativnog zapovjedništva OS BiH

Zakonom o obrani članom 4, definisani su zadaci Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, a jednom od njih ćemo se i mi posvetiti u izradi rada.

Zadaci Oružanih snaga Bosne i Hercegovine:

- a) učešće u operacijama kolektivne sigurnosti, u operacijama potpore miru i samoodbrani, uključujući i borbu protiv terorizma,
- b) pružanje vojne odbrane Bosni i Hercegovini i njenim državljanima u slučaju napada,
- c) pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće,
- d) protuminsko djelovanje u Bosni i Hercegovini i

e) ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine²⁶.

U ožujku 2005. godine donesen je Zakon o učešću pripadnika OS BiH, policijskih službenika i drugih zaposlenika u akcijama potpore miru i drugim aktivnostima u inozemstvu. U svibnju je Predsjedništvo BiH donijelo odluku o slanju vojnika OS BiH u misiju potpore miru u Irak, a u lipnju, u navedenu misiju potpore, upućena i I rotacija Jedinice OS BiH za uništavanje NUS-a, čime je započeto izvršavanje prvog zadatka Oružanih snaga Bosne i Hercegovine koje se i danas uspješno izvršava. Svoje snage slale su na tri lokacije, Islamska Republika Afganistan, misija pod nazivom ISAF, MONUSCO DR Kongo, MINUSMA Republika Mali, kao i misija EU u Centralno-afričkoj republici.

Pružanje vojne obrane Bosni i Hercegovini i njenim državljanima u slučaju napada je svakodnevni zadatak pripadnika OS BiH za koji se oni svakodnevno pripremaju i obučavaju.

Pomoć civilnim organima u reagovanju na prirodne i druge katastrofe i nesreće je tema ovog rada koju ćemo detaljno obraditi u radu.

Jedan od jako važnih zadataka OS BiH je i protuminsko djelovanje. Veličina i značaj minskog problema u Bosni i Hercegovini (početne procjene su predviđale oko 2 miliona mina na oko 4.000 km²) je prepoznat i na njega je ukazano još u Dejtonskom mirovnom sporazumu, u Aneksu 1. OS BiH predstavljaju najveću deminersku organizaciju u BiH koja ima veliko povjerenje civilnog stanovništva kao i Centra za uklanjanje mina i NUS u BiH (BH MAC), jer je karakteristika očišćene površine od strane jedinica za deminiranje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine veoma visoka sigurnost predate površine krajnjim korisnicima (općinama).²⁷ Jedinice OS BiH zadužene za ovu vrstu zadataka pohađaju veliki broj tečajeva i obučavaju se kako u Bosni i Hercegovini tako i van nje. Svoje znanje stiču kroz razne vidove školavanja i usavršavanja. U sklopu Brigade taktičke potpore nalazi se deminerski bataljon smješten u Sarajevu, čiji se pripadnici svakodnevno nalaze na terenu.

Ispunjavanje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine je svakodnevna zadaća, kako svih institucija tako i Ministarstva obrane i Oružanih snaga Bosne i Hercegovine u cilju europskih i euroatlantskih integracija.

²⁶ Zadaci OS BiH, http://os.mod.gov.ba/o-oruzanim-snagama-bih/zadaci/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=181&pageIndex=1

²⁷ Formiranje i uspostavljanje Centra za obuku u protivmiskom djelovanju (PMD) i uništavanju eksplozivnih sredstava (EOD) u OS BiH - aktivnosti i perspektive –

Od svih zadaća OS BiH ovdje ćemo izdvojiti pomoć civilnim strukturama u reagiranju na prirodne i druge nesreće. Upravo tu se ogleda interakcija sa civilnim strukturama, a realizira se na zahtjev određenih civilnih organa. Odgovarajući ljudski i materijalni resursi, koji su svojstveni OS BiH, mogu se staviti na raspolaganje civilnom društvu pružanjem različitih vidova pomoći i podrške civilnim organima vlasti i stanovništvu, kao što je reagiranje na vanredne situacije, prirodne i druge katastrofe i nesreće, borba protiv terorizma, realizacija humanitarnih aktivnosti, protuminsko djelovanje i uništavanje NUS-a (neeksplozirana ubojita sredstva), hitne medicinske evakuacije (MEDEVAC), ustupanje resursa OS BiH civilnim organima i sl.

2.3. Komandovanje (zapovjedanje), kontrola i nadzor nad OS BiH

2.3.1. Komandovanje

KOMANDOVANJE/ZAPOVJEDANJE: - (tal. Comandare - zapovijedati, upravljati, naređivati) pravo i mogućnost naređivanja i kontrola izvršavanja naređenja s ciljem da se važeći propisi, odnosno određeni zadaci tačno i na vrijeme provode, odnosno izvršavaju. Provođi se i ostvaruje hijerarhijski preko starješina koji se nalaze na čelu vojnih postrojbi, odnosno ustanova. Na izvjesnim vojnim razinama u sastavu zapovjedništava formiraju se stožeri, kao posebni organi za zapovjedanje sastavljeni od grupe starješina (viši časnici, generali) višeg vojnog ranga.²⁸

zapovjedanje u vojnoj terminologiji je ekvivalentan pojam pojmu rukovođenja u civilnim strukturama.

Rukovođenje „vođenje poslova“ je djelatnost poslovođa, ljudi na rukovodećim funkcijama. To je proces usmjeravanja pojedinaca, organa, organizacijskih dijelova i organizacije kao cjeline od organa rukovođenja, radi ostvarivanja postavljenih ciljeva.²⁹

Rukovođenje u sistemu sigurnosti je djelatnost vođa i rukovodnih struktura na usmjeravanju pojedinaca, dijelova, jedinica i sistema sigurnosti kao cjeline u kontekstu ostvarivanja ciljeva i zadataka koje su postavili državni organi pred sistem sigurnosti.³⁰

²⁸ Leksikon sigurnosti, I.Beridan, i.m.Tomić, M.Kreso, str.167

²⁹ Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja, ć. Huserinbašić, str 20

³⁰ Ibid, str 21

Malo opširniju definiciju rukovođenja nalazimo u Leksikonu sigurnosti, gdje je navedeno da je rukovođenje opći izraz kojim se označava djelatnost vođenja određenih poslova. Obično se definira kao proces usmjeravanja pojedinaca, organizacionih cjelina i organizacija u cjelini od pojedinca (rukovodilaca) i organa rukovođenja, a radi ostavrivanja određenih ciljeva i zadataka. U užem smislu, u pogledu državnih poslova sigurnosti i obrane, pod rukovođenjem se podrazumijeva organizirana i planirana djelatnost usmjerena na ostavrivanje ciljeva u pripremanju i organizaciji cjelokupnog sistema obrane i sigurnosti, te izvršavanju zadaća u miru i u ratu. Rukovođenje obranom je, prema ustavnim i zakonskim rješenjima, u nadležnosti najviših organa (šefa držđave, vlade, parlamenta...), preko zapovjedništava oružanih snaga i seže do najnižih organa u civilnim i vojnim poslovima obrane i sigurnosti. Neki autori proces rukovođenja raščlanjuju na više međusobno zavisnih (pod)funkcija, kao što su: procjenjivanje, planiranje, organiziranje, zapovjedanje (u oružanim snagama), koordinacija, kontrola i analiza iskustava.³¹

U knjizi Politika i sigurnost, autora Izeta Beridana, nalazimo osnovne razloge zbog kojih je potrebno vršiti nadzor i kontrolu komponenata nacionalne sigurnosti u interesu unutarnje i vanjske sigurnosti države. MOĆ koju u sistem sigurnosti „ubrizgava“ država, posredno ili neposredno, jeste najskuplji njen sektor. A tamo gdje se koncentriše najveći dio budžeta ili veliki procenat nacionalnog dohotka, najveća je vjerojatnoća manipulacije, za nezakonito trošenje i zlouporabu novčanih i drugih sredstava od strane pojedinca i grupa, od najviših državnih organa, pa do najnižih organizacionih cjelina i komponenata sistema sigurnosti.

UPRAVLjANjE, rukovođenje (i Komandovanje) sistemom sigurnosti i njegovim komponentama jeste specifično u odnosu na sve druge državne organe i agencije, a naročito oružane snage i unutar njih. Koncentracija ovlasti ostavlja velike mogućnosti za zlouporabu položaja, kršenje zakona i ustava, sve do ponašanja komponenata sistema sigurnosti ili pak njihovih sastavnih dijelova. TAJNOST planiranja i izvršavanja pojedinih zadaća, misija i operacija je značajna odlika svih komponenata sistema nacionalne sigurnosti. Tajnost je neophodna, ali je istodobno krajnje opasna, i u kombinaciji sa koncentracijom ovlasti u pogledu upravljanja i rukovođenja, pruža mnogo više uvjeta za različite vrste zlouporaba.³²

Kada govorimo o zapovjedanju nad Oružanim snagama BiH, Zakonom o obrani, članom 7. i 8., definisano je da Bosna i Hercegovina osigurava transparentnu, demokratsku i civilnu kontrolu nad Oružanim snagama i vrši zapovjedanje nad Oružanim snagama. Lanac zapovjedavanja i kotrole nad OS BiH počinje od Predsjedništva BiH do ministra obrane Bosne

³¹ Leksikon sigurnosti, I.Beridan, I.M.Tomić, M.Kreso, str.339

³² Politika i sigurnost, I. Beridan, str.143

i Hercegovine, zatim preko načelnika Zajedničkog stožera OS BiH, zapovjednika Operativnog zapovjedništva OS i Zapovjedništva za potporu OS BiH do zapovjednika podređenih zapovjedništava i postrojbi³³.

Predsjedništvo djeluje prema konsenzusu, ima vrhovno zapovjedništvo i nadzor nad Oružanim snagama. U njegovoj nadležnosti je da:

- a) zahtijeva proglašenje ratnog stanja od Parlamentarne skupštine,
- b) zahtijeva proglašenje vanrednog stanja od Parlamentarne skupštine,
- c) uputi Oružane snage u operacije tokom rata, vanrednog stanja ili mirovnih operacija van zemlje, u skladu sa zakonom,
- d) ovlasti ministra obrane Bosne i Hercegovine da naredi uporabu i razmještaj Oružanih snaga,
- e) angažira vojne snage za pomoć civilnim organima u reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće,
- f) određuje i mijenja veličinu i strukturu Oružanih snaga u skladu sa zakonom,
- g) utvrdi odgovarajuću nacionalnu zastupljenost u Oružanim snagama uzimajući u obzir posljednji popis stanovništva, operativnu gotovost, potrebe za popunjavanjem, moral i koheziju Oružanih snaga. Predsjedništvo će se posebno pobrinuti da se, osim u pješadiji, odgovarajuća nacionalna zastupljenost osigura i u postrojbama u drugim rodovima putem preciznog definiranja minimalne zastupljenosti lica u tim postrojbama,
- h) odobri organizaciju vojnih snaga za zadaće i misije,
- i) postavlja načelnika i zamjenike načelnika Zajedničkog stožera Oružanih snaga, zapovjednika i zamjenike zapovjednika Operativnog zapovjedništva Oružanih snaga i zapovjednika i zamjenike zapovjednika Zapovjedništva za potporu Oružanih snaga,
- j) unaprđuje djelatne vojne osobe u činove generala u Oružanim snagama,
- k) postavlja i smjenjuje generale u Oružanim snagama,
- l) smijeni načelnika ili zamjenike načelnika Zajedničkog stožera Oružanih snaga, zapovjednika ili zamjenike zapovjednika Operativnog zapovjedništva Oružanih snaga i zapovjednika i zamjenike zapovjednika Zapovjedništva za potporu Oružanih snaga, na prijedlog ministra obrane Bosne i Hercegovine,
- m) imenuje i smjenjuje vojno-diplomatske predstavnike i vojne predstavnike u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Bosne i Hercegovine i međunarodnim organizacijama kao i vojne predstavnike Bosne i Hercegovine u stranim, multinacionalnim ili međunarodnim vojnim zapovjedništvima i drugim stranim, multinacionalnim ili međunarodnim institucijama,
- n) informira Parlamentarnu skupštinu o strateškim sigurnosnim i odbrambenim pitanjima,

³³ Zako o obrani, član 8, str.2.

o) usvoji Sigurnosnu politiku i Obrambenu politiku Bosne i Hercegovine s ciljem pružanja strateških smjernica u vanjskim poslovima i pitanjima odbrane.

Sljedeća karika u lancu zapovjedanja i nadzora je Ministarstvo obrane.

U skladu sa Zakonom o obrani BiH, Minstarstvo obrane BiH pre svega nadležno je za:

- a) stvaranje i održavanje obrambenog kapaciteta kako bi se osigurala zaštita suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine,
- b) predlaganje budžeta za obranu Bosne i Hercegovine i izdavanje odobrenja za rashode iz budžeta Bosne i Hercegovine za obranu,
- c) organizaciju, opremanje i snabdijevanje Oružanih snaga,
- d) reguliranje ustrojstava i vođenja pukova, njihovih zapovjedništava i osoblja,
- e) provođenje definiranih politika i smjernica te osiguranje provođenja zakona, ostalih propisa i općih akata iz oblasti obrane,
- f) izvršavanje obaveza u vezi s izgradnjom i održavanjem vojnih i drugih objekata, kao i objekata od posebnog značaja za obranu Bosne i Hercegovine,
- g) upravljanje i korištenje sredstava namijenjenih za potrebe Oružanih snaga,
- h) nabavljanje, čuvanje i obnavljanje rezervnih proizvoda posebne namjene za potrebe Oružanih snaga,
- i) izrađivanje kriterija o uslovima i načinu skladištenja, čuvanja i održavanja naoružanja i vojne opreme i brigu o zaštiti materijalnih sredstava i objekata u Oružanim snagama,
- j) ispitivanje, kontrolu kvaliteta i verifikaciju naoružanja i vojne opreme za potrebe Oružanih snaga,
- k) planiranje i izvođenje geodetskih, fotogrametrijskih i kartografsko-reprodukcijских poslova od interesa za obranu, provođenje nadzora nad izvođenjem tih poslova i briga o čuvanju, skladištenju i distribuciji geodetskih, fotogrametrijskih i kartografskih materijala i dokumenata značajnih za obranu,
- l) organiziranje veze, protuelektronskog osiguranja i kriptozastite Oružanih snaga,
- m) organiziranje i obavljanje inspeksijskog nadzora nad Oružanim snagama,
- n) organiziranje i provođenje mjera sigurnosti i zaštite obrambenog sistema, kao i tajnih podataka obrane,
- o) donošenje politika i osnovnih pravila za Oružane snage,
- p) donošenje propisa o školovanju, odgoju i obrazovanju u Oružanim snagama,
- r) donošenje propisa o vojnoj disciplini i drugih propisa predviđenih ovim zakonom,
- s) predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnom odnosima koji se tiču pitanja obrane,

- t) nadzor nad svim subjektima Oružanih snaga,
- u) upućivanje prijedloga Vijeću ministara Bosne i Hercegovine s inicijativom o učešću u operacijama potpore miru kao i druge nadležnosti propisane Zakonom o učešću pripadnika Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, policijskih službenika, državnih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama potpore miru i drugim aktivnostima u inozemstvu („Službeni glasnik BiH“, br. 14/05),
- v) izradu, pregled i ažuriranje Obrambene politike Bosne i Hercegovine koju odobrava Predsjedništvo,
- z) izradu i odobravanje politika i propisa u pogledu organizacije, administracije, osoblja, izobrazbe, opremanja i uporabe Oružanih snaga,
- aa) osiguravanje da Bosna i Hercegovina poštuje međunarodne obaveze koje se tiču pitanja obrane,
- bb) izradu procedura za odobravanje vojne pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih i drugih katastrofa i nesreća, prema ovlaštenjima Predsjedništva,
- cc) osiguravanje transparentnosti funkcija Ministarstva obrane,
- dd) utvrđivanje politike stambenog zbrinjavanja pripadnika Ministarstva obrane i Oružanih snaga,
- ee) planiranje i organiziranje naučno-istraživačkog rada značajnog za obranu,
- ff) davanje stručnih mišljenja o nastavnim programima koji se tiču, isključivo, vojnih aspekata civilne obrane, a na zahtjev nadležnih institucija,
- gg) ostale nadležnosti definirane u zakonu.

Ministar obrane Bosne i Hercegovine donosi propise radi izvršavanja dužnosti navedenih u stavu.³⁴

Sljedeća karika u lancu je Zajednički stožer koji ima funkciju zapovjedanja nad Operativnim zapovjedništvom i Zapovjedništvom za potporu, čije smo uloge i zadatke već prrthodno naveli, pa sve do zapovjednika podređenih zapovjedništava i jedinica čiji su zadaci posebno propisani ovisno o zadacima i lokaciji zapovjedništava i jedinica.

³⁴ ZoO član 13.

2.3.2. Kontrola i nadzor

Kontrola je jedna od osnovnih funkcija rukovođenja organizacijama, organima i oružanim snagama. Njime se osigurava uvid u stanje izvršavanja zadataka, odluka, zapovjedi i uputstava, provjera zakonitosti rada i preduzimanje odgovarajućih mjera.³⁵

Danas su u uporabi dva pojma „kontrola“ i „nadzor“ uz polemiku da li su to istoiznačni pojmovi ili ne. Rasčlambom se došlo do zaključka da je ipak kontrola sastavni dio nadzora. Nadzor je termin koji označava proces, dok je kontrola samo dio tog procesa. Nadzor je oblik kontrole rada nadležnih organa i pojedinaca (u vojsci nadzor naredbodavca nad potčinjenim), koji se postiže povremenim, neposrednim, uvidom i na druge pogodne načine.³⁶ Niz kontrola određenih aktivnosti u okviru nadzora, kao procesa, predstavljaju jedan oblik prikupljanja podataka za uspješan nadzor nad određenom komponentom sistema nacionalne sigurnosti. Osnovne pretpostavke za demokratsku kontrolu sektora sigurnosti u jednoj državi su:

- a) u državama, u kojima je na vlasti totalitarni režim, ne postoje osnovne pretpostavke za demokratski nadzor nad sektorom sigurnosti,
- b) stepen demokratskog dostignuća u jednoj državi definira pretpostavke za odgovarajući nivo demokratskog nadzora njenih sigurnosnih faktora i njihovih djelatnosti.³⁷

Hans Born navodi da je nadzor sveobuhvatan pojam koji obuhvata *ex ante* nadzor, tekuće praćenje, i *ex post* reviziju, kao i procjenu i istragu. Obavljaju ga rukovodioci u obavještajnim službama, zvaničnici u izvršnoj vlasti, predstavnici sudstva i članovi parlamenta, neovisne institucije ombudsmana, revizorske institucije, specijalizirana nadzorna tijela, novinari i predstavnici civilnog društva. Nadzor treba razlikovati od kontrole zato što ovaj drugi termin podrazumijeva ovlasti da se usmjeravaju politike i aktivnosti jedne organizacije. Kontrola je tipično povezana sa izvršnom granom vlasti, a specifično sa višim rukovodstvom obavještajnih službi. Primjer kontrole, nasuprot nadzoru, bio bi izdavanje izvršnog naloga koji od obavještajne službe zahtjeva da prihvati novi prioritet, kao što je borba protiv terorizma.³⁸

Osnovna demokratska svojstva ima ona država u kojoj su politički odnosi uređeni ustavom, gdje je funkcionalan višestranački sistem, gdje se održavaju parlamentarni izbori za sve razine vlasti, gdje su razgraničene zakonodavna, izvršna i sudska vlast, gdje se poštuju i provode

³⁵ Leksikon sigurnosti, I.Beridan, I.M.Tomić, M.Kreso, Sarajevo 2001, str.174.

³⁶ Leksikon sigurnosti, I.Beridan, I.M.Tomić, M.Kreso, Sarajevo 2001, str.228.

³⁷ Politika i sigurnost, I.Bridan, Sarajevo 2009, str.148.

³⁸ Nadzor nad obavještajnim službama, Priručnik 2012, Hans Born i Aidan Wills, str. 6.

odredbe međunarodnog prava o ljudskim pravima i slobodama građana, gdje su otklonjeni uvjeti i pretpostavke totalitarne vladavine pojedinca, partije ili neke druge elite.

U knjizi profesora Beridana nalazimo podjelu demokratske kontrole na tri njene vrste: vertikalna kontrola, horizontalna kontrola i samokontrola. Prva, vertikalna kontrola, podrazumijeva kontrolu od vrha naniže, parlament i vlada kontroliraju oružane snage, drugu kontrolu vrše institucije društva kao što su mediji, udruženja i istraživački instituti, a treća je samokontrola, koja je zapravo interiorizacija društvenih vrijednosti u vojnoj organizaciji.³⁹

Prema mišljenju Hansa Borna, vertikalna kontrola oružanih snaga može se provoditi na šest načina :

- Proračunska kontrola (ustavno pravo parlamenta da odlučuje o proračunu);
- Zakonodavstvo (pravo parlamenta da prihvata, mijenja ili odbacuje zakone);
- Mikro-menadžment (ovlaštenje predsjednika vlade i ministra obrane u pogledu komande nad vojnim operacijama);
- Imenovanje (nadležnost vlade i ministra u pogledu imenovanja generalskog kora);
- Istrage (ustavno pravo parlamenta na pokretanje istraga i saslušanja ljudi pod zakletvom);
- Sukob interesa u okviru oružanih snaga.⁴⁰

Reformom obrambenog sustava BiH uspostavljena je demokratska kontrola oružanih snaga u skladu sa standardima europskih demokratskih država. Demokratska kontrola oružanih snaga regulirana je Zakonom o obrani Bosne i Hercegovine. Civilna komanda nad oružanim snagama ostvaruje se preko demokratski izabраниh organa, odnosno Predsjedništva Bosne i Hercegovine i Ministarstva obrane, dok je parlamentarni nadzor nad oružanim snagama ostvaren putem Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, u skladu sa zakonskim nadležnostima.

Zajednička komisija Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine za obrambenu i sigurnosnu politiku i nadzor nad obrambenim i sigurnosnim strukturama Bosne i Hercegovine ima važnu ulogu u demokratskom sistemu kontrole sistema sigurnosti.

Bosna i Hercegovina želi da razmjenjuje znanja i iskustva sa zemljama članicama NATO-a i PfP-a. Provodi mjere na način da u potpunosti implementira zakonska rješenja koja se odnose na neutralnost pripadnika oružanih snaga u političkom životu, te omogućuje da, u skladu sa savremenim rješenjima, pripadnici oružanih snaga mogu slobodno i ravnopravno učestvovati u izbornom procesu. Cilj je izgradnja svijesti društva uopće, po pitanjima demokratske kontrole

³⁹ Politika i sigurnost, I.Bridan, Sarajevo 2009, str.148.

⁴⁰ Politika i sigurnost, I.Bridan, Sarajevo 2009, str.149.

nad oružanim snagama i uravnoteženih civilno-vojnih odnosa. U postizanju tog cilja Bosna i Hercegovina je svjesna uloge vladinih i nevladinih organizacija, te značajnim drži nastavak saradnje sa relevantnim međunarodnim organizacijama. Unutar jedinstvenog obrambenog sustava želi izgraditi i funkcionalno i kadrovski osposobiti institucije koje podupiru funkciju civilne komande, osposobiti osoblje Ministarstva obrane koje ima ključnu poziciju u području obrambene politike, planiranja, osoblja, nabavke i upravljanja resursima. Kako bi postigla navedene ciljeve Bosne i Hercegovine će poduzeti sljedeće korake:

- jačanje demokratske kontrole obrambenih snaga i obrambene transparentnosti,
- korištenje PARP procesa PFP-a u razvijanju i unaprjeđenju vlastitih mehanizama kontrole,
- učešće na sastancima u okviru formatâ PFP.⁴¹

Bosna i Hercegovina je država koja ima uspostavljenog Parlamentarnog vojnog povjerenika, neovistan i odgovoran za svoj rad Parlamentarnoj skupštini. Njegov rad definiran je Zakonom o parlamentarnom vojnom povjereniku BiH. Zakonom su propisani način izbora, imenovanje, razrješenje vojnog povjerenika BiH, nadležnosti i način rada i druga pitanja značajna za njegov rad i administrativnu podršku. Pozicija vojnog povjerenika uspostavljena je s ciljem jačanja vladavine prava, zaštite ljudskih prava i sloboda vojnih lica i kadeta OS BiH i Ministarstva obrane BiH.⁴²

Pored vanjske, demokratska kontrola podrazumijeva i unutarnju kontrolu. U oružanim snagama BiH provodi je Generalni inspektorat (GI) koji je počeo sa radom u maju 1999. godine. Ured je imao zadatak da osigura da se u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (OS BiH) provedu sve odredbe i propisani standardi.

Tokom prvih osamnaest mjeseci postojanja Ureda GI, prvenstveno težište njegovog rada bilo je provođenje ispitivanja i zvaničnih istraga časnika OS BiH za koje su postojali navodi da su prekršili principe i standarde Poglavlja 14 Uputstava stranama. Istovremeno, Ured GI je ubrzanim tempom držao predavanja i provodio izobrazbu iz profesionalizma i etike, kako bi obrazovao pripadnike OS BiH. Početkom 2001. godine Ured GI se još više posvetio izobrazbi iz profesionalizma i etike, što je rezultiralo manjim brojem slučajeva kršenja Poglavlja 14 Uputstava stranama, i to zbog boljeg poznavanja standarda, te uvođenja odgovornosti za časnike sa generalskim činom. Smanjenje broja istraga omogućilo je Uredu GI da posveti više

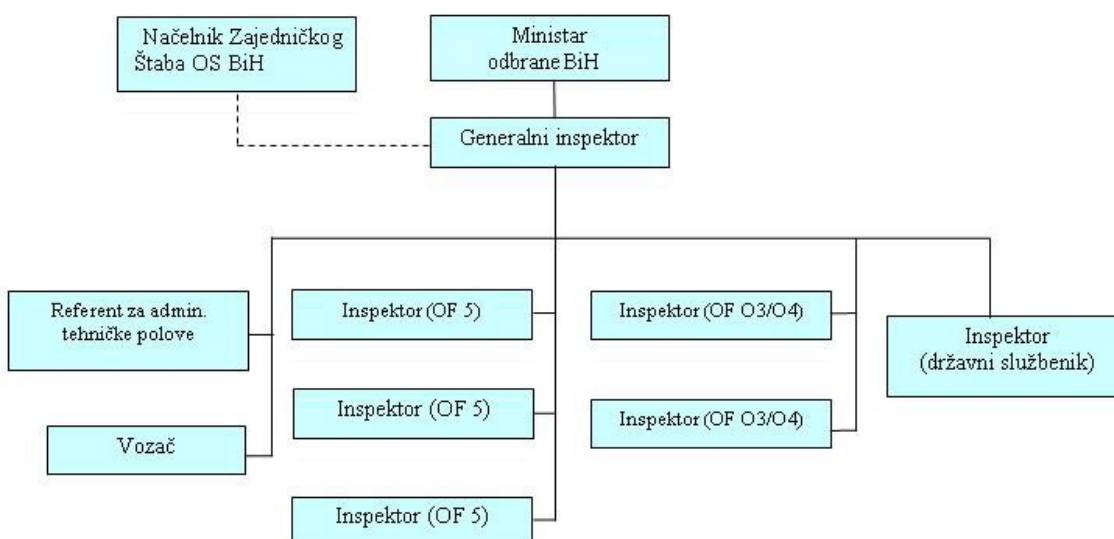
⁴¹ PARTNERSTVO ZA MIR PREZENTACIJSKI DOKUMENT Decembar 2006, str 8.

⁴² Zakon o parlamentarnom vojnom povjereniku, Službeni glasnik br.51, član 1.

pažnje zahtjevima za pomoć koji su stizali od građana i pripadnika OS BiH. Civili, regruti, časnici, te časnici sa generalskim činom tražili su pomoć od Ureda GI po raznim pitanjima kao što su stambena problematika, plate, vojna disciplina i jednak tretman pred zakonom. Ured je okarakteriziran kao nezavisan i koji djeluje na državnom nivou demonstrirajući istinski timski rad, uzajamno poštovanje, transparentnost i saradnju.

Stupanjem na snagu Zakona o obrani BiH Ured generalnog inspektora je preimenovan u Generalni inspektorat Ministarstva odbrane BiH. Takođe, 26. januara 2006. godine izvršena je predaja ovlasti sa Ureda GI NATO Štaba u Sarajevu na Generalni inspektorat MO BiH, osim funkcije provjera osoba predloženih na ključne pozicije u sistemu odbrane BiH.⁴³

Generalni inspektorat (GI) je smješten u bazi Butmir, Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

Shema 4. Generalni inspektorat

⁴³ http://www.mod.gov.ba/MO_BiH/Struktura/Sektor/Generalni_inspektorat/?id=21829

III CIVILNO VOJNI ODNOSI, CIVILNO VOJNA SARADNJA

3.1 Zakonski okvir na kojem se zasniva civilno-vojna suradnja u BiH

Normativno-pravne osnove na kojima se zasniva civilno-vojna suradnja u vanrednim situacijama na području Boane i Hercegovine su:

- ustav, zakoni, propisi i drugi pravni dokumenti BiH i entiteta;
- međunarodne i međudržavne, NATO/PfP i druge preuzete obaveze BiH;
- međunarodni propisi, konvencije i drugi dokumenti;
- normativni i drugi dokumenti u odbrambenom sustavu BiH.⁴⁴

Na osnovu navedenih dokumenata svi elementi u sustavu sigurnosti imaju obavezu sudjelovanja u zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara u vanrednim situacijama, a to su:

- Predsedništvo BiH,
- Savjet ministara BiH,
- Ministarstvo sigurnosti BiH,
- Ministarstvo odbrane BiH,
- Federalna uprava civilne zaštite FBiH,
- Republička uprava civilne zaštite Republike Srpske.⁴⁵

Za vrijeme entitetskih vojski, prije formiranja OS BiH, civilno-vojna suradnja u vanrednim situacijama je bila predviđena Zakonom o obrani FBiH i Zakonom o obrani RS.

Zakonom o obrani Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ broj 88/05) definirana je jedna od misija Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, a to je pomoć civilnim vlastima u odgovoru na prirodne i druge nesreće. Od velikog i posebnog značaja za civilno vojnu suradnju je i donošenje Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH, i novih zakona o zaštiti i spašavanju na nivou entiteta.

Temeljni Zakonski okvir za pomoć OS BiH civilnim vlastima u vanrednim situacijama čine:

- Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH,
- Zakon o obrani BiH iz 2005. godine,

⁴⁴ *Politika vojne pomoći civilnim organima* (2010). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH, str.4.

⁴⁵ Beridan, I. i dr. (2013). Izazovi civilno-vojne saradnje u odgovoru na prirodne i druge nesreće u Bosni i Hercegovini. U: *VI. Međunarodna konferencija „Dani kriznog upravljanja“*, Velika Gorica: Veleučilište Velika Gorica.

- Zakonom o deminiranju u BiH,
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća FBiH,
- Zakon o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama RS.

Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH⁴⁶, donesenim 2008. godine, definirane su nadležnosti OS BiH u aktivnostima pomoći civilnim strukturama u vanrednim situacijama. Iako je donesen, tri godine nakon Zakona o odbrani BiH, ovaj Okvirni zakon predstavlja osnovu izgradnje sustava zaštite i spašavanja u BiH, a samim time i civilno-vojne suradnje na aktivnostima pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama. Ovim zakonom je prije svega definirano da Ministarstvo sigurnosti BiH koordinira aktivnosti u planiranju i djelovanju institucija u oblasti ZiS-a. U Okvirnom zakonu o ZiS-u se navodi da Ministarstvo sigurnosti BiH traži od Ministarstva obrane BiH angažovanje OS BiH u vanrednim situacijama samo onda kada se iscrpe svi raspoloživi civilni resursi tj. kada civilne strukture ne raspolažu potrebnim materijalno-tehničkim sredstvima.

U Zakonu o obrani BiH, u članu 13., navodi se da je Ministarstvo obrane BiH odgovorno za izradu i odobravanje politika i propisa glede organizacije, administracije, osoblja, izobrazbe, opremanja i uporabe Oružanih snaga i da je odgovorno za izradu „procedura za odobravanje vojne pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih i drugih katastrofa i nesreća, prema ovlaštenjima Predsedništva.“ Ministar obrane izdaje zapovjed načelniku ZŠ OS BiH „za razmještaj ili uporabu bilo kog dijela Oružanih snaga, s ciljem pomoći civilnim organima u reagovanju na prirodne i druge katastrofe i nesreće.“ Ovo reagiranje se još detaljnije definira člancima 44. i 45. Zakona o obrani BiH. U članku 44. se ističe da Ministar obrane može angažirati OS BiH u slučaju vanrednih situacija i zahteva za pomoć od civilnih struktura entiteta i BD BiH uz odobrenje Predsedništva BiH, dok se u članku 45. navode elementi zapovijedi za razmještaj OS BiH tokom pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama. Zapovijed mora da sadrži: konkretnu prirodu misije, naziv i vrstu postrojbe i broj angažiranog ljudstva, kome su postrojbe odgovorne, trajanje misije i zadaću.

Pomoć civilnim vlastima od strane OS BiH se ogleda i kroz aktivnosti deminiranja. OS BiH imaju Deminerski bataljon, a u skladu sa Zakonom o deminiranju u BiH koji je donesen 2002. godine, značajan dio realiziraju OS BiH (iako u Zakonu piše vojske entiteta, zakon nije

⁴⁶ Službeni glasnik BiH“ broj 50/08.

mijenjan).⁴⁷ OS BiH učestvuju sa oko 20% u ukupnom procesu deminiranja u BiH.⁴⁸ Strategijom protuminskog djelovanja BiH, definirane su zadaće do 2019. godine, gdje se ozbiljno razmatra i mjesto i uloga OS BiH i njen doprinos protuminskom djelovanju u BiH.⁴⁹

Važno je navesti da Zapovjednik Federalnog stožera civilne zaštite (FSCZ) podnosi zahtjev Ministarstvu obrane BiH za potrebu angažiranja OS BiH na poslovima zaštite i spašavanja, što nije u skladu sa člankom 14. stav bb) Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju i članaka 9. i 11. SOP-a angažiranja OS BiH na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće, jer zahtjev se upućuje prvo u Ministarstvo sigurnosti BiH, koje je koordinator akcija zaštite i spašavanja na nivou BiH, koje onda traži od OS BiH angažiranje, ako procjeni da su istrošeni svi civilni resursi, odnosno ako civilne strukture ne raspolažu traženim sredstvima. Pored traženja pomoći od OS BiH, predviđeno je traženje pomoći i od RS i BD BiH, odnosno davanje pomoći istima ako postoji zahtjev od strane RS ili BD BiH, a u skladu i sa Sporazumom o saradnji u ostvarivanju zadataka civilne zaštite između FUCZ i RUCZ.

U RS u Zakonu o zaštiti i spašavanju u vanrednim situacijama⁵⁰ se ističe da, kada se iscrpe sve snage i sredstva za odgovor na vanredne situacije RS, traži se prvo pomoć od FBiH i BD BiH, a tek nakon toga, traži se pomoć od OS BiH. Ta pomoć traži se jedino uz odluku Vlade RS. U skladu sa tim Zakonom nije precizirano na koji način se traži pomoć od OS BiH i kome se upućuje zahtjev, što predstavlja značajan nedostatak. Ipak, Uputstvom o načinu traženja/prihvatanja i pružanja pomoći gradovima/općinama u RS u slučaju prirodnih i drugih nesreća većih razmjera⁵¹, definiraju se uslovi i načini traženja pomoći od OS BiH, kao i izgled i način popunjavanja Zahtjeva za pomoć OS BiH, ali je definisano da se Zahtjev iz grada/općine dostavlja RUCZ i Republičkom centru za osmatranje i obavješavanje, te se ne navodi šta se dešava poslije, da li se Zahtjev za pomoć, koji odobri Vlada RS šalje u Ministarstvo obrane BiH ili Ministarstvo sigurnosti BiH.

U Zakonu o Zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća Brčko Distrikta⁵² točka 2, članak 8. Poglavlje II, navedena je procedura traženja angažiranja OS BiH u vanrednim situacijama, gdje stoji „U slučaju da snage iz stava 1) ovog članka nisu dovoljne, gradonačelnik može zatražiti angažiranje snaga entiteta, a po potrebi i Oružanih snaga BiH kao

⁴⁷ *Protivminske akcije u OS BiH* (2012). Butmir: OK OS BiH.

⁴⁸ *Izveštaj o protivminskom djelovanju u Bosni i Hercegovini za 2011. godinu* (2012). Sarajevo: BH MAC, str. 5.

⁴⁹ *Strategija protivminskog djelovanja Bosne i Hercegovine (2009-2019)*. Usvojena na 24.sednici Veća ministara BiH održanoj 24.4.2008. godine u Sarajevu.

⁵⁰ „Službeni glasnik RS“ broj: 121/12.

⁵¹ *Republička uprava CZ*, broj: 10/1.02/216-117/08 od 15.7.2008. godine, Istočno Sarajevo.

⁵² (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH broj 2/10 od 27.07.2016 godine

i snaga za zaštitu i spašavanje susjednih i drugih država u skladu s postupkom propisanim Okvirnim zakonom.

U BiH postoji određeni broj drugih pravnih i obavezujućih akata kojima se definira pitanje civilno-vojne suradnje i pomoći OS BiH civilnim vlastima u vanrednim situacijama i to:

- Vojna strategija BiH,
- Vojna doktrina OS BiH,
- Politika vojne pomoći civilnim organima,
- Sporazum o suradnji između Ministarstva obrane BiH i Ministarstva sigurnosti BiH u oblasti reagiranja na prirodne ili druge nesreće,
- Standardne operativne procedure (SOP) angažiranja OS BiH na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće,
- Plan civilno-vojne suradnje u slučaju odgovora na terorističke napade i saniranje njihovih posledica,
- Priručnik o standardnom operativnom postupku odgovora na NHBRE incidente.

U Vojnoj strategiji BiH se, pored ciljeva obrane BiH i njenih građana i učešća u operacijama potpore miru, posebno ističe treći zadatak „pružanje pomoći civilnim organima“.⁵³ To podrazumijeva reagiranje u kratkom vremenu i učestvovanje u uklanjanju posljedica prirodne ili druge nesreće i ponovnom uspostavljanju sigurnog životnog okruženja. U dokumentu se jasno navodi da OS BiH nisu i neće biti „vatrogasno društvo“ i da se u strukturi OS BiH neće formirati posebni sastavi isključivo sa ovom misijom.⁵⁴

Vojna doktrina OS BiH predviđa i realizaciju „Operacija potpore civilnim strukturama“, pod kojom se podrazumeva potpora OS BiH u slučajevima prirodnih opasnosti, implementaciji zakona i drugih aktivnosti i usluga u skladu sa svojim sposobnostima. OS BiH ove operacije poduzimaju kada veličina i sadržaj opasnosti prevazilazi obim i sposobnosti civilnih struktura u društvu. OS BiH su, prije svega, pomoć civilnim strukturama, ali isključivo uz odobrenje Predsedništva BiH.

Jedan od zanačajnijih dokumenata na kojima se temelji civilno-vojna suradnja je Politika vojne pomoći civilnim organima.⁵⁵ Ovim dokumentom su definirani osnovni ciljevi civilno-vojne suradnje u pružanju pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama, a posebno se ističu:

- ispunjavanje zakonskih zadataka i dodeljenih misija;

⁵³ *Vojna strategija BiH* (2009). Sarajevo: Zajednički štab OS BiH, str. 3

⁵⁴ Isto, str. 24.

⁵⁵ *Politika vojne pomoći civilnim organima* (2010). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH.

- doprinos izgradnji sigurnog demokratskog društva;
- razvijanje i unapređenje suradnje sa civilnim organima;
- jačanje ugleda i potvrđivanje društvene koristi institucija obrane BiH;
- ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH;
- uključivanje u evropske i euroatlantske integracijske procese.

Pošto je Ministarstvo sigurnosti BiH nosilac koordinirajućih aktivnosti sustava zaštite i spašavanja u BiH, onda je između njega i Ministarstva obrane BiH uspostavljen sporazum⁵⁶ o suradnji u oblasti reagiranja na prirodne ili druge nesreće. Ovim sporazumom se uređuje okvir suradnje u oblasti zaštite i spasavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća.

Sporazumom je predviđena suradnja u oblastima:

- izgradnje svijesti o opasnosti od prirodnih ili drugih nesreća, edukaciji i stručnom usavršavanju u provođenju mjera zaštite i spašavanja,
- izrade procjene ugroženosti teritorije BiH od prirodnih ili drugih nesreća,
- usvajanja standarda, normi i uobičajenih postupaka zemalja članica NATO-a, PFP, EU i drugih regionalnih i globalnih sistema sigurnosti u oblasti zaštite i spasavanja,
- izrade propisa u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća,
- izrade planova i drugih dokumenata u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća,
- planiranja, razvoja i osiguranju resursa za odgovor na prirodnu ili drugu nesreću,
- organizovanja i izvođenja zajedničke izobrazbe i vježbi snaga zaštite i spašavanja u koordinisanom civilno-vojnom odgovoru na prirodne ili druge nesreće,
- aktivnosti OS BiH za potrebe pružanja pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće u skladu sa definisanim osnovama, uslovima i postupkom angažiranja OS BiH,
- koordiniranje operacija OS BiH pružanja pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće,
- suradnja i koordinacija aktivnosti sa odgovarajućim civilnim organima koji mogu tražiti angažiranje OS BiH za potrebe pružanja pomoći u reagiranju na prirodne ili druge nesreće,
- realizacije aktivnosti u inozemstvu,

⁵⁶ *Sporazum o saradnji između Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine u oblasti reagovanja na prirodne ili druge nesreće* (2009). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH i Ministarstvo bezbjednosti BiH.

- odgovora na prekogranične efekte prirodnih ili drugih nesreća,
- unapređenja civilno-vojne koordinacije i potpore,
- informiranja javnosti u slučaju prirodnih ili drugih nesreća,
- realizacije naučno-istraživačkih projekata u oblasti izdavaštva,
- suradnja u drugim oblastima reagiranja na prirodne i druge nesreće koje strane dogovore suglasno Sporazumu i zakonom uređenim nadležnostima.⁵⁷

Ovim Sporazumom suradnja se ogleda kroz:

- formiranje posebnih timova i radnih tijela za realizaciju aktivnosti iz pojedinih oblasti suradnje,
- određuju se odgovorne osobe za koordinaciju aktivnosti,
- konsultiraju se institucije i organi na svim razinama u BiH, institucije međunarodne zajednice u BiH, inostrani organi, organizacije, agencije, institucije, te druge strane po utvrđenoj potrebi,
- ostvarivanje suradnje sa odgovarajućim civilnim organima u BiH,
- predlaganje drugih oblasti i načina unaprjeđenja suradnje i
- predlaganje izmjena i dopuna sporazuma.

Koordinacija i operativna suradnja se ostvaruje preko Sektora za politike i planove Ministarstva obrane BiH i Sektora za zaštitu i spasavanje Ministarstva sigurnosti BiH. Tokom odgovora na prirodne ili druge nesreće, ova dva Ministarstva ostvaruju koordinaciju preko OKC BiH - 112 Ministarstva sigurnosti i Centra za komandu i kontrolu u institucijama odbrane BiH (Centar K2 IO BiH), Ministarstva odbrane BiH.

Pored ovog dokumenta, a imajući na umu da OS BiH ne mogu da se angažiraju za pomoć civilnim vlastima u vanrednim situacijama bez odobrenja Predsjedništva BiH, i da je Ministarstvo sigurnosti BiH nosilac koordinacije sistema zaštite i spašavanja u BiH, donešen je od strane Ministarstva obrane BiH i Ministarstva sigurnosti BiH SOP angažiranja OS BiH na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne ili druge nesreće. Ovo je osnovni dokument kojim se operacionalizuje suradnja u pružanju pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama od strane OS BiH.

U tom SOP-u ističe se da OS BiH, ali i civilne strukture moraju da se pridržavaju sledećih principa i to:

⁵⁷ *Sporazum o saradnji između Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i Ministarstva bezbjednosti Bosne i Hercegovine u oblasti reagovanja na prirodne ili druge nesreće* (2009). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH i Ministarstvo bezbjednosti BiH. Član 5, <http://www.msb.gov.ba/docs/?id=3802>,

- princip cilja – svaka operacija vodi jasno definiranom, presudnom i ostvarivom cilju;
- princip jedinstva napora i civilnog rukovođenja operacijama pomoći u nesrećama – traženje zajedničkih rješenja i ulaganje združenog napora uz civilno rukovođenje akcijama zaštite i spasavanja i vojno zapovjedanje vojnim resursima;
- princip istrajnosti – spremnost vojnih zapovjednika na uporabu postrojbi u produženom trajanju po zadanom cilju – traženi vojni resursi za pomoć ostaju angažirani u potrebnom vremenu koliko situacija zahtjeva;
- princip sigurnosti – civilni organ i vojni zapovjednici u svakom trenutku vode računa o sigurnosti ljudstva uključenog u akcije i operacije zaštite i spasavanja;
- princip sinergizma – pravilna i koordinirana uporaba resursa u svrhu izbjegavanja suvišnosti i dupliranja pomoći u odgovoru na nesreću, uključujući primjenu standardnih obrazaca komunikacije u prirodnim ili drugim nesrećama.

Jedna od najznačajnijih odrednica SOP-a je da se OS BiH angažiraju kada se iscrpe raspoloživi resursi ili civilni organi ne raspolažu potrebnim ili dovoljnim resursima za odgovor na vanrednu situaciju što je u skladu sa svim ostalim zakonskim i podzakonskim aktima. Treba naglasiti da se SOP-om ističe da se OS BiH, izuzetno mogu angažovati u realizaciji aktivnosti preventivnih mjera zaštite i spasavanja.

Nije predviđeno da se OS BiH uključe u aktivnosti ublažavanja i spremnosti, odnosno u proces planiranja odgovora na vanredne situacije, zajedno sa civilnim strukturama. Potrebno je da se uz saglasnost Ministara obrane i Ministarstva sigurnosti BiH izmjeni dio SOP-a i da se predvidi angažiranje pripadnika OS BiH i u fazi pripreme, a posebno kroz zajedničku izradu planova sa civilnim strukturama, čime bi se dobila potrebna „usaglašenost planova“.

Na osnovu Strategije BiH za prevenciju borbe protiv terorizma⁵⁸, sačinjen je i Plan civilno-vojne suradnje u slučaju odgovora na terorističke napade i saniranje njihovih posledica, sa ciljem utvrđivanja uloge, odgovornosti i kapaciteta OS BiH, te preciziranja mjera, načina i obima uključivanja OS BiH u akcije odgovora i saniranja posljedica terorističkih napada. Faze koje se definiraju u Planu su: faza prevencije, faza pripravnosti, faza odgovora i saniranja posledica i faza oporavka i rehabilitacije. U ovom Planu, OS BiH su snage podrške, u smislu operativnih mjera i radnji, snagama prvog odgovora, a Ministarstvo sigurnosti BiH je vodeća institucija u svim aktivnostima borbe protiv terorizma. OS BiH se aktiviraju na osnovu odobrenja Predsedništva BiH. U slučaju terorističkog napada, a radi bržeg i operativnijeg

⁵⁸ *Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma (za period od 2010-2013)* (2010). Sarajevo: Ministarstvo bezbjednosti BiH.

djelovanja OS BiH, a na zahtjev Ministra obrane BiH, Predsjedništvo BiH može donijeti odluku u kojoj se utvrđuje lista potencijalnih terorističkih događaja, kada Ministar obrane BiH može, na poziv civilnih organa, odmah angažirati OS BiH. Odluka Predsjedništva BiH se može odnositi na terorističke napade na: objekte institucija BiH, objekte OS BiH, hidroelektrane, velika hemijska postrojenja, vitalne putne, željezničke i vodovodne instalacije i druge objekte. Od posebnog značaja, pored borbe protiv terorizma i protuminskog djelovanja, je angažiranje kapaciteta OS BiH za odgovore na NHBRE (Nuklearno, Hemijsko, Biološko, Radioaktivne, visokoeksplozivne materije) incidente. Priručnik o standardnom operativnom postupku odgovora na NHBRE incidente⁵⁹ predstavlja jedan od značajnijih dokumenata kojim se kroz četiri faze odgovora (faza prikupljanja informacija o incidentu, faza upravljanja mjestom incidenta, faza spašavanja i zaštite ljudskih života i faza dodatne specijalističke podrške) daju kratka uputstva o postupanju snaga odgovora na incidente sa ovakvom posebnom komponentom. Ta podrška podrazumijeva aktivnosti jedinica ABHO OS BiH u svrhu izviđanja i dekontaminacije. U ovom dokumentu se nigdje ne navodi da Predsjedništvo BiH mora odobriti angažiranje ovih snaga, ali je to obaveza u skladu sa Zakonom o obrani BiH.

Pored dosad navedenih dokumenata i zakonskih rješenja, i na nivou OS BiH postoje određeni dokumenti kojima se, u skladu sa navedenim krovnim dokumentima, reguliše pitanje pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama. To su:

- Pravilo službe OS BiH,
- operativni planovi,
- standardne operativne procedure i
- priručnici.

U Pravilu službe OS BiH, koje je objavljeno 2012. godine, vrlo malo se pažnje posvetilo pitanju pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama. Navodi se samo da uporabu zapovjedništava i jedinica u ovim aktivnostima naređuje „Načelnik Zajedničkog stožera na osnovu odobrenja Ministra obrane“⁶⁰. Ovim dokumentom se uređuju: odnosi u Oružanim snagama; smeštaj i red; život, rad i unutarnja služba; obezbeđenje objekata, materijalnih sredstava i ljudstva; uzbune i uporaba zapovjedništava i jedinica Oružanih snaga u miru; zdravstvena zaštita; veterinarska zaštita; zaštita od požara i eksplozija; zaštita na radu; zaštita životne sredine; krivična, prekršajana, disciplinska i materijalna odgovornost; vojne svečanosti i počasti i žalosti. S obzirom na to šta se sve uređuje ovim dokumentom, angažiranjem OS BiH

⁵⁹ *Priručnik o standardnom operativnom postupku odgovora na NHBRE incidente* (2011). Sarajevo: Ministarstvo bezbednosti BiH.

⁶⁰ *Pravilo službe OS BiH* (2012). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH, str.75.

u vanrednim situacijama na pomoći, civilnim vlastima je dato vrlo malo značaja. Ministarstvo obrane BiH mora razmotriti proširivanje ovog poglavlja u Pravilu službe OS BiH i osigurati da se definiraju načelno sve aktivnosti u situacijama pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama i to:

- smještaj i red – ko obezbeđuje smještaj pripadnicima OS BiH kada se angažuju na pomoći civilnim vlastima i kakav taj smještaj mora da bude, koje uslove da zadovoljava, ko je odgovoran za red van vojno kontroliranog područja, te kakav je odnos vojnih organa i civilnih policijskih organa i sl.;
- život, rad i unutarnja služba u jedinicama koje su poslone da pomognu civilnim strukturama u vanrednim situacijama sa naglaskom na smjenski rad, odmor ljudstva, izvještaje službujućeg i sl.;
- obezbeđenje ljudstva, materijalnih sredstava na lokaciji pomoći civilnim vlastima;
- uzbuđivanje ljudstva na poziv civilnih struktura za pomoć, a posebno u vanradno vreme;
- zdravstvena zaštita i zaštita na radu moraju biti jasno precizirane kada je u pitanju suradnja sa civilnim strukturama van područja koje pokrivaju službe zdravstvene zaštite općina ili entiteta, odnosno koja to sredstva moraju u takvim situacijama koristiti pripadnici OS BiH kako bi zaštitili sebe
- ko na koji način i sa kim provodi aktivnosti u slučaju određenih krivičnih, prekršajnih i materijalnih odgovornosti i dr.

OS BiH izrađuju i operativne planove za odgovor na određene opasnosti koji sadrže i elemente pomoći civilnim strukturama u vanrednim situacijama. ZŠ OS BiH sačinio je Operativne planove za odgovor OS BiH u slučaju poplava, mećave i požara. Operativni plan (OPLAN) je „bilo koji plan za sprovođenje vojnih operacija pripremljenih u odgovoru na stvarne i potencijalne opasnosti.

Ovi operativni planovi su urađeni u jedinicama OS BiH i imaju sve potrebne elemente: situacija, misija, izvršenje, služba podrške, komandovanje i veza.

OK OS BiH razvila je SOP za angažovanje zapovjedništava i jedinica OK OS BiH na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne i/ili druge nesreće, a iste takve SOP-ove uradile su i pješačke brigade. Nažalost, ovi SOP-ovi nisu dovoljno precizni i jasni kada su u pitanju aktivnosti i obaveze pojedinih organa stožera tokom pružanja pomoći civilnim vlastima.

Na nivou OS BiH, operativne jedinice imaju svoje priručnike, pravila i SOP-ove koji se, između ostalog, bave i pitanjem civilno-vojne suradnje u vanrednim situacijama. Pošto u OS BiH,

osnovna formacija je brigada, tako i najznačajniji dokument predstavlja Taktički terenski priručnik (TTP) za pješačku brigadu u kome je jedno od poglavlja direktno posvećeno Operacijama pomoći civilnim vlastima.

U skladu sa tim priručnikom, to su „one vojne aktivnosti koje pružaju privremenu pomoć civilnim vlastima ili zajednicama vlastite države, kada su iste dozvoljene zakonom, a koje se uglavnom preduzimaju u neuobičajenim okolnostima ili kada neko vanredno stanje prevazilazi sposobnosti civilne vlasti.“⁶¹ Posebno se ističe da je angažiranje OS BiH, isključivo na zahtjev civilnih vlasti, u skladu sa propisanim procedurama i da te aktivnosti imaju prioritet u odnosu na obuku OS BiH.⁶²

Pored TTP-a svaka pješačka brigada izrađuje i Taktički SOP (TSOP) i on je osnovni dokument koji definira organizaciju i procedure rada, kao i ulogu, međusobne odnose i odgovornosti pojedinih elemenata organizacije komande i štaba. Ovaj dokument detaljnije objašnjava aktivnosti, procedure i postupke u realizaciji misija jedinice, od kojih je jedna misija pomoći civilnom stanovništvu u slučaju prirodnih nepogoda i nesreća. Ovim dokumentom se definišu konkretne aktivnosti koje može realizovati pješačka brigada, lanac zapovjedanja, koordinacije, proces procjene, planiranja i angažiranja. Helikopterske jedinice OS BiH su razvile svoje SOP-ove u zavisnosti od aktivnosti koje realiziraju (SOP gašenja požara, SOP MEDEVAK).

Pitanje sistema zaštite i spasavanja u BiH je zakonski uređeno, a isto tako i mesto i uloga OS BiH u tom sistemu. Uloga OS BiH je, u svim zakonskim i podzakonskim aktima, definirana kao potpora civilnim strukturama i kada civilne strukture iscrpe sve svoje resurse, odnosno kada ne raspolazu potrebnim ili dovoljnim resursima za odgovor na prirodnu ili drugu nesreću.

3.2. Oblici civilno-vojne saradnje

Svjetski posmatrano sve vojske svijeta, između svojih primarnih zadataka, imaju zadatak pomaganju civilnim strukturama u prirodnim i drugim nesrećama koji se ogledaju kroz održavanje javnog reda i mira, borba protiv terorizma, kontrola granica, borba protiv droge, sprovođenje zakona, kriminalističke istrage, podrška velikim javnim događajima, obezbjeđenje objekata i ličnosti, Cyber operacije, prikupljanje obavještajnih podataka, odgovori na prirodne

⁶¹ TTP 3-21.30 Pješadijska brigada (2013). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH, str.318

⁶² Isto, str.320.

ili druge nesreće, oporavak od posljedica prirodnih ili drugih nesreća, zaštita životne sredine i sl.

Oružane snage BiH su spremne da pruže pomoć civilnim vlastima, ne samo kroz aktivnosti tokom vanrednih situacija izazvanih prirodnim ili drugim nesrećama, nego i na druge načine i to: pozajmljivanjem vojne opreme civilnim organima za primjenu zakona, pružanjem pomoći u popravkama oštećene infrastrukture i njenom održavanju, pružanjem medicinske pomoći i evakuacijom u udaljenim dijelovima zemlje i obavljanjem reprezentativnih dužnosti.

Od strane Ministarstva obrane BiH razvijena je i „Politika vojne pomoći civilnim organima“.

Pored osnovnih načela uporabe OS BiH u pomoći civilnim strukturama navedeno je i u kojim oblastima treba ostvariti suradnju sa civilnim strukturama vlasti, a to su prije svega stručne izobrazbe, edukacije i usavršavanja, organiziranje i izvođenje zajedničke izobrazbe i vježbi⁶³

Ovom Politikom vojne pomoći definirana su tri oblika pomoći:

- Unutarnja vojna pomoć;
- Međudržavna vojna pomoć;
- Međunarodna vojna pomoć.

Vojna pomoć unutar vlastite države uključuje:

- pomoć civilnim vlastima u oblastima reagiranja na prirodne i druge opasnosti, borbe protiv terorizma i provođenja zakona, ali i realiziranje protokolarnih i reprezentativnih aktivnosti;
- pomoć civilnim organima u realiziranju humanitarnih aktivnosti, što pre svega podrazumijeva protivminsko djelovanje, medicinsku evakuaciju, operacije traganja i spasavanja, kao i razne vrste humanitarnih aktivnosti pomoći stanovništvu;
- druge vrste pomoći civilnim organima, kao što su: praktična izobrazba, realiziranje sportskih i drugih aktivnosti;
- usluge OS BiH uz naknadu.⁶⁴

OS BiH u sklopu svojih operacija odgovora na razne krize van BiH, ali se eliminira mogućnost da OS BiH učestvuju u aktivnostima borbe protiv terorizma na teritoriji BiH, jer su za to zadužene razne bezbjednosne agencije i institucije, kako države, tako i entiteta, i to predstavlja dio aktivnosti provođenja zakona

⁶³ *Politika vojne pomoći civilnim organima* (2010). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH,

⁶⁴ Isto, str. 6.

U Bezbjednosnoj politici BiH se ova aktivnost ne pominje kao aktivnost OS BiH. Ta borba protiv terorizma na teritoriji BiH se u zadatke OS BiH uvodi takođe Politikom vojne pomoći civilnim organima, što je suprotno Zakonu o obrani i Bezbjednosnoj politici BiH.

U Doktrini OS BiH se navodi da u slučaju prirodnih opasnosti i terorističkih napada, aktivnosti koje mogu poduzeti OS BiH, kao podršku civilnim vlastima su:

- akcije traganja i spasavanja,
- operacije medicinske evakuacije,
- operacije snabdjevanja hranom i vodom,
- pomoć u obnovi i izgradnji,
- osiguranje osnovnih komunalija (vodovod, kanalizacija i odvoz smeća) i
- osiguranje neophodnog pristupa ugroženom području.⁶⁵

U Doktrini OS BiH se predviđa i podrška usled terorističkih napada, ali se jasno ne navodi šta ta podrška podrazumijeva.

Prema Vojnoj strategiji, OS BiH će civilnim organima pružati pomoć u: reagiranju na prirodne i druge katastrofe i nesreće; humanitarnim operacijama; operacijama deminiranja i uklanjanja neeksplozivnih ubojnih sredstava; operacijama uništavanja nelegalnog naoružanja i municije; operacijama medicinske pomoći i evakuacije; operacijama traganja i spasavanja; te obavljanju drugih aktivnosti i reprezentativnih dužnosti koje odgovaraju suverenoj državi.⁶⁶

OS BiH predstavljaju i značajan element Službe traganja i spasavanja Direkcije za civilno vazduhoplovstvo BiH (BHDCA - Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation). U skladu sa članom 12. Pravilnika o radu službe traganja i spasavanja u BiH, na zahtjev Spasilačkog koordinacijskog centra (Rescue Coordination Centre – RCC) BiH⁶⁷, Ministar obrane BiH može odobriti angažovanje helikopterske spasilačke jedinice OS BiH.

Ugovorom između Ministarstva obrane BiH i BHDCA, br. ZS i PZO je uključena u službu dežurstva za potrebe BHDCA, neprekidno, 24/7/365. Ugovorom o angažiranju pripadnika OS BiH, za potrebe Službe traganja i spasavanja u BiH, regulirane su obaveze OS BiH. Prema uvjetima iz Ugovora, OS BiH vrše na teritoriju BiH potragu i spasavanje.

⁶⁵ *TP-1 Doktrina OS BiH* (2012). Sarajevo: Predsedništvo BiH, str.76.

⁶⁶ *Vojna strategija BiH* (2009). Sarajevo: Zajednički štab OS BiH, str. 18.

⁶⁷ *Pravilnik o radu službe traganja i spašavanja u BiH* (2006). Direkcija za civilno vazduhoplovstvo, broj: 03-293.6-167/06. Sarajevo.

Iz iskustva se došlo do zaključka da BiH nisu dovoljno uključene u procese planiranja, priprema i odgovora na vanredne situacije zaštite i spasavanja.

Nakon poplava u maju 2014. godine, neke od brigada su krenule u dopunjavanje i ažuriranje svojih dokumenata, SOP-ova i OPLAN-a, a sa ciljem efikasnije suradnje. Izuzetno je važno i neophodno iste konstantno ažurirati, sa posebnim osvrtom na saradnju civilnih i vojnih struktura, kao i razmjenu informacija prije nastanka vanredne situacije. Suradnja se mora bazirati na lokalnim zajednicama kao glavnim nosiocima odgovora na vanredne situacije. Moraju se planirati i obučavati časnici za vezu, planirati i organizirati zajedničke vježbe, predavanja, kako bi se upoznali i time stvarali zdravu sredinu za rad i osnovu za zajednički odgovor u slučaju vanrednih situacija.

U TTP pješачke brigade se navode tri vrste aktivnosti pomoći civilnim vlastima:

- operacije civilne zaštite i zaštite okoliša,
- pomoć pri organiziranju operacija i
- operacije sigurnosti i javnog reda.⁶⁸

I ovaj TTP se bavi aktivnostima „operacija sigurnosti i javnog reda“, koje nisu usklađene sa krovnim dokumentima. Iz ovog TTP proizašli su i SOP-ovi angažiranja zapovjedništava i jedinica OK OS BiH i pješачkih brigada na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne i/ili druge nesreće. U skladu sa tim SOP-ovima, OS BiH se u reagiranju na prirodne ili druge nesreće, po pravilu, angažiraju na pružanju trenutne i kratkoročne pomoći civilnim organima, i to:

- pomoć na terenu izvođenja odgovora na prirodne ili druge nesreće,
- pomoć u zaštiti i spasavanju ljudi i materijalnih dobara,
- pomoć u izvršenju humanitarne operacije odgovora na prirodne ili druge nesreće.

Prema SOP-ovima, aktivnosti na kojima se mogu angažirati OS BiH na pomoći civilnim organima, date su u tabeli:

⁶⁸ TTP 3-21.30 Pješadijska brigada (2013). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH, str.320.

Aktivnost	Pomoć tokom katastrofa	Humanitarna pomoć
Izviđanje	X	X
Podrška K2 sustavima	X	X
Obaveštajna potpora		X
Potpora kod planiranja	X	X
Potpora u ljudstvu	X	X
Transportna potpora	X	X
Priprema hrane	X	X
Prečišćavanje vode	X	X
Mrtvozornički poslovi	X	X
Mrtvozornički poslovi	X	X
Perionice rublja/tuševi	X	X
Privremeno sklonište	X	X
Medicinska potpora	X	X
Strujni agregati	X	X
Inženjerija	X	X
Bezbjednost	X	X
Potruga i spasavanje	X	X
Kontrola saobraćaja	X	X
Gašenje požara	X	
Oficir za vezu	X	X
Vazдушna evakuacija	X	X

Tabela 1. Oblici angažiranja OS BiH na pomoći civilnim organima u vanrednim situacijama

Posebno detaljno je razrađeno mjesto i uloga svih jedinica OS BiH na pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama kroz OPLAN-ove OS BiH za zaštitu od poplava, snijega i požara. Zadaci u OPLAN-ovima su, prije svega:

- zaštita ljudi, životinja i materijalnih dobara na ugroženim područjima od požara, poplave ili snježnih padavina,
- izvlačenje i evakuacija ljudi, životinja i materijalnih sredstava iz ugroženih područja na najbliže sigurno mjesto,
- priprema i osiguranje uslova smještaja i organiziranje ishrane evakuisanog stanovništva na lokacijama OS BiH,

- drugi zadaci neophodni za realiziranje misije.

Obzirom da je BiH bogata riječnim tokovima i hidrocentralama, može se primjetiti da se nigdje u dokumentima o civilno-vojnoj suradnji ne pominju situacije u slučaju pucanja brane i nesreće na hidrocentralama ili mostovima na rijekama. Inženjerska bataljon OS BiH raspolaže ljudskim i materijalnim resursima da izvrši ovaj zadatak. Obzirom na obučenosť ljudstva i sredstava kojima raspolaže deminerski bataljon takvim situacijama, to može biti snaga OS BiH koju za te potrebe mogu koristiti i druge zemlje, posebno što veliki deo granice sa Republikom Hrvatskom i Republikom Srbijom čine veliki riječni tokovi. Iz svega se jasno može zaključiti da su aktivnosti koje se očekuju od OS BiH u suradnji sa civilnim organima u BiH dosta obimne i vrlo različite, te da zahtevaju značajne materijalne i ljudske resurse. Ipak, postoji jedan dio aktivnosti, prije svega, potpora snagama za provođenje zakona i borba protiv terorizma, koje nisu u potpunosti i jasno definirane i zakonski podržane, te ne postoji konzistentnost njihovog odobrenja kroz sve dokumente od Zakona o obrani BiH do SOP-ova angažiranja zapovjedništava i jedinica OK OS BiH i pješačkih brigada na pružanju pomoći civilnim organima u reagiranju na prirodne i/ili druge nesreće.

Kada se govori o međudržavnoj vojnoj pomoći, ona se regulira, prije svega, sporazumom između države BiH i drugih država i najčešće je to reagiranje na prirodne ili druge opasnosti i njihove prekogranične efekte.

Izvještaj tima za brzu reakciju za planiranje, u slučaju civilnih vanrednih situacija za BiH, iz Komiteta za planiranje u slučaju civilnih vanrednih situacija (CEPC – Civil Emergency Planning Committee), koji je u BiH boravio u junu i julu 2014. godine, ističe da je potrebno da BiH i zemlje koje će najverovatnije biti u prilici da pruže pomoć BiH vojnim snagama, odnosno koje mogu očekivati pomoć od vojnih snaga BiH, potpišu sporazume o statusu snaga u vezi djelovanja u slučaju vanredne situacije. Fokus treba biti na pitanjima imuniteta, privilegija, pravnog statusa za ulazak u zemlju, pravila u vezi sa naoružanjem i uniformama i dr. Postojanje ovakvog sporazuma bi ohrabrilo pojedine zemlje da pošalju sredstva koja do sada nisu mogli poslati zbog nepostojanja ovakvog sporazuma.⁶⁹

Kada je riječ o međunarodnoj vojnoj pomoći, i angažiranju vojnih snaga pod okriljem međunarodnih ili multinacionalnih organizacija, saveza i koalicija u aktivnostima potpore

⁶⁹ *Izvještaj tima za brzu reakciju za planiranje u slučaju civilnih vanrednih situacija za Bosnu i Hercegovinu 18. juni - 2. juli 2014. godine – Izvještaj o misiji* (2014). Euroatlantsko partnersko vijeće. Obavještenje: AC/98(EAPC)N(2014)0021. Preuzeto 4. novembra 2015. godine sa <http://msb.gov.ba/dokumenti/medjunarodni/default.aspx?id=13064&langTag=bs-BA>

inostranim civilnim organima u drugoj državi, pored pomoći uslijed prirodnih ili drugih opasnosti, može se raditi i o pružanju humanitarne pomoći, ali i osiguravanju uslova za normalizaciju društvenih funkcija, uspostavu okvira za poštovanje ljudskih prava i dr.⁷⁰

U slučaju potresa koji je zadesio R.Tursku u veljači 2023. godine upućeni su pripadnici oružanih snaga BiH odlukom Predsjedništva BiH.

Jedinica privremenog sastava Oružanih snaga BiH brojila je deset specijalista, dok je tim OS BiH iz sastava Balkanskih medicinskih snaga brojao devet medicinskih specijalista. Jedinica privremenog sastava OS BiH bila je pod operativnom kontrolom nadležnog zapovjedništva Oružanih snaga Republike Turske i zadatke misije su izvršavali zajedno sa pripadnicima Oružanih snaga Republike Turske, dok je medicinski tim OS BiH djelovao u sastavu multinacionalnih Balkanskih medicinskih snaga.⁷¹ Tako da smo svjedoci da imamo obučeno ljudstvo koje može, rame uz rame, sa pripadnicima zemalja EU.

Kao jedna od općih smjernica za izobrazbu i vojnu edukaciju u OS BiH je i to da se moraju fokusirati na zadatke OS BiH definirane Zakonom o obrani BiH⁷², među kojima je i pomoć civilnim vlastima u slučaju prirodnih ili drugih nesreća. Iz već pomenutog evidentno je da se izobrazba pomoći civilnim strukturama u vanrednim situacijama, odnosno u slučaju prirodnih ili drugih nesreća, nije mnogo potencirala u Doktrini izobrazbe OS BiH. Planirane su određene vrste vežbi i specijalističkih kurseva koji bi trebalo da omoguće adekvatnu pripremu OS BiH za izvršavanje ove svoje misije. Sa novom Doktrinom izobrazbe iz 2013. godine i uvođenjem izobrazbe za operacije punog spektra, daje se nešto više deklarativniji značaj operacijama potpore civilnim vlastima u odgovoru na prirodne i druge nesreće. U skladu sa tom Doktrinom, u izvođenju operacija potpore civilnim vlastima, OS BiH moraju biti spremne izvršavati zadatke u suradnji sa civilima iz različitih vladinih i nevladinih agencija i drugih organizacija. OS BiH moraju biti spremne da se u kratkom roku angažiraju za izvođenje ovih operacija.

Poseban doprinos imaju Smjernice Načelnika ZŠ OS BiH, za izobrazbu i Smjernice zapovjednika OK OS BiH, za izobrazbu. U tim smernicama jasno se naglašava potreba za izobrazbom jedinica OS BiH za pomoć civilnim vlastima u vanrednim situacijama, gdje se iznose načini te izobrazbe. Ono što je potrebno istaći je da ova izobrazba pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama, u navedenim Smjernicama, nije svrstana, ni u pojedinačnu, ni u kolektivnu izobrazbu, nego čini zasebnu cjelinu u procesu izobrazbe jedinica i zapovjedništava OS BiH. Sukladno tome, i ne planira se da bude sastavni deo planova

⁷⁰ *Politika vojne pomoći civilnim organima* (2010). Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH, str.6-7.

⁷¹ <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=96838>

⁷² Član 4., "Službeni glasnik BiH" broj 88/05.

kolektivne izobrazbe brigada u sklopu brigadnih vježbi koje se organiziraju jednom godišnje („vježbe vanjskog ocjenjivanja“) i ne tretiraju se kao vrsta operacija koje realiziraju zapovjedništva brigada i bataljon, iako je u toku realiziranja pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama, časnik za operacije odgovoran za te aktivnosti uz suradnju sa časnikom za civilno-vojnu suradnju. Kao prvo, prema Smjernicama zapovjednika OK OS BiH za izobrazbu u 2014. godini (a iste teme se planiraju gotovo na identičan način od 2010. godine), bilo je predviđeno da se realizira sljedeća izobrazba:

- izobrazba u pružanju pomoći civilnim vlastima u obrani od poplava,
- izobrazba u pomoći civilnim vlastima u gašenju požara,
- izobrazba u pomoći civilnim vlastima u slučaju zemljotresa,
- izobrazba u pomoći civilnim vlastima u slučaju hemijskih incidenata,
- izobrazba u spašavanju i evakuaciji u zimskim uslovima.

Ovu izobrazbu, u skladu sa Smjernicama, treba da realiziraju pješачke brigade OS BiH, dok br. TP i br. ZS i PZO treba da čine potporu tim aktivnostima i kroz tu potporu vrše izobrazbu svojih kadrova za te aktivnosti. Posebno značajan segment u Smjernicama je nametanje obaveze jedinicama OK OS BiH da ove sadržaje moraju planirati, organizirati i realizirati uz „punu suradnju sa civilnim strukturama i jedinicama civilne zaštite“⁷³.

Izobrazba u pružanju pomoći civilnim vlastima u obrani od poplava se organizira kroz izobrazbu na mirnim vodama (što je obavezan dio izobrazbe) i kroz izobrazbu na brzim vodama koju mogu, ali i ne moraju da planiraju i realiziraju zapovjednici brigada. Izobrazba na mirnim vodama se realizira na jednoj lokaciji (Orašje) i svaka brigada u svom terminu treba da obuči 40 pripadnika. Obzirom na brojno stanje pješачkih brigada, to je vrlo mali broj ljudi, svega 120 godišnje iz svih pješčkih brigada. Kada sagledamo sve aktivnosti koje brigade imaju, kao i ograničene ljudske i materijalne kapacitete, obuka na brzim vodama se vrlo rijetko realizira. Posljednje poplave su pokazale da postoje određeni nedostaci u izobrazbi pripadnika OS BiH, a posebno na planu sposobnosti personala da izvodi aktivnosti upravo na brzim vodama.

Kada je u pitanju izobrazba u pomoći civilnim vlastima u gašenju požara, ona se realizira na lokaciji razmještaja jedinica. Zapovjednicima se daje i mogućnost da organiziraju izobrazbu u pomoći civilnim vlastima u gašenju požara u naseljenom mjestu. Posebna pažnja se u ovoj izobrazbi poklanja br. ZS i PZO, odnosno izobrazbi helikopterskih posada za gašenje požara, uporabom protivpožarnih vedara. Kada se radi o pješčkim brigadama, kroz Smjernice se

⁷³ Smjernice Komandanta OK OS BiH za obuku u 2015. godini (2014). Butmir: OK OS BiH, str.15.

jedino naglašava obaveza 4.pbr (većim dijelom razmještena u Hercegovini) da realizira petodnevnu izobrazbu za pružanje pomoći civilnim vlastima u slučaju požara, zajedno sa br. ZS i PZO, nakon čega se treba realizirati jednodnevna vježba gašenja požara. U svim Smjernicama od 2011. godine, ista brigada realizira istu izobrazbu i vježbu. U ovom se segmentu ne predviđa koliki broj ili postotak vojnih lica u jedinicama mora proći izobrazbu.

Izobrazba u pomoći civilnim vlastima, u slučaju zemljotresa, realiziraju pješačke brigade u skladu sa svojim planovima, a 6.pbr ima zadatak da organizira i realizira jednodnevnu vježbu o pomoći civilnim vlastima u slučaju zemljotresa.

Nosilac realizacije izobrazbe pomoći civilnim strukturama u slučaju hemijskih incidenata je br.TP, jer jedina u svom sastavu ima satniju ABHO. To je jedina izobrazba te vrste koja se realizira u OS BiH, a u njenoj realizaciji pomaže 5.pbr, jer se satnija nalazi na lokaciji zapovjedništva 5.pbr u Tuzli.

Spašavanje i evakuacija stanovništva u zimskim uslovima je aktivnost u kojoj je većina jedinica OS BiH učestvovala tokom velikih snježnih padavina u BiH 2012. godine. Izobrazba, za ovu vrstu pomoći civilnim vlastima, ima zadatak, u skladu sa Smjernicama, da pripremi i realizira prvenstveno br. ZS i PZO uz potporu br. TP i 6.pbr.

Na kraju izobrazbe realizira se vježba traganja i spasavanja. Koliki broj ljudstva će biti angažiran i koliko će dugo trajati izobrazba nije definirano, a u ove aktivnosti se ne planiraju uključiti 4. i 5.pbr, koje su 2012. godine imale aktivnosti na tim poslovima, što je očekivati i ubuduće.

Te vježbe koje se izvode, realiziraju se kroz suradnju sa civilnim strukturama, ali je ta suradnja iz godine u godinu sa istim vatrogasnim jedinicama, istim snagama unutarnjih poslova i istim pripadnicima civilne zaštite. Potrebno je, pored općina, na čijem prostoru se nalaze jedinice i zapovjedništva OS BiH, odnosno na čijem prostoru se realiziraju vježbe, angažirati i vatrogasce, policiju, civilnu zaštitu i iz susjednih općina.

Svake godine se planiraju vježbe traganja i spasavanja zajedno sa BHDCA, vježbe MEDEVAK-a i deminiranja. Vježba traganja i spasavanja se planira u kombinaciji kopnenih i vazduhoplovnih snaga u različitim meteo i terenskim uvjetima. Kada je u pitanju MEDEVAK, medicinsko osoblje u OS BiH ima zadatak da realizira izobrazbu za postizanje potrebne razine obučenosti za zadatke medicinskog transporta vazdušnim putem, kroz osposobljavanje za korišćenje MEDEVAK opreme, dok se stručni deo izobrazbe odvija u odgovarajućim

medicinskim ustanovama. Kada se radi o deminiranju, onda su deminerska bojna OS BiH, zajedno sa Središtem za protivminsko delovanje i EOD OS BiH, osnovni nosioci ove izobrazbe, kao i temeljni operativni dio kod pomoći civilnim strukturama u procesu deminiranja, ali i otklanjanja posljedica prirodnih ili drugih nesreća, kao što je bilo 2014. godine, kada su se usljed odrona i klizišta pomjerila i minska polja, te time ugrozila rad snaga i sredstava zaštite i spasavanja u BiH.

3.3. Uloga Oružanih snaga BiH u vrijeme pandemije COVID-19

Svjetska zdravstvena organizacija je 20. Januara 2020. godine potvrdila novi soj korona virusa koji je uzrokovao respiratorne bolesti, a nazvali su ga SARS-CoV-2. Virus se počeo širiti iz Kine, tačnije grada Wuhan u provinciji Hubei. Virus se širio velikom brzinom po cijelom svijetu, stalno su se pojavljivala nova žarišta. Usprkos silnim naporima, raznim mjerama od izolacija do zabrana kretanja i zatvaranja granica, virus je stigao i u BiH.

Na 214. sjednici Vlade Federacije BiH koja je održana 16.03.2020. godine na teritoriji Federacije BiH proglašena je nesreća uzrokovana pojavom koronavirusa na području Federacije BiH, te mjerama i aktivnostima koje trebaju poduzeti nadležne institucije u vlasti u F BiH kao i u sektoru zdravstva, privrede, ekonomije, školstva kao i preporuke za poslodavce i radnike.⁷⁴

Narodna skupština Republike Srpske je dana 28.03.2020. godine proglasila vanredno stanje uzrokovano širenjem koronavirusa.

Sagledavajući situaciju kako u svijetu tako i BiH uzrokovanu pojavom SARS-CoV-2 Zajednički štab OS BiH je poduzeo određene mjere koje su se odnosile na pojavu i širenje virusa. Sačinjene su smjernice o preventivnim mjerama koje su podrazumijevale da sva zapovedništva održavati komunikaciju sa teritorijalno nadležnim zdravstvenim ustanovama po pitanju registriranja zaraženih lica i postupka sa istim, održati informisanje i sa svim pripadnicima o simptomima, prevenciji i liječenju i postupcima u slučaju pojave korona virusa; redovno pratiti stanje u jedinicama OS BiH, te sva lica koja budu pokazivala eventualne znakove infekcije odmah uputiti nadležnom epidemiologu i infektologu te izolovati od osttka

⁷⁴ <https://fbihvlada.gov.ba/bs/214-sjednica-vlade-fbih>

ljudstva kako bi se spriječilo širenje; na svim nivoima vršiti stalnu procjenu stanja, te mogućnost za eventualno pružanje pomoći civilnim strukturama u slučaju potrebe i zahtjeva.⁷⁵

Dana 16.03.2020. godine održana je vanredna sjednica Predsjedništva BiH gdje između ostalog, Predsjedništvo naređuje Oružanim snagama BiH da stave na raspolaganje sve svoje resurse za potrebe zaštite od pandemije. Upotreba resursa OS BiH će se definisati posebnim odlukama Predsjedništva BiH, a na zahtjev nadležnih institucija.⁷⁶

Oružane snage su bile spremne staviti na raspolaganje svoje kapacitete. Angažman se ogledao u postavljanju i održavanju šatorskih punktova na graničnim prelazima i drugim planiranim lokacijama. Svakodnevno je vršena priprema ljudstva i materijalno- tehničkih sredstava da bi u slučaju zahtjeva Predsjedništva BiH kao vrhovnog zapovjednika OS BiH sve bilo u najkraćem roku na potrebnoj lokaciji.

Dana 18.03.2020. godine Predsjedništvo BiH je na 58. Vanrednoj sjednici donijelo Odluku o angažovanju OS BiH za potrebe pružanja pomoći civilnim organima u prevenciji i sprječavanju širenja koronavirusa u posebnim objektima (šatorima) za smještaj lica koji dolaze u bosnu i Hercegovinu iu inozemstva. Ovom odlukom Predsjedništvo je ovlastilo ministra odbrane BiH da unutar BiH, na zahtjev nadležnih institucija na nivou BiH, entitetskom nivou i nivou Brčko distrikta BiH, mmože angažirati i upotrijebiti neborbena materijalna i tehnička sredstva OS BiH sa pripadajućim personalom za potrebe pružanja pomoći civilnim organima u cilju prevencije i sprečavanja širenja virusa. Tokom realizacije i izvršenja zadataka OS BiH su bile dužne uspostaviti potpunu saradnju i koordinaciju sa nadležnim civilnim organima na svim nivoima vlasti u BiH.⁷⁷

Nakon donešene odluke Predsjedništva BiH o angažovanju Oružanih snaga BiH za potrebe pružanja pomoći civilnim organima u cilju prevencije i sprječavanja širenja korona virusa i nakon sastanaka sa predstavnicima Granične policije BiH donešena je odluka na kojim graničnim prijelazima će pripadnici OS BiH postaviti šatore, krevete , vršiti dezinfekciju istih kao i fizičko osiguranje postavljenih šatora. Šatorska naselja bila su postavljena na graničnim prijelazima: Izačić, Bijača, Brod, Gradiška, rača. Šepak. Vardište, Klobuk.⁷⁸

⁷⁵ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=78713

⁷⁶ <http://www.predsjednistvobih.ba/zaklj/sjed/default.aspx?id=87855&langTag=bs-BA>

⁷⁷ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=78792

⁷⁸ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=78805

Na području Gradiške je 1/6.pbr uz podršku 7.blp dana 19.03.2020.godine započela sa formiranjem šatorskog naselja. Kapacitet je bio 200 osoba, a na realizaciji zadatka bilo je angažovano 28 pripadnika OS BiH, 4 DAF kamiona, motorna vozila HAMWWI.

Istog dana 40 pripadnika 2/6pbr.uz logističku podršku 6.blp, formirano je šatorsko naselje na prelazu „Izačić“ (Bihać) sa kapacitetom za 100 osoba. ⁷⁹

Prilikom podizanja šatorskih naselja bilo je neophodno da se uspostavi koordinacija sa civilnim strukturama vlasti.

Pripadnici 4.pbr su dana 19.03.2020.godine uspostavili šatorska (karantin) naselja na graničnim prelazima „Bijača“; „Klobuk“ i „Vardište“.

Pripadnici 3pb/4pbr su dana 16.04.2020. godine izvršili privremeno ustupanje materijalnih sredstava – 50 kompleta vojničkih kreveta Kantonalnoj upravi Civilne zaštite Bosansko-podrinjskog kantona. Sredstva su postavljena u prostorijama Gradske dvorane mirsad Hurić u Goraždu, gdje je predviđen izolatorij za područje Goražda. ⁸⁰

Na dan 07.04.2020. godine OS BiH su angažovale svoje resurse na 23 lokacije u BiH sa 7 kontejnera, 35 velikih i 15 malih šatora i 1037 kreveta.⁸¹

Ministar Obrane Sifet Podžić je sa svojim zamjenicima Mirkom Okolićem i Mijom Krešićem u više navrata obilazio lokacije i pripadnike OS BiH. Kroz informativne brifinge bili su upoznati o aktivnostima jedinica a same posjete su imale cilj pružanja moralne podrške i ohrabrenje pripadnika OS BiH u borbi protiv COVID-1, sa posebnim naglaskom na važnosti poštivanja svih mjera i zaštita pripadnika OS BiH.

Kako situacija nalaže, tako i pripadnici OS BiH moraju da budu spremni da reguju na istu. Tokom pandemije vršene su methodsko-pokazne vježbe dezinfekcija objekata, prostora i javnih površina pripadnika ABHO u brigadi taktičke podrške, uz naglasak da se svi pripadnici OS BiH moraju pridržavati zaštitnih mjera socijalne distance i korištenja zaštitne opreme na radnom mjestu.

Kao izraz zahvalnosti Oružanim snagama BiH donirana su sredstva za borbu protiv Korona virusa. Dana 04.05.2024 godine u Istočnom Sarajevu izvršena je primopredaja malezijske donacije 100 000 medicinskih maski koju je uručio član Predsjedništva BiH Milorad Dodik, koji je ovim putem iskazao i zahvalnost pripadnicima OS BiH kojisu bili angažirani na

⁷⁹ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=78889

⁸⁰ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=79348

⁸¹ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=79119

psotavljanju šatorskih karantena u RS .⁸² Pripadnici Federalne uprave civilne zaštite su također uručili donaciju od 200 000 maski pripadnicima OS BiH. Tim za potporu Veleposlanstva SAD-a u BiH je zajedno sa predstavnikom NATO štaba u Sarajevu uručio zaštitnu opremu za borbu protiv COVID-19 kao i civilnim organizacijama (domovima zdravlja u Mostaru i Nevesinju, Crveni križ Mostar) u zoni odgovornosti 4.pb OS BiH na ceremoniji dana 07.05.2020. godine u kasarni u Čapljini.

Budući da OS BiH u svom sastavu ima jedinicu za atomsko-biološko-hemijsku odbranu (ABHO) koja je obučena i materijalno-tehnički opremljena za reagovanje, između ostalih, i na ovakve vrste prijetnji ista je angažovana u više navrata za dezinfekciju prostora gdje boravi ljudstvo. U okviru planiranja obuke za podizanje stepena osposobljenosti jedinica, pripadnici jedinice ABHO završili su sve potrebne edukacije kako u zemlji tako i van nje. Posebnoizdvojena je obuka sa pripadnicima Nacionalne garde Maryland (SAD) sa kojom OS BiH ima dugogodišnju saradnju po pitanju raznih vrsta edukacija i obuka. U okviru bilateralne saradnje sa Republikom Srbijom pripadnici su završili specijalističku obuku u savremenom Regionalnom centru za obuku jedinica ABHO u Kruševcu.

Na osnovu zahtjeva Općine Magalaj a u skladu sa propisanim procedurama za angažovanje pripadnika i resursa OS BiH za pomoć civilnim strukturama vlasti u vanrednim situacijama, u roku od 34 sata nakon ispostavljenog zahtjeva, pripadnici jedinice ABHO, Deminerskog bataljona (medicinski tehničari) OS BiH obavili su dezinfekciju prostora, objekata i javnih površina. Na izvršenje zadatka upuženo je 40 pripadnika, 3 cisterne i 9 motornih vozila za specijalne namjene.⁸³

Na osnovu zahtjeva Civilne zaštite Hercegovačko-neretvanskog kantona Oružane snage BiH su dana 20.05.2020. godine uputile jedinicu na izvršenje zadataka dezinfekcije prostora, vanjskih površina i objekata gdje su boravile zaražene osobe u općinama Čitluk, Konjic i Mostar.⁸⁴

U cilju borbe protiv širenja COVID-19 Sanitetska jedinica OS BiH dana 12.08.2020. godine izvršila je dezinfekciju objekata institucija BiH u Istočnom Sarajevu, objekti Agencije za nadzor nad tržištem BiH i Agencije za prevenciju korupcije i koordinacije borbe protiv korupcije. Zahtjev za angažovanje uputila je Služba za zajedničke poslove institucija BiH, u cilju pomoći agencijama za državnu službu BiH.⁸⁵

⁸² http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=79584

⁸³ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=79610

⁸⁴ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=79815

⁸⁵ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=80882

Kao vid saradnje i pomoći civilnim strukturama vlasti u borbi protiv COVID-19 pripadnici 1.pb/4pbr zajedno sa pripadnicima Tima za civilno-vojnu saradnju Ambasade SAD u BiH posjetili su domeve zdravlja u općinama Glamoč, Livno, Kupres, Tomislavgrad i Posušje. Ova posjeta je imala za cilj jačanje dobrih odnosa i civilno-vojne saradnje na području odgovornosti 1.pb/4pbr. Prilikom posjete uručena je donacija opreme i sredstava za dezinfekciju.⁸⁶

Iz priloženog evidentno je da su Oružane snage BiH još jednom pokazale spremnost da uprkos ograničenim resursima i nedovoljnim ulaganje u iste, spremne da svoje kapacitete stave na raspolaganje svim građanima BiH i spremno odogovore na izazove i zadatke koje je pred njih postave na izvršenje uz viski nivo profesionalizma i posvećenosti, kako u BiH tako i na globalnom planu.

3.4. Angažovanje Oružanih snaga BiH u Republici Turskoj

Dana 06.02.2023. godine u ranim jutarnjim satima snažan potres pogodio je južnu i središnju Tursku i zapadnu Siriju, uslijedilo je i niz blažih potresa. Magnituda potresa iznosila je 7,8 MW, a isti je okarakterisan kao najsmronosniji u svijetu nakon potresa na Haitiju 2010. Godine. Poginulo je preko 59 000 ljudi.

Osjećajući potrebu i odgovornost prema narodu Turske ministar odbrane Zukasn Helez pozvao je sve državne službenike, zaposlenikem djelatne vojne osobe i civilne vojne osobe uposlene u MO BiH da ovisno o svojim mogućnostima sudjeluju u humanitarnoj akciji prikupljanja novčanih sredstava za pomoć građanima republike Turske i Sirijepogođenim ovom strašnom katastrofom.⁸⁷

Ministar odbran BiH uputio je dana 07.02.2023. godine Predsjedništvu BiH prijedlog za donošenje odluke o hitnom upućivanju specijalističkih timova OS BiH u republiku Tursku za ublažavanje posljedica katastrofalnog potresa. Tim koji je bio u pripravnosti i čekao zeleno svjetlo za put u Tursku sastojao se od medicinskog osoblja, pripadnici inženjerijskog bataljona koji je obučen za ovakve situacije, kao i tim za spašavanje u nesrećama i prirodnim nepogodama.

Predsjedništvo BiH je donijelo Zaključak o upućivanju resursa OS BiH u republiku Tursku radi pružanja pomoći u otklanjanju posljedica zemljotresa a Ministarstvo odbrane i Oružane snage

⁸⁶ http://mod.gov.ba/aktuelnosti/Covid-19_Korona_virus/?id=81685

⁸⁷ <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=96801>

odmah su preduzele potrebne mjere i radnje na realizaciji Zaključka.⁸⁸ Jedinica privremenog sastava i tim Oružanih snaga BiH ispraćeni su 10.02.2023. godine iz kasarne „Rajlovac“ u Tursku u cilju izvršenja humanitarne misije otklanjanja posljedica katastrofalnog zemljotresa. Ispraćaju su prisustvovali ministar odbrane Zukan Helez, turski ambasador u BiH, načelnik ZŠ kao i njegov zamjenik, komandant Operativne komande, komandant Brigade taktičke podrške i turski vojni ataše. Oviom prilikom ministar je izrazio zahvalnost pripadnicima OS BiH na hrabrosti i odlučnosti da se suoče sa svim izazovima koji ih očekuju u izvršenju ove misije. Skrenuta im je pažnja da čuvaju prvenstveno sebe i svoje živote te da daju maksimum na spašavanju stradalih, istaknuvši da je ovo izuzetno zahtjevan psihofizički zadatak. Jedinica privremenog sastava upućena u tursku brojila je 10 specijalista, a tim OS BiH iz sastava Balkanskih medicinskih snaga brojao je 9 medicinskih specijalista. Jedinica je bila pod operativnom kontrolom nadležne komande Oružanih snaga Republike Turske i zajedno njima su izvršavali zadatke, dok je medicinski tim OS BiH bio u sastavu multinacionalnih balkanskih medicinskih snaga. U saradnji sa Ambasadom Republike Turske u BiH organiziran je transport donirane opreme sa međunarodnog aerodroma u Sarajevu.

Pripadnici jedinice privremenog sastava Oružanih snaga BiH koji su bili na izvršenju humanitarne misije u Turskoj vratili su se 16.02.2023. godine. Na aerodromu ih je dočekaio turski vojni ataše zajedno sa nadležnim komandantima. U znak zahvalnosti za iskazani trud i zalaganje pripadnicima OS BiH uručene su plakete i zahvalnice od strane Ministarstva vanjskih poslova i policije Republike Turske kao i aerodromskog osoblja. Nakon izuzetno teške i zahtjevne misije svi pripadnici Jedinice zdravi su se vratili kući.

I ovaj put OS BiH su opravdale očekivanja te dokazali i pokazali da su uvijek spremne svojim profesionalizmom i odgovornošću spremne pružiti pomoć i odgovoriti na sve postavljene zadatke i izazove koji se stave pred njih.

3.5. Angažovanje Oružanih snaga BiH u Republici Sloveniji

Nakon obionih padavina koje su zadesile područje Slovenije veliki broj mjesta i kuća poplavljeni su. Mnogi stanovnici morali su da napuste svoje domove dok je bujica vode nosila sve. Ovo je bila jedna od većih prirodnih katastrofa koja je zadesila ovo područje. Europska unija ponudila je teške mašine i inženjerske jedinice kao pomoć asanacije terena i ublažavanja

⁸⁸ <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=96822>

posljedica ove katastrofe. Slovenija je od vojnog saveza NATO-a zatražila helikoptere, vojnike i montažne mostove. Hrvatska i Mađarska su pomogle helikopterima a Njemačka timom civilne zaštite.⁸⁹

Nakon što je Republika Slovenija aktivirala Mehanizam EU za pružanje pomoći u slučaju prirodnih i drugih nesreća, Predsjedništvo BiH je donijelo Zaključak o angžiranju resursa OS BiH tza potrebe pružanja pomoći civilnim tijelima u reagiranju na prirodnu nesreću. Nakon provedenih zakonskih procedura za angažovanje raspoloživih kapaciteta OS BiH Ministarstvo odbrane i OS BiH izvršile su sve potrebne pripreme za upućivanje resursa OS BiH u područja zahvaćena katastrofalnijm poplavama. Oformljena je Jedinica privremenog sastava OS BiH od deset pripadnika inženjerskog bataljona koja je uvježbana i obučena za ovakve situacije sa potrebnom mehanizacijom. Ista je djelovala u zoni angažiranja zajedno sa pripadnicima Oružanih snaga Republike Slovenije.⁹⁰

Jedinica privremenog sastava OS BiH ispraćena je 11.08.2023 godine iz kasarne „Kozara“, Banja Luka, u cilju izvršenja humanitarne misije na otklanjanju posljedica katastrofalnih poplava . Ispraćaju su prisustvovali zamjenik ministra odbrane BiH za upravljanje resursima Aleksandar Goganović zajedno sa zamjenikom načelnika Zajedničkog štaba OS BiH za operacije generalmajorom Ivicom Jerkićem i komandantom Operativne komande generalmajorom Ivicom Jerkićem, gdje su izrazili zahvalnost pripadnicima OS BiH za učešće u ovoj operaciji te istakao značaj u angažovanju u pružanju pomoći vlastima R. Slovenije.

Jedinica koja je upućena u R. Sloveniju bila je angažovana rejonu općine Prevalja, na granici sa Republikom Austrijom, gdje se prvo pristupilo izviđanju, izradi plana i pripreme mehanizacije za izvršenje sanaciji korita rijeke Meže.

Predstavnici Slovenske vojske i organa vlasti iskazali su zahvalnost pripadnicima Jedinice privremenog sastava OS BiH na pružanju pomoći, istaknuvši da su njihovi učinci veći od očekivanih, u jednom danu izvršeno je uređenje 200m korita rijeke i ugrađeno je 1500m³ materijala, a u periodu od 14.08-20.08.2023 godine prilikom uređenja korita rijeke Meže izvršeno je pročišćavanje oko 1000m riječnog toka te je ugrađeno oko 13000 m³ šljunka na poplavljenom području na prostoru od 12 000 m².⁹¹

Pripadnici su svojim nesebičnim angažmanom veoma brzo pridobili povjerenje i podršku lokalnog stanovništva, civilnih struktura vlasti ali i kolega iz susjednih zemalja. Nakon izvršene

⁸⁹ <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2023/8/7/stete-od-katastrofalnih-poplava-u-sloveniji-nekoliko-milijardi-eura>

⁹⁰ <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=101402>

⁹¹ <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=101563>

kontorole od strane lokalnih predstavnika nad izvršenim radovima na dijelu riječnog korita isti su tražili angažovanje jedinice i izvan rejonu angažovanje jedinice privremenog sastava i zbog izuzetnog povjerenja i stručnosti zatražili potpuni završetak radova, gdje je zadatak na obostrano zadovoljstvo uspješno i završen.

U znak zahvalnosti najodgovorniji predstavnici civilnih autoriteta u R. Sloveniji su organizirali prijem za pripadnike jedinice gdje su se zahvalili i odali priznanje svim pripadnicima Jedinice privremenog sastava OS BiH za izuzetnu privrženost i nesebičan doprinos na pomoći ugroženom stanovništvu od poplava.⁹² Komandant Operativne komande OS BiH, generalmajor Radovan Ilić, je 28.08. i 29.08.2023. godine bio u posjeti Jedinici privremenog sastava gdje se sastao i sa predstavnicima Oružanih snaga R. Slovenije i predstavnicima lokalnih vlasti, gdje su izvršili obilazak ugroženog područja. Razmijenje su informacije i proteklom, trenutnim i budućim aktivnostima te na obostrano zadovoljstvo usaglašena saradnja i razvoj bilateralnih odnosa dviju vojski.⁹³

Nakon uspješno izvršene humanitarne misije jedinica se vratila 08.09.2023. godine, a njihov angažman je ocjenjen kao visoko profesionalan za što su posebno pohvaljeni i proglašeni za najproduktivniji kontingent, što je posebno naglašeno u pismu zahvale koje je ministar odbrane Republike Slovenije uputio Ministru Zukanu Helezu. U pismu stoji kako je ovakav izraz solidarnosti od neprocjenjive važnosti. Brza reakcija, poznavanje strategija spašavanja, kao i stručnost i požrtvovanost spasilačkih timova imaju najvažniju ulogu u takvim okolnostima te predstavljaju ključ za uspješnu intervenciju. Izvanredna organiziranost, profesionalizam i nesebično djelovanje inženjerskih i ostalih vojnih jedinica, predstavljali su veliku pomoć unesrećenima.⁹⁴

Ovim su Oružane snage još jednom pokazale svoju stručnost i spremnost u reagovanju na prirodne nepogode, kao i potrebu za usavršavanjem i obučavanjem u oblastima zaštite i spašavanja kroz razne vidove zajedničkih obuka.

⁹² <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=101946>

⁹³ <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=102020>

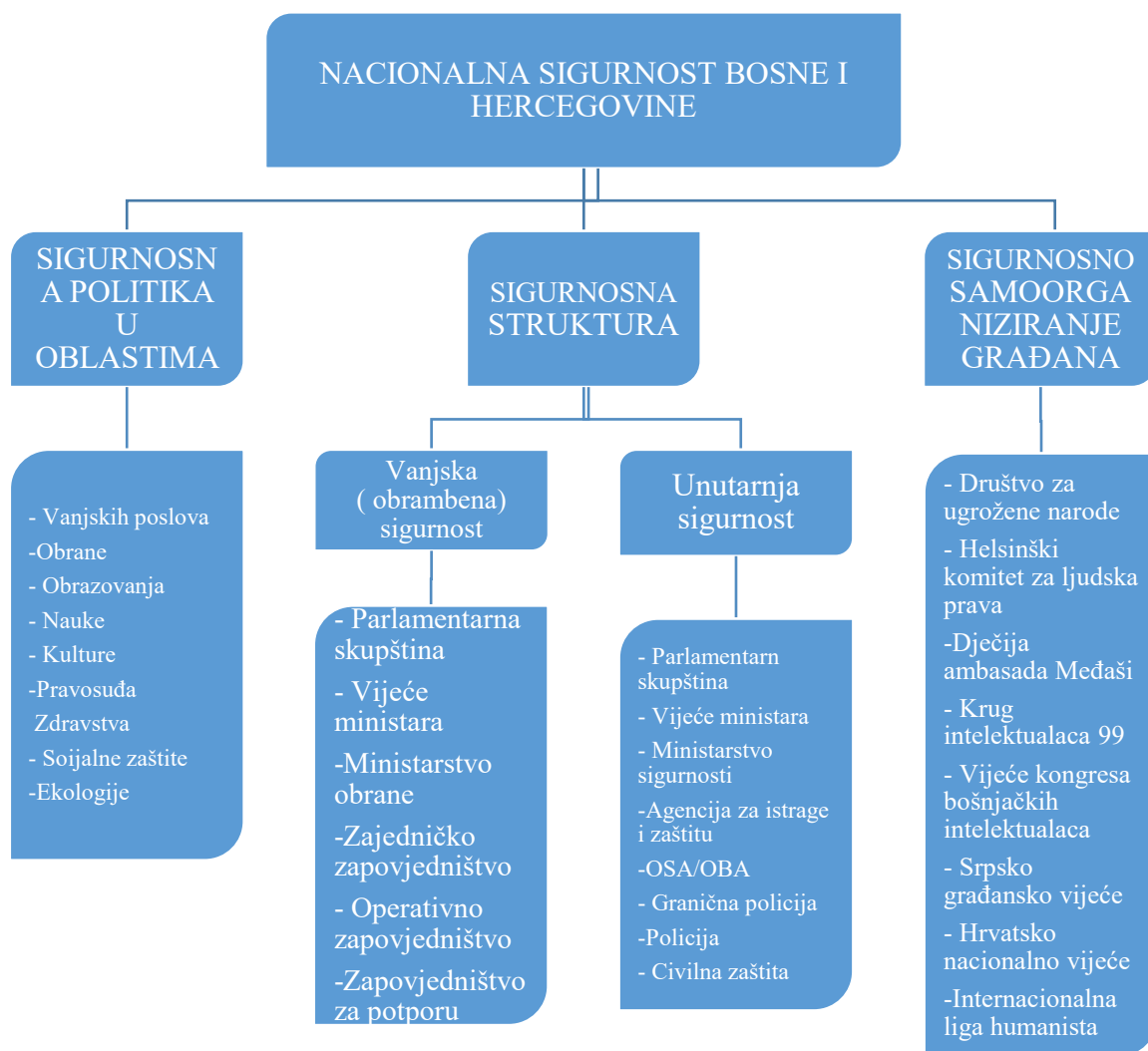
⁹⁴ <http://mod.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/?id=102419>

IV ZAŠTITA I SPAŠAVANJE

4.1. Zaštita i spašavanje u BiH

Pojam sustav zaštite i spašavanja nema neku određenu definiciju jer je to relativno novi pojam koji je od skorije prošlosti u uporabi. Do sada je na našem području poznatiji termin općenarodna odbrana i društvena samozaštita, ili generalno, civilna zaštita termin koji je danas u široj upotrebi. Praksa većine razvijenih demokratskih država je da ona sama preuzima odgovornost za zbrinjavanje žrtava i pravovremenu pomoć u kriznim situacijama na njenom teritoriju. Stoga je planiranje za reagiranje u vanrednim situacijama odgovornost državnih institucija. Sustav zaštite i spašavanja predstavlja elemenat nacionalne sigurnosti Bosne i Hercegovine, a svoju ulogu na državnom nivou ostvaruje pri Ministarstvu sigurnosti kao sektor za zaštitu i spašavanje u koordinaciji sa entitetskim službama civilne zaštite.

Zakonski okvir za uspostavljanje sustava zaštite i spašavanja u BiH uspostavljen je u travnju 2008. godine kada je donesen Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Okvirni zakon o zaštiti i spasavanju), a na snagu je stupio 1.7.2008. godine. Zakonom su prvi put jasno utvrđene nadležnosti organa i institucija BiH u oblasti međunarodne saradnje i koordinacije sa entitetskim upravama i Odjelom civilne zaštite Brčko Distrikta BiH. Zakono jasno definiše da entiteti i Brčko Distrikt BiH, svojim zakonima, reguliraju pitanje sustava zaštite i spašavanja na svom nivou, ali to ih također obavezuje da moraju uskladiti svoje zakone sa Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju.

Shema 6. Struktura nacionalne sigurnosti Bosne i Hercegovine

Sektor za zaštitu i spašavanje Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine uspostavljen je 2004. godine pod nazivom Sektor za civilnu zaštitu. Sukladno sa člankom 14. alineja 7. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, u oblasti zaštite i spašavanja Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine nadležno je za:

- provođenje međunarodnih obveza i suradnju u provođenju civilne zaštite;
- koordiniranje djelovanja entitetskih službi civilne zaštite u BiH i usklađivanje njihovih planova za slučaj prirodne ili druge nesreće koje zahvataju teritoriju BiH,
- donošenje programa i planova zaštite i spašavanja.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na svojoj 83. sjednici održanoj 09.04.2009. godine, dalo suglasnost na novi Pravilnik o unutarnjoj organizaciji Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine. Sukladno sa ovim pravilnikom usvojena je i nova sistematizacija radnih mjesta

prema kojoj Sektor za civilnu zaštitu mijenja naziv u Sektor za zaštitu i spašavanje u okviru kojeg je uspostavljen i Operativno komunikacijski centar BiH-112.

Prema predmetnom pravilniku i novoj sistematizaciji radnih mjesta Sektor za zaštitu i spašavanje sačinjavaju:

- Odsjek za međunarodnu suradnju i koordinaciju,
- Odsjek za strateško planiranje, mjere zaštite i spašavanja,
- Odsjek za strukturu i izobrazbu i
- Operativno komunikacijski centar BiH-112

Na nižim razinama organizacije sustava zaštite i spašavanja formirane su, i operativno funkcioniraju, entitetske uprave civilne zaštite (Federalna uprava civilne zaštite Federacije Bosne i Hercegovine i Republička uprava civilne zaštite Republike Srpske) i Odjel za javnu sigurnost Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Služba za civilnu zaštitu)⁹⁵.

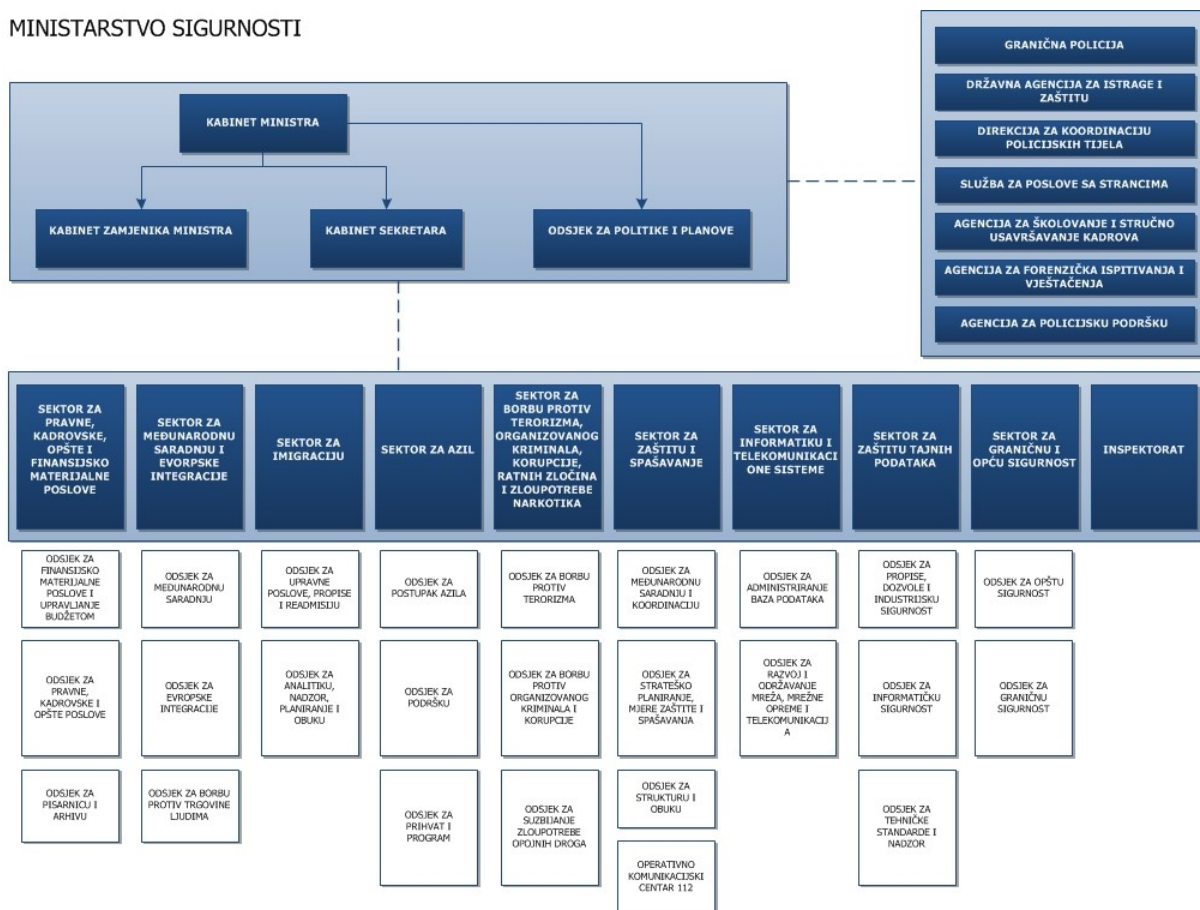
Operativno komunikacijski centar BiH- 112 Ministarstva sigurnosti BiH bio je glavni centar u koji su stizali pozivi za pomoć i iz kojeg su se vršile koordinacije spasilačkih misija za vrijeme katastrofalnih poplava u BiH u svibnju 2014. godine. Dostavljani su lijekovi, oprema, a 15.05.2014. godine u akciji u kojoj je učestvovao helikopter Oružanih snaga BiH je spašeno 12 osoba (6 djece) u mjestu Šekovići⁹⁶. U narednim danima uz pomoć rafterskih timova, međunarodnih timova, uz pomoć helikoptera OS BiH, Republike Hrvatske, Slovenije, Eufor-a u koordinaciji sa OKC-om spašeno je preko 2.500 života.

OKC BiH nastavlja sa svojim zadatkom i izvršava svoju misiju prijema i slanja pomoći za najugroženija područja i otvoren je 24h u službi zaštite i spašavanja

⁹⁵ <http://www.msb.gov.ba/onama/default.aspx?id=1653&langTag=hr-HR>

⁹⁶ <http://msb.gov.ba/vijesti/saopštenja/default.aspx?id=11120&langTag=bs-BA>

MINISTARSTVO SIGURNOSTI

Shema 7. Struktura Ministarstva sigurnosti

Sektor ima zadatak realizacije međunarodnih obaveza i suradnje u sprovođenju zaštite i spašavanja. Nakon donošenja Okvirnog zakona o zaštiti i spasavanju, potpisan je veliki broj sporazuma i Memoranduma o razumijevanju (MoR) između BiH, odnosno Ministarstva sigurnosti BiH sa raznim organizacijama i državama, kako bi se unaprijedila međunarodna, bilateralna, ali i unutrašnja saradnja na polju zaštite i spasavanja.

Preuzeto sa www.msb.gov.ba

Bilateralni sporazum	Bilaterlni MoR sa državama	MoR sa međunarodnim organizacijama	Multilareralni sporazum	Učešće u radu međunarodnih organizacija
Hrvatska	Ruska federacija	Safe the Children	DPPI	UN ISDR
Makedonija	Italija	UNDP	SEDM(SEESIM)	Savjet Europe
Crna Gora	Turska	UNICEF	CMEP	WMO
Slovenija	Danska	NATO/EAPC	ICDE	RCC
Srbija	Albanija			MKCK, MFCK

Tabela 2. Prikaz Memoranduma o razumijevanju

Ministarstvo sigurnosti BiH je potpisalo i nekoliko MoR sa institucijama u Bosni i Hercegovini:

- MoR o ostvarivanju koordinisane suradnje u oblasti zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih nesreća sa Društvom Crvenog krsta/križa BiH;
- MoR i suradnja o uspostavi i funkcionisanju radio mreže za opasnosti od prirodnih ili drugih nesreća u BiH;
- MoR i suradnja u oblasti radijacijske i nuklearne sigurnosti i zaštite stanovništva sa Državnom regulatornom agencijom za radijacijsku i nuklearnu sigurnost;
- MoR sa Fakultetom političkih nauka Univerziteta u Sarajevu;
- MoR sa Centrom za sigurnosne studije u Sarajevu;
- MoR sa Asocijacijom radio amatera u BiH;
- MoR u oblasti naučno-istraživačke suradnje sa Institutom zaštite od požara i eksplozija;
- MoR u oblasti zaštite i spasavanja sa J.P. Međunarodni aerodrom „Sarajevo“.⁹⁷

Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma, pitanje zaštite i spašavanja je ostalo u nadležnosti entiteta, a potom i na nivou BD BiH. Sve do 1998. godine u RS, a u FBiH do 2000. godine, civilna zaštita je bila u sastavu entitetskih ministarstava obrane. U RS civilna zaštita je, nakon 1998. godine, bila organizirana kao samostalna RUCZ. A od kraja 2008. godine RUCZ je u sastavu Ministarstva unutarnjih poslova RS.

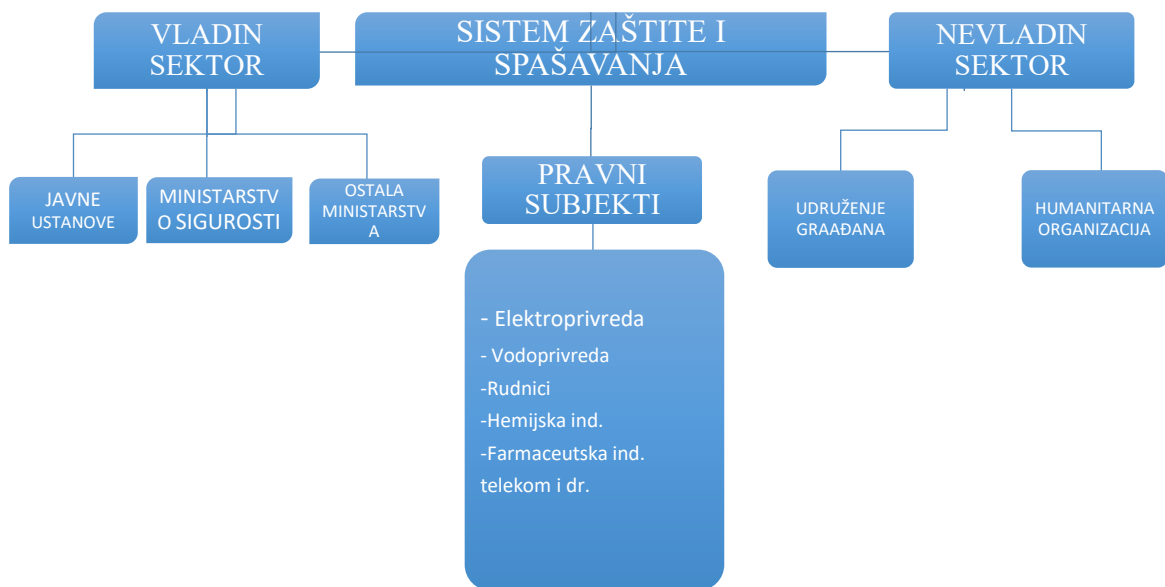
U FBiH je FUCZ, na osnovu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o federalnim ministarstvima i drugim telima federalne uprave, izdvojena iz sastava Ministarstva odbrane FBiH 2000. godine i deluje kao samostalna uprava.

Osnov organizacije sistema zaštite i spasavanja u BiH je na tri, odnosno četiri nivoa i to:

- nivo BiH
- entitetski nivo i BD BiH (FUCZ, RUCZ i Odjel javne bezbednosti BD BiH),
- nivo kantona, samo u FBiH (kantonalne uprave civilne zaštite),
- opštinske/gradske službe civilne zaštite.

Sistem zaštite i spasavanja u BiH sačinjavaju, na svim nivoima, vladin sektor, nevladin sektor i pravni subjekti. Tako država BiH u oblasti zaštite i spasavanja ima samo koordinacijsku ulogu, a elemente sistema zaštite i spasavanja u BiH čine:

⁹⁷ www.msb.gov.ba

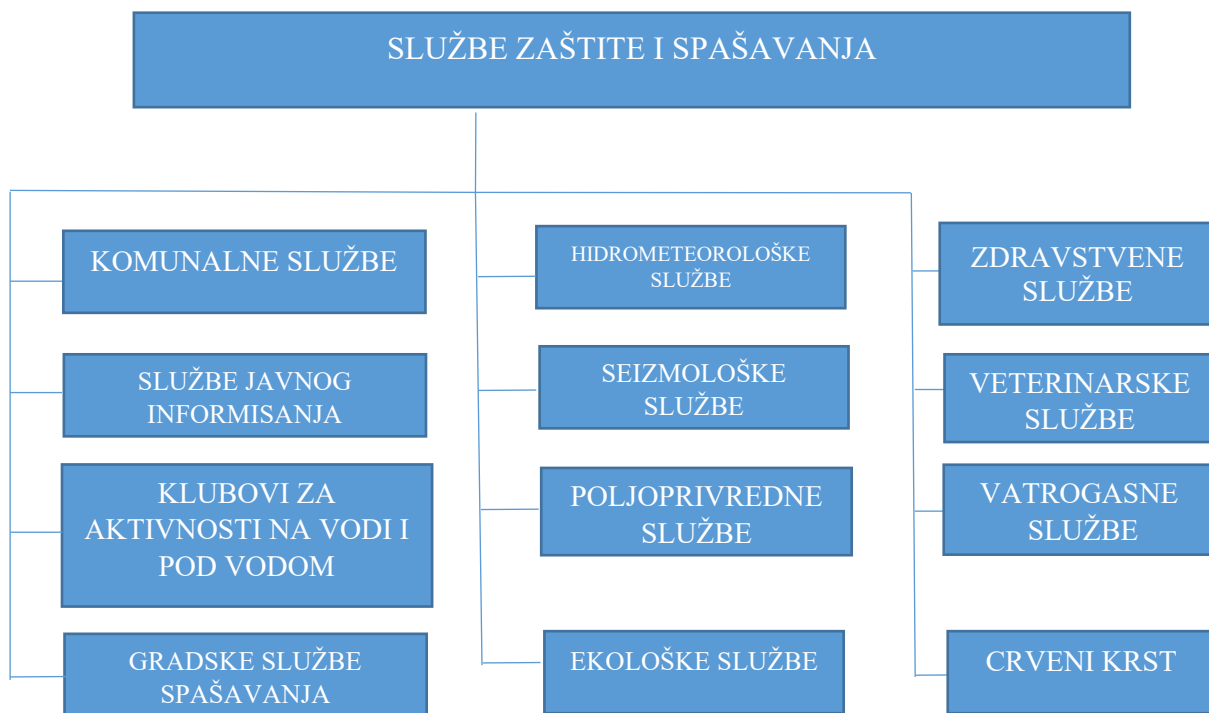

Shema 8. Organizacija sustava zaštite i spasavanja u BiH

Na nivou entita i BD BiH formirani su stožeri za upravljanje akcijama zaštite i spašavanja, i oni su operativni stručni organi. U FBiH i BD BiH to su sgožeri civilne zaštite dok su na nivou RS to stožeri za vanredne situacije. Na nivou Bosne i Hercegovine je to Koordinaciono tijelo koje ima ulogu da koordinira u aktivnostima zaštite i spašavanja, u zemlji i okruženju, u vanrednim situacijama. Zapovjednik stožera na nivou FBiH je premijer Vlade FBiH, a u RS je to predsjednik Vlade. Stožeri su operativni stručni organi i jedini ovlašteni organi za rukovođenje u akcijama zaštite i spašavanja na području Bosne i Hercegovine. Oni vode pripremne i operativne aktivnosti za poslove:

- prije nastanka prirodne ili druge nesreće
- nakon proglašenja stanja prirodne i druge nesreće, tj proglašenja vanredne situacije.

Posebnu ulogu i značaj za sustav zaštite i spašavanja u BiH imaju različite službe zaštite i spašavanja. To su razne službe, odbori, privredna udruženja, dobrovoljna i druga društva, organi i udruženja koja djeluju na prostoru neke države ili su predstavništva pojedinih međunarodnih organizacija, poput Crvenog krsta. Uvođenjem službi zaštite i spasavanja u BiH nastojao se postići efikasniji sistem zaštite i spasavanja. Ove službe u svom sastavu raspolažu sa ljudstvom koje je stručno obučeno i osposobljeno za izvršenje poslova iz oblasti pružanja pomoći u vanrednim situacijama.

Shema 9. Pregled najvažnijih službi zaštite i spašavanja na nivou entiteta i BD BiH⁹⁸

Okvirnim zakonom o zaštiti i spašvanju oformljeno je Koordinaciono tijelo BiH za zaštitu i spašavanje, a čine ga 21 član, i to su iz:

- Vijeća ministara, devet članova;
- Vlade RS, pet članova;
- Vlade FBiH, pet članova;
- Vlade BD BiH, dva člana.

Ovo tijelo nije trajnog karaktera, članovi se sastaju po potrebi, a sastanci se održavaju u OKC BiH. Redovne sjednice se održavaju jednom u tri mjeseca, a po potrebi i češće. Za sjednicu je potrebna većina članova (minimum 12 od 21, 5 iz sastava Savjeta ministara, 3 iz svakog entiteta, 1 predstavnik BD), a odlučuje se većinom glasova s tim da je potrebna saglasnost najmanje polovine članova svakog entiteta i članova BD. O svojim aktivnostima i radu podnosi izvještaj Savjetu ministara jednom godišnje. Odlukom Savjeta ministara BiH iz 2013. godine previđeno je da za nove članove Koordinacionalnog tijela BiH za zaštitu i spašavanje budu određeni državni službenici na nivou pomoćnika ministara i direktora ili zamjenika direktora upravnih organizacija Vlade ili nadležnog ministarstva⁹⁹.

⁹⁸ Izvor: Huseinbašić, Č. (2007). *Civilna zaštita i spašavanje*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka, str 279.

⁹⁹ „Službeni glasnik BiH broj: 85/12“.

Kroz Procjenu ugroženosti BiH od prirodnih i drugih nesreća napravljene su određene procjene o stanju sistema zaštite i spašavanja u BiH.

R/b	OPASNOST	PROCJENA NIVOA UGROŽENOSTI		
		Priprema	Odgovor	Oprava
1	POPLAVE			
2.	GRAD (TUČA)			
3.	SUŠA			
4.	SNIJEG			

Nije potrebno mijenjati
 Potrebno prilagođavanje
 Potrebne velike promjene

Tabela 3. Procjena nivoa spremnosti sistema zaštite i spašavanja u BiH u slučaju hidrometeoroloških opasnosti ¹⁰⁰

Posmatrajući navedenu tabelu i Procjenu ugroženosti, evidentno je da jedino u slučaju snježnih padavina možemo govoriti o spremnosti sistema zaštite i spašavanja, mada smo svejdoci da je, i u ovom slučaju, sistem zakazao tokom padavina 2012. godine, zbog čega je evidentno da su neophodne promjene, unaređenje i modernizacija na svim poljima.

Tijekom poplava 2014. godine, koje su svojim obimom pogodile čitav teritorij BiH, kompletan sistem zaštite i spašavanja bio je na provjeri kao i rad OKC-112. Nakon poplava održano je nekoliko konferencija na kojima se došlo do zaključaka da, iako na nivou BiH postoji zakoni i standardne operativne procedure koje reguliraju pitanje zaštite i spašavanja, nedostaje njihova primjena na niže nivoe vlasti, nije adekvatno izvršena podjela odgovornosti, a što je potrebno definirati kroz zakone i druge dokumente. Također, neophodno je organizirati više zajedničkih izobrazbi između civilnih organa odgovornih za zaštitu i spašavanje i OS BiH. Prijem pomoći koju su poslale druge države, MoR su omogućili dobru suradnju BiH sa susjednim državama, a u OKC-112 nije bila prisutna služba carine što je usporilo prijem međunarodne pomoći.

Generalno se može reći da je sistem zaštite i spašavanja u BiH zakonski dobro uređena na svim nivoima vlasti, i da se svi uočeni nedostaci mogu regulirati podzakonskim aktima, a neki od značajnijih nedostataka su finansiranje, tj. raspodjela sredstava i suradnja vertikalnom i horizontalnom linijom, zanemarivanje mijesnih zajednica, bolja obučenosť i zavljanje opeme i materijalno- tehničkih sredstava.

¹⁰⁰ Izvor: Procjena ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća (2011).

4.2. Najznačajniji oblici ugrožavanja u BiH

Izradom Procjene ugroženosti Bosne i Hercegovine od prirodnih i drugih nesreća identifikovane su i analizirane opasnosti od istih, te su razvrstane u osam grupa:

1. Hidrometeorološke opasnosti (poplave, suše, olujni vjetrovi, grad, visok snježni pokrivač, niske temperature, led);
2. Geološke opasnosti (zemljotres, klizišta, tonjenje tla, erozija tla – odroni kamenja i zemlje);
3. Biološke i ekološke opasnosti (epidemije zaraznih oboljenja antropološkog, animalnog i biljnog porijekla; ekološko zagađenje vazduha, tla, vode; degradacija tla itd.);
4. Požari (otvorenog prostora, na poljoprivrednim i šumskim zemljištima; industrijski, na stambenim objektima itd.)
5. Opasnosti u transportu i komunikacijama (putni, željeznički, vazdušni i vodeni saobraćaj);
6. Industrijske opasnosti (industrijske nesreće, rudarske nesreće, nesreće u termoelektranama, gasovodi, hidroelektrane);
7. NHBR opasnosti;
8. Ostale opasnosti (terorizam, proliferacija i primjena oružja za masovno uništenje, oružani konflikt, produkti prethodnih oružanih sukoba - zloupotreba ili nepravilno korišćenje oružja i lakog naoružanja, neeksplodiranih ubojnih sredstava; mine, municija sa osiromašenim uranijumom).

4.2.1. Hidrometeorološke opasnosti

Klima u BiH uslovljena je klimatskim faktorima: geografski položaj, geološka podloga, reljef, blizina mora, pokrivenost terena šumom i biljnim svijetom. U sjevernom dijelu BiH prevladava kontinentalna klima sa hladnijim zimama i toplim ljetima, dok u južnoj regiji prevladava mediteranska klima sa toplim ljetima i vlažnim zimama. Sredinom BiH gdje se „razdvajaju“ ove dvije regije protežu se visoke planine gdje prevladava planinska klima.

Poplava: S prosječnom godišnjom količinom padavina od 1.250 l/m², BiH je bogata vodenim resursima u poređenju sa evropskim prosjekom od 1.000 l/m. Ipak, 2014. godine, padavine koje su pogodile BiH bile su u pojedinim gradovima u maju i tri puta veće od prosjeka za to doba godine (Banja Luka, Tuzla, Gradačac). Sa 280 litara kiše po m² to je bio najkišovitiiji april i maj u Banjoj Luci od 1961. godine. Imajući u vidu da je april 2014. godine bio u kategoriji

„vlažno“ do „ekstremno vlažno“, i da od 1925. godine nije izmjereno više padavina u tom mesecu, tlo je bilo prezasićeno, tako da je došlo do nezapamćenih poplava sa ogromnim posljedicama u maju. U BiH, u slivovima nekih reka, postoje sistemi zaštite od poplava i oni su najčešće višenamjenski i njihov uticaj na sprječavanje poplava je značajan. Od velikih poplavnih voda u BiH, primjereno su zaštićena područja uz rijeku Savu i donekle uz rijeku Neretvu, dok su na pritokama Save zaštitni sistemi nedovršeni ili su u fazi izrade. U skladu sa tim, u Procjeni ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća, vjerovatnoća od poplava je vrlo visoka. Poplave koje su se desile 2014. godine pokazale su opravdanost ovih procjena i da postoje i drugi prostori koji mogu biti jako pogođeni poplavama, kao što je Banja Luka, ali i Bijeljina koja je bila poplavljena i 2010. godine

Na teritoriji BiH, **grad (tuča)** je pojava koja pričinjava velike štete poljoprivrednim i drugim kulturama, ali i na privrednim, društvenim ili privatnim objektima. U BiH, jedino u RS je organizovano plansko provođenje mjera zaštite od grada (tuče) kroz Javno preduzeće protivgradne zaštite RS, ali je potrebno završavanje i modernizacija materijalno-tehničkih sredstava.

Snijeg u BiH donosi mnogo nevolja stanovništvu, ali i privredi. Posebno veliki uticaj ima na saobraćaj, jer ga, ne samo otežava, nego i onemogućava u potpunosti. Poseban rizik od velikog snježnog pokrivača je na većim nadmorskim visinama, a naročito na planinskim prevojima. Središnji dio BiH sa visokim planinama od preko 1.000 m obiluje snježnim padavinama. Visine snijega na planinama prelaze i 3 metra (2005. godine na planini Bjelašnici u okolini Sarajeva je zabilježeno 345 cm). Primjetan je trend opadanja broja dana sa pojavom snijega, kao i maksimalna visina snježnog pokrivača. Ipak, snijeg je i dalje rizik za BiH, što se 2012. godine i pokazalo kada su snježne padavine bile iznad prosjeka u BiH i stvorile velike probleme, posebno u centralnim dijelovima BiH. Prema Procjeni ugroženosti BiH od prirodnih i drugih nesreća, vjerovatnoća velikih snježnih padavina je visoka, odnosno prosječna, a rizik prosječan ili čak nizak, a uticaj na stanovništvo i materijalna sredstva ograničen i osrednji.¹⁰¹

Suša: Najveći rizik za pojavu suše u BiH je na sjeveroistoku i jugozapadu. Utvrđeno je da su najčešće suše u području Mostara, a veoma blage suše ima područje Bihaća.

Vjerovatnoća pojave suša je procjenjena visokom, odnosno prosječnom, dok je rizik procjenjen niskim, a uticaj na stanovništvo i infrastrukturu kao ozbiljan.

¹⁰¹ Procjena ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća (2011). Sarajevo: Vijeće ministara BiH. Str.109

4.2.2. Geološke opasnosti

Geološke prijetnje koje se najčešće javljaju u BiH su: klizišta, zemljotresi, tonjenje tla, erozija tla – odroni kamenja i zemlje. Poplave koje su zadesile BiH u maju 2014. godine dovele su do pojave velikog broja klizišta. Pokazalo se da su klizišta vrlo veliki rizik, koji u kombinaciji sa velikim padavinama i poplavama mora biti uzet ozbiljno u analizu. Pored, dosada poznatih klizišta, pojavile su se i desetine novih u rejonu Visokog, Tuzle i dr.

Pored ovih klimatskih promjena, BiH predstavlja i jedan od seizmički aktivnijih dijelova Balkanskog poluostrva. BiH se nalazi u seizmičkoj zoni Balkanskog poluostrva prosječnog intenziteta 7,5° Merkalijeve skale (MSC). Prema postojećim podacima, u prošlosti se na prostoru BiH dogodio veći broj razornih zemljotresa. Jedan od najrazornijih bio je 1969. godine u Banjoj Luci, gde je magnituda bila 9° MSC.¹⁰²

U BiH se godišnje registruje oko 1.100 manjih zemljotresa (prosječno 3 potresa dnevno), intenziteta 3° MSC, a oko desetak potresa godišnje osjete i stanovnici BiH. U narednih 50-100 godina procjenjuje se da bi moglo doći do novih velikih potresa intenziteta 7-9° MSC u području Banje Luke, planine Treskavice, Trebinja i Neuma.¹⁰³

Vjerovatnoća pojave jakih zemljotresa u Procjeni ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća je ocjenjena prosječnom, dok je rizik najveći na prostoru Banje Luke, i ujedno sa najvećim uticajem na stanovništvo, okoliš i infrastrukturu.

Jedna od značajnijih seizmičkih opasnosti su i vulkanske erupcije. Iako BiH kroz svoju procjenu ne razmatra ugroženost BiH od vulkanskih erupcija, treba napomenuti da posljedice mogu biti značajne i da, iako BiH nema vulkana, oni postoje relativno blizu (Italija).

Iako BiH nema nuklearne elektrane, u Procjeni ugroženosti BiH je razmatran i uticaj nuklearnih elektrana koje se nalaze u zemljama u okruženju. Na isti način se moralo nešto više pažnje posvetiti i vulkanima. Svejdoci smo da je eksplozija vulkana na Islandu 2014. godine imala ogroman uticaj na avio-saobraćaj u Evropi, pa tako posredno i na avio-saobraćaj u BiH. Erupcija vulkana Vezuva u Italiji sa sličnim karakteristikama kao ona na Islandu, uz kombinaciju sa zapadnim i jugozapadnim vjetrovima, može BiH ostaviti bukvalno u mraku, jer pepeo i dim bi mogli paralizovati život u BiH.

¹⁰² *Procjena ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća* (2011). Sarajevo: Vijeće ministara BiH, str.122.

¹⁰³ Huseinbašić, Ć. (2009). *Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja*. Sarajevo: Jordan studio, str.70.

4.2.3. Biološke i ekološke opasnosti

Kada se govori o biološkim i ekološkim prijetnjama, onda se prvenstveno misli na: epidemije zaraznih oboljenja antropološkog, animalnog i biljnog porijekla; ekološko zagađenje vazduha, tla, vode; degradacija tla itd.

Moguća je pojava zaraznih bolesti velikih razmjera u BiH. Procjene pokazuju da čak i do 50% populacije može biti ugroženo u pandemiji gripe.¹⁰⁴ (COVID-19)

Određene bolesti imaju i prekogranične efekte, ali i u eri transporta i putovanja moguće je da se u BiH pojave i određene egzotične bolesti poput malarije ili ebole.

Pored bolesti koje pogađaju ljude i životinje, BiH može biti pogođena i raznim bolestima bilja. Obzirom da 70% stanovništva BiH živi od poljoprivrede, odnosno direktno ili indirektno ostvaruje prihode od poljoprivredne proizvodnje, pojava biljnih bolesti može biti pogubna za ekonomiju države. Prema Procjeni ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća, pojava ovih biljnih bolesti je visoke i vrlo visoke vjerovatnoće, ali se efekti ocjenjuju kao osrednji.¹⁰⁵ Kada se govori o kvalitetu vazduha u BiH, Procjene zagađenosti vazduha postoje na nivou entiteta, ali ne i na nivou BiH što je potrebno regulirati.

Upotreba pesticida i đubriva u BiH je u stalnom porastu. Najveću opasnost po kontaminaciju zemljišta predstavlja nestručna i nekontrolisana uporaba pesticida i mineralnih đubriva. Pored zagađenja zemljišta, na posredan način se tako kontaminiraju podzemne vode, voda za piće, ali i same biljke. Najveći stepen rizika od ove kontaminacije imaju zemljišta na sjeveru i sjeveroistoku BiH, gdje je poljoprivreda i najrazvijenija. Lokacije koje su bile kontaminirane osiromašenim uranijumom, tokom bombardovanja, od strane NATO-a, tokom rata u BiH od 1992-1995. godine, u Hadžićima, Vogošći, Bjelašnici, Lukavici, Han Pijesku, Koranu, Ustikolini, Foči i Kalinoviku, stavljene su pod kontrolu i vrše se redovno merenja sadržaja uranijevih izotopa u okolnim površinskim vodama.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Isto, str.137.

¹⁰⁵ Isto, str.173.

¹⁰⁶ Isto, str.255

4.2.4. Požari

Obzirom da je preko 98% požara u BiH izazvano ljudskim faktorom¹⁰⁷, bilo namjerno ili nenamjerno, ovaj oblik ugrožavanja bezbjednosti BiH predstavlja odraz društvenog stanja i razvoja svijesti i samosvijesti društva.

U BiH su, po statističkim podacima, požari u submediteranskom prostoru najčešći, a vjerovatnoća za pojavu ovih požara je vrlo visoka, a sa aspekta uticaja na ljude, okolinu, imovinu i infrastrukturu, rizik je veliki.¹⁰⁸ Materijalne štete su ogromne. Kritična godina je bila 2012., u kojoj je opožarena površina, prema podacima iz BiH bila preko 67 hiljada hektara .

Sagledavajući procjene šteta od požara, jasno se može vidjeti da su te štete mnogo puta veće od potrebnih ulaganja na opremanje, osposobljavanje i održavanje vatrogasnih jedinica, jedinica civilne zaštite, ali i OS BiH za pravovremene intervencije. Štete po šumske ekosisteme, izazvane požarima su nemjerljive.

Mišljenja su da se mjesno stanovništvo još uvijek nedovoljno uključuje u gašenje požara, iako im je to zakonska obaveza. Požari u BiH, u skladu sa Procjenom ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća, imaju visoku vjerovatnoću pojavljivanja uz visok rizik i jak uticaj na stanovništvo, okoliš i materijalna sredstva.¹⁰⁹ U skladu sa procjenama, teritorija BiH je podjeljena na pet požarnih zona i to: Niska Hercegovina, Visoka Hercegovina, Centar, Zapad i Sjever.¹¹⁰

¹⁰⁷ Studija „Gašenje šumskih požara u Bosni i Hercegovini“ (2014). Sarajevo: Ministarstvo bezbjednosti, str.7.

¹⁰⁸ Procjena ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća (2011). Sarajevo: Vijeće ministara BiH, str.192-193.

¹⁰⁹ Isto, str.193.

¹¹⁰ Studija „Gašenje šumskih požara u Bosni i Hercegovini“ (2014). Sarajevo: Ministarstvo bezbjednosti, str.56.

Slika 2. Pregled požarišnih zona sa definisanim klasama opasnosti od požara¹¹¹

Svaka od tih zona je, prema dosadašnjim podacima, klasifikovana, i u BiH se može govoriti, o jednoj zoni sa klasom opasnosti od požara, „vrlo visoka“ (crvena boja – Visoka Hercegovina), jednoj sa klasom „visoka“ (braon boja- Niska Hercegovina), dvije zone sa klasom srednja (žuta boja – Zapad i Sjever) i jednoj zoni sa klasom opasnosti od požara „niska“ (zelena boja – Centar). Prema podacima iz RUCZ RS o požarima na otvorenom prostoru u periodu od 2010-2012. godine, može se uočiti da je šumsko gazdinstvo Trebinje, po opožarenoj površini daleko iznad svih ostalih, a za njim sledi Botin kod Nevesinja, što upravo govori o tome da je požarna zona Visoka Hercegovina najugroženija požarima u BiH.

Tehnike za gašenje požara su nedovoljne i zastarejle po pitanju fizičkih kapaciteta i tehnike. Osnov zaštite šumskog fonda leži u unaprjeđenju protivpožarnih mjera, s ciljem prevencije i smanjenja šumskih požara, koji su poslednjih decenija višestruko učestali. Ipak, loše društvene i ekonomske prilike u BiH pogoduju lošem stanju protivpožarne zaštite.

¹¹¹ Izvor: Studija „Gašenje šumskih požara u Bosni i Hercegovini“ (2014). Sarajevo: Ministarstvo bezbjednosti

4.2.5 .Opasnosti u transportu i komunikacijama

Na prostoru BiH danas je najaktuelniji drumski, dok je željeznički saobraćaj nešto manje zastupljen. Najčešća mjesta nastanka saobraćajnih nesreća su na putnim prelazima preko željezničkih pruga i gdje pruge prolaze kroz naseljena mjesta. Veliku potencijalnu opasnost predstavlja transport cisternama, tečnog hlora, amonijaka, popilena i popilen oksida, vrlo opasne materije, u slučaju da dođe do njihovog prodiranja u atmosferu.

U BiH, svake godine, od posljedica saobraćajnih nesreća na putevima, život izgubi oko 400 ljudi, a oko 10.000 bude povrijeđeno, od čega preko 2.000 zadobije teške tjelesne povrede.¹¹²

Kada se radi o vazdušnom saobraćaju, treba napomenuti da se u BiH nalazi 27 službeno registrovanih aerodroma, od čega su četiri međunarodna (Sarajevo, Banja Luka, Mostar i Tuzla).¹¹³ Direkcija za civilno vazduhoplovstvo BiH (BHDCA – Bosnia and Hrezegovina Directorate of Civil Aviation) je jedini vazduhoplovni regulator u BiH i osigurava bezbjednosno odvijanje vazdušnog saobraćaja na prostoru BiH. Procjene pokazuju da je vjerovatnoća nesreće vazduhoplova prosječna, dok je vjerovatnoća oružanog napada na aerodrom niska.¹¹⁴

4.2.6. Industrijske opasnosti

Kada posmatramo rizik industrijskih prijetnji u BiH, one se ogledaju kroz: industrijske nesreće, rudarske nesreće, nesreće u termoelektranama, hidroelektranama kao i u plinovodima.

Kao posebno značajne industrijske opasnosti se, u Procjeni ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća ističu:

- požari,
- eksplozije,
- masovno ispuštanje nafte u Jadranskom slivu i slivu rijeke Save,
- ispuštanje hemikalija u gradskom području,
- dugotrajni prekid snabdjevanja električnom energijom većeg područja,
- deponije opasnih materija,
- rušenje brana i plavljenje,

¹¹² Procjena ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća (2011). Sarajevo: Vijeće ministara BiH, str.212 i 218.

¹¹³ Isto, str.51.

¹¹⁴ Isto, str.230

- ispuštanje štetnih materija iz industrijskih postrojenja u vodotokove,
- isticanje procednih voda iz regionalnih deponija i
- emisija štetnih polutanata iz industrijskih i energetske postrojenja.

U navedenoj Procjeni mogućnost požara na industrijskim postrojenjima, kao i eksplozije su označene sa vrlo visokom i visokom vjerovatnoćom, dok većina ostalih opasnosti spada u grupu sa prosječnom vjerovatnoćom. Ono što posebno zabrinjava je to što procjena pokazuje da ni u jednom slučaju pripreme, kapaciteti za odgovor i kapaciteti za oporavak nisu dobri, odnosno trebaju prilagođavanje i drastične promjene. Posebno kada se radi o rušenju brana i plavljenju, deponijama opasnih materija, ispuštanju štetnih materija iz industrijskih postrojenja u vodotokove i isticanju procednih voda iz regionalnih deponija.

4.2.7. Nuklearne, kemijske, biološke i radioaktivne opasnosti

Kada govorimo o nuklearnim i radioaktivnim opasnostima, treba istaći da BiH ne raspolaže nuklearnim reaktorima i pogonima za proizvodnju nuklearne energije niti za aktivnosti vezane za rad sa radioaktivnim materijalima na svojoj teritoriji. Međutim, u zemljama u okruženju, na udaljenosti od 400 do 600 km nalaze se tri nuklearne elektrane: Krško u Sloveniji, Pakš u Mađarskoj i Kozloduj u Bugarskoj. Pored ovih, još je nekoliko nuklearnih elektrana na udaljenosti do 1.000 km od teritorije BiH. Imajući u vidu da su radioaktivni efekti eksplozije nuklearne elektrane u Černobilju (1986) mjerena na i do 3.000 km udaljenosti pa čak i dalje¹¹⁵, jasno je da bi se posljedice katastrofe na nekoj od nuklearnih elektrana u okruženju odrazile na život i zdravlje ljudi, životinjskog i biljnog svijeta, i životne sredine u BiH.

Iako nema nuklearnih reaktora, u BiH, postoje područja kontaminirana radioaktivnim materijalom, a koja su se našla na tom prostoru uslijed dejstava vojnih snaga NATO-a sa municijom, sa osiromašenim uranijumom, tokom bombardovanja položaja VRS u ratu od 1992-1995. godine. Na osnovu izvještaja ekipe stručnjaka Programa UN-a za zaštitu okoliša (UNEP), osiromašeni uranijum je pronađen na lokaciji:

- nekadašnji objekat za popravku tenkova u Hadžićima,
- skladišta municije u Hadžićima i
- skladišta artiljerijske municije u Han Pijesku.¹¹⁶

¹¹⁵ Tihčić, A. (2006). *Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u prirodnim i drugim nesrećama*. Sarajevo: Federalna uprava civilne zaštite, str. 6.

¹¹⁶ *Procjena ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća* (2011). Sarajevo: Vijeće ministara BiH, str. 246.

Ovi prostori su djelimično sanirani i stavljeni pod kontrolu, i mjeri se redovno sadržaj uranovih izotopa u okolnim površinskim vodama.

Procjene pokazuju da je vjerovatnoća da će doći do havarije NE Krško vrlo niska, ali ukoliko do nje ipak dođe, posljedice bi bile ozbiljne. U slučaju najgoreg scenarija, odnosno da do havarije dođe, rizik bi, po ljude i okolinu, bio visok.¹¹⁷

4.2.8. Ostale opasnosti

Pod ostalim prijetnjama, prema Procjeni ugroženosti BiH od prirodnih i drugih nesreća, prvenstveno se smatraju: terorizam, proliferacija i primjena oružja za masovno uništenje, oružani konflikt, produkti prethodnih oružanih sukoba - zloupotreba ili nepravilno korišćenje oružja i lakog naoružanja, neeksplodiranih ubojnih sredstava, mine, municija sa osiromašenim uranijumom.

Kao posljedica navedenih društvenih problema i proteklog rata u BiH (1992-1995. godine), ali i kao svjetski trend, terorizam takođe zauzima značajno mjesto prilikom procjena ugroženosti BiH. U Strategiji BiH za prevenciju i borbu protiv terorizma (za period od 2010-2013. godine) jasno se ističe povezanost uticaja globalne krize sa nelegalnim oblicima ponašanja i aktivnosti u BiH, i uticaja na povećanje njihovog intenziteta kroz pojavne oblike negativnog dešavanja i usložnjavanja bezbjednosnih prilika. Tokom izrade te strategije (2009. godine), jasno se navodi da se i u narednom periodu mogu očekivati „bezbjednosne pojave i akti nasilja, podstaknuti ekonomsko-socijalnim stanjem i drugim povodima, ali i oni usmjereni prema povratničkoj populaciji, njihovoj imovini, vjerskim objektima i slično.“ Iako se u istoj Strategiji naglašava da raspoloživa saznanja ne ukazuju da se na teritoriji BiH vrše bilo kakve pripreme za izvođenje akata međunarodnog terorizma, kako prema BiH, tako i prema stranim subjektima u BiH¹¹⁸, dešavanja tokom 2010. godine (teroristički napad u Bugojnu na policijsku stanicu), 2012. godine (teroristički napad na ambasadu SAD-a u Sarajevu) i 2015. godine (napad na policijsku stanicu u Zvorniku, ubistvo dva vojnika OS BiH u Rajlovcu) demantuju takve procjene. U skladu sa Izvještajem o radu Vijeća ministara BiH, Državna agencija za istrage i zaštitu (State Investigation and Protection Agency – SIPA) je tokom 2012. godine podnijela 8 izvještaja protiv 9 lica i jednog N.N. lica zbog terorizma i krivičnih dijela koja se mogu dovesti u vezu sa terorizmom, a podnela je i 7 izvještaja protiv 36 fizičkih i 14 pravnih lica zbog pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti. U Državnoj centralnoj kancelariji (National Central Bureau

¹¹⁷ Baza scenarija (2011). Sarajevo: Vijeće ministara BiH, str.747.

¹¹⁸ Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma (za period od 2010-2013. godine) (2010). Sarajevo: Ministarstvo bezbjednosti BiH, str.23.

– NCB) Interpola u Sarajevu zaprimljeno je 36 predmeta koji se odnose na terorizam¹¹⁹, a godinu dana ranije to je bilo 25 predmeta koji imaju obilježje međunarodnog terorizma.¹²⁰

U Procjeni ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća, terorizam je svrstan u grupu „ostalih hazarda“. Ovdje se, prije svega, u Bazi scenarija, pažnja posvetila postavljanju eksplozivne naprave na javnom mjestu i podmetanje eksplozivne naprave na aerodrumu. U skladu sa procjenama, vjerovatnoća za teroristički napad na javnom mjestu je ocjenjena prosječnom, dok je vjerovatnoća za teroristički napad na aerodrumu ocjenjena niskom. „Borba protiv terorizma u BiH tek predstoji“, i nakon događaja 2015. godine više se pažnje posvećuje i zaštiti OS BiH od terorizma. Vjerovatnoća napada na OS BiH je postala visoka, a posljedice mogu biti katastrofalne, obzirom na strukturu i način funkcionisanja OS BiH. Ovo je jedan od oblika ugrožavanja koji u BiH ima posebno veliki značaj za mir i stabilnost, te opstanak države BiH kao takve, pa se ovom problemu mora prići još ozbiljnije i bez kompromisa.

Nasljeđe proteklog rata su i velike količine eksplozivnih i minsko-eksplozivnih sredstava koja se nalaze u velikom broju magacina širom BiH, kao i velika količina mina u minskim poljima širom prostora gdje su se tokom rata protezali frontovi suprotstavljenih strana. Kada se govori o skladištima minsko eksplozivnih sredstava, procjene pokazuju da su vjerovatnoća eksplozije i rizik vrlo niski, a posljedice osrednjeg karaktera¹²¹.

Pored ovih skladišta, velika prijetnja BiH su i mine koje su zaostale nakon rata od 1992-1995. godine. Prema prvoj zvaničnoj procjeni Središta za uklanjanje mina u BiH iz 1998. godine, minski sumnjiva površina u BiH je iznosila 4,2 km² ili 8,2% od ukupne površine BiH. Veličina minski sumnjive površine na kraju 2013. godine u BiH iznosila je 1.218,50 km² ili 2,4% u odnosu na ukupnu površinu BiH. Te preostale minski sumnjive površine su i dalje prijetnja stanovništvu i vjerovatnoća aktiviranja zaostalih mina je vrlo velika, a posljedice su vrlo često fatalne. Lista identifikovanih glavnih rizika upravo obuhvata aktiviranje mine u minskom polju, aktiviranje eksplozivnih ostataka iz rata i minirane obale rijeka, a posebno obala i korita rijeke Save.¹²² Iako je zabilježen vidan napredak u čišćenju prostora zagađenih minama, poplave i klizišta, vrlo često, kontaminiraju i dodatna područja ili ponovo kontaminiraju već očišćena.

¹¹⁹ *Izveštaj o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za 2012. godinu* (2013). Sarajevo: Vijeće ministara, str.103 i 133.

¹²⁰ *Izveštaj o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za 2011. godinu* (2012). Sarajevo: Vijeće ministara, str.132.

¹²¹ *Procjena ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća* (2011). Sarajevo: Vijeće ministara BiH, str.274.

¹²² *Procjena ugroženosti BiH od prirodnih ili drugih nesreća* (2011). Sarajevo: Vijeće ministara BiH, str. 273

4.2.9. Međunarodne vježbe pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama

Vježbe, koje na međunarodnom nivou realiziraju OS BiH, se mogu podijeliti na one realizirane u BiH i inostranstvu, a onda i na one koje su realizirane na temelju bilateralnih sporazuma, ali i sporazuma sa drugim organizacijama (NATO/PfP). Jedna od prvih vježbi na kojima su učestvovali predstavnici OS BiH, a koja je bila vezana za misiju pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama, bila je vježba u Gruziji 2009. godine, koja je bila pod pokroviteljstvom NATO-a. Vježbe koje su realizirane 2012. godine u organizaciji NATO/PfP, a na kojima je učestvovala BiH, su samo u dva slučaja bile povezane sa pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih ili drugih nesreća, odnosno vrlo mali broj pripadnika OS BiH je učestvovao na tim vježbama (22 pripadnika OS BiH).¹²³

Pored međunarodnih vježbi, koje su se realizirale na simulacijskim sistemu JCATS, OS BiH su učestvovala i na određenom broju međunarodnih vježbi civilno-vojne suradnje u vanrednim situacijama, a 2012. godine je BiH bila i domaćin jedne takve vježbe. Međunarodna civilno-vojna vježba „Zajednički otpor 2012“, kojoj je BiH bila domaćin uz pokroviteljstvo Američke komande za Evropu (USECOM). Vježba je održana na jugu BiH i okupila je oko 850 učesnika iz BiH, zemalja regiona, NATO-a, EUFOR-a i PfP zemalja. Cilj vježbe je bio da se testira i usavrši sustav reagiranja na vanredne situacije u BiH, poboljša suradnja između međunarodnih i domaćih timova za civilnu zaštitu, te unaprijedi uloga OS BiH u izvršavanju svoje misije pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama.¹²⁴

Tokom otklanjanja posljedica poplava u periodu od 7.6. - 20.6.2014. godine, u sklopu praktične vježbe pod nazivom „Zajednički napor 14“, angažirano je ljudstvo i tehnika EUFOR-a i OS BiH. Ova vježba je bila praktična realizacija projekata raznih vrsta, a vezano za praktičnu pomoć civilnom stanovništvu tokom velikih poplava 2014. godine i naknadno je planirana, jer su te snage baš polovinom maja došle u BiH radi realizacije vježbe vezane za operacije potpore miru.

Ipak, treba primjetiti da izobrazba, koja se realizira sa EUFOR-om, a koja se planira prema Smjernicama za izobrazbu, ne obuhvata izobrazbu vojne pomoći civilnim vlastima (Military Aid to Civilian Authority - MACA) i nije na potrebnoj razini u kvantitativnom smislu, iako je

¹²³ *Izješće o radu Ministarstva odbrane BiH za 2012. godinu* (2013). Sarajevo: MO BiH, str.16.

¹²⁴ *Održana međunarodna civilno-vojna vežba „Zajednički otpor 2012“* (2012). Bilten br.8. Sarajevo: Ministarstvo odbrane BiH, str.4.

praktična suradnja sa EUFOR-om na tom planu značajna, posebno kada su u pitanju kapaciteti za letenje noću i u uslovima smanjene vidljivosti.

OS BiH aktivno učestvuju u vježbama međunarodnog karaktera i sve više učestvuju u vježbama vojne pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih ili drugih nesreća, ali sa pozicija slanja pripadnika OS BiH u pomoć drugim zemljama, kao i sa pozicije primanja strane vojne pomoći u vanrednim situacijama. Ipak, broj pripadnika OS BiH, koji učestvuje u tim vježbama van BiH je još uvek mali i do veličine pješackog voda. Za očekivati je povećanje broja međunarodnih vježbi, ali i broja ljudi koji se na njima angažira.

V ULOGA MEĐUNARODNIH VOJNIH SNAGA U PRUŽANJU POMOĆI U VANREDNI SITUACIJAMA NA PODRUČJU BiH 2008-2018

5.1. Operacija ALTHEA

Radi nadgledanja vojne implementacije Dejtonskog mirovnog sporazuma na teritoriju Bosne i Hercegovine stacionirane su vojne snage Eurropske unije. U početku su to bile SFOR i IFOR, ali je tranzicijom naziv promijenjen u EUFOR. Jedan od zadataka međunarodnih vojnih snaga na teritoriju Bosne i Hercegovine je pomoć Oružanim snagama kroz razne izobrazbe pripadnika Oružanih snaga BiH. Svake godine se održavaju zajedničke vojne vježbe pod nazivom „Brzi odgovor“ koja je redovna operativna vježba kojom EUFOR pokazuje snažnu opremljenost i udruživanje snaga u održavanju sigurnosti i stabilnosti okruženja u BiH.

Te vježbe su rezultat višemjesečnih priprema, kako materijalno-tehničkih sredstava tako i ljudskih resursa i obuke. Tako je za vježbu „Brzi odgovor 2016“ prvi, od tri teretna aviona, koji su dostavili ukupno 30 vozila potrebnih realizaciju vježbe bio i avion „Antonov 124“, koji je po svojoj težini drugi avion u svijetu i mogao da isporuči opremu težine 150 tona, što ga čini savršenim sredstvom za brzi transport vozila diljem svijeta i omogućavao EUFORU raspoređivanje snaga i sredstava u veoma kratkom roku.¹²⁵

EUFOR je, kroz svoju suradnju sa Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, i svoj program izobrazbe i osposobljavanja organizira izobrazbe za djelovanje u slučaju prirodnih katastrofa, zaštite i spašavanja, pružanja vojne pomoći. U suradnji sa inženjerskom bojnom OS BiH, civilnom zaštitom, policijom, vatrogasnim brigadama, Crvenim križom, pripadnicima GSS i drugim udruženjima često organiziraju izobrazbe. Tako je 2015. godine, jedna od vježbi održana u Derventi, pod nazivom „Prirodne katastrofe, zemljotresi - sanacija područja nakon poplava i zemljotresa“¹²⁶.

Cilj svake izobrazbe je osposobljavanje pripadnika Oružanih snaga za pomoć civilnim strukturama kada dođe do nepogoda.

¹²⁵ https://www.euforbih.org/images/pdfs/Teme/2016/201610_lat.pdf

¹²⁶ https://www.euforbih.org/images/pdfs/Teme/2015/07_2015_lat.pdf

Tijekom poplava 2014. godine i sanaciji posljedica, pomoć EUFOR-a bila je dragocjena. EUFOR je u akciju spašavanja uključio svoje ljudske i tehničke resurse. Bila je to jedna od najvažnijih potpora koju su europske vojne snage mogle pružiti civilnom stanovništvu. Oni su stavili na raspolaganje svoje helikoptere, kao i jedinice na terenu¹²⁷. Pripadnici EUFOR-a pomagali su pripadnicima OS BiH i lokalnom stanovništvu u sanaciji terena nakon poplava, izgradnji mostova koje je poplava uništila, izgradnjom putnih komunikacija, infrastrukture, saniranje klizišta, kao i učvršćivanje obala rijeka. Praksa je pokazala da se zajedničkim djelovanjem i solidarnošću može efikasno reagirati i dosta učiniti. EUFOR je pomagao u evakuaciji stanovništva iz područja pogođenih poplavama u BiH. Povrijeđene i bolesne osobe su na vrijeme prevezene i pružena im je potrebna pomoć. Tim EUFOR-a za medicinsku evakuaciju (MEDEVAC), koji se sastoji od tri ljekara i dva spasitelja, pružio je hitnu medicinsku pomoć i u helikopterima koji su vršili evakuacije. Više od 40 civila, uključujući djecu i starije osobe, dobilo je hitnu medicinsku pomoć i prevezeno je do bolnice.¹²⁸

EUFOR-ovi vojnici su često bili angažirani i u pružanju pomoći u raznim operacijama potrage i spašavanja. Primjer za to su gašenja požara, helikopterske evakuacije i pružanje pomoći u nezgodama i katastrofama. Jedna takva operacija izvedena je u februaru 2012. godine kada je porodica, koja je bila snijegom potpuno odsječena od svijeta, uspješno spašena. Porodica je sigurno prebačena u EUFOR-ovu bazu Butmir, a prije no što ih je vozilo gradske hitne pomoći odvezlo u bolnicu, pregledalo ih je medicinsko osoblje EUFOR-a¹²⁹.

Zaštita i pružanje pomoći ugroženom stanovništvu važan su zadatak Oružanih snaga koji se može izvršiti na razne načine. Ono što Oružane snage BiH sada rade i ono što EUFOR može da pruži dobar je primjer dvojne uporabe snaga. EUFOR koristi svoje vojnike, znanje i vojnu opremu kako bi pomogao ljudima u našoj zemlji, pomogao u otklanjanju posljedica prirodne katastrofe i tako pružio pomoć društvu. Oružane snage imaju ljudstvo, terenske kamione i ostalu opremu neophodnu za djelovanje na teškom terenu i angažman. Pored resursa, u takvim situacijama, izuzetno je važno da OS budu obučene i da održavaju svoja sredstva kako bi bile i više od vojske kada rade za dobrobit građana.

Osim u navedenim slučajevima, EUFOR ima važnu ulogu i u procesu deminiranja teritorija Bosne i Hercegovine. To se ogleda, kako u pružanju materijalno-tehničke podrške, tako i prenošenja svog znanja. Jedan od projekata EUFOR-a je i edukacija o opasnostima od mina u školama u BiH.

¹²⁷ https://www.euforbih.org/images/pdfs/Teme/2015/07_2015_lat.pdf

¹²⁸ https://www.euforbih.org/images/pdfs/Teme/2014/12_2014_lat.pdf

¹²⁹ https://www.euforbih.org/images/pdfs/Teme/2014/12_2014_lat.pdf

Bosna i Hercegovina je, još uvijek, jedna od najzagađenijih zemalja na svijetu po pitanju minsko-eksplozivnih sredstava. Postojanje zaostalih mina direktno utiče na ekonomski razvoj zemlje, ali i njen turizam. EUFOR se često posmatra kao neko ko je odgovoran za aktivnosti deminiranja u ovoj zemlji. Međutim, to je odgovornost lokalnih vlasti. Ipak, EUFOR uz pomoć svojih Timova za vezu i osmatranje (LOT) i 50 obučanih, akreditiranih instruktora za minsko upozoravanje, nastavlja svoj program edukacije o opasnostima od mina za djecu u BiH.¹³⁰

5.2. PSOTC - Centar za obuku za podršku mirovnim operacijama

Centar za obuku za potporu mirovnim operacijama uspostavljen je u julu 2001. godine, kao međunarodni projekat 18 država partnera predvođenih Velikom Britanijom. Središte je osnovano kako bi osigurao profesionalnu vojnu naobrazbu za potporu mirovnim operacijama Oružanih snaga BiH (OS BiH) i drugih međunarodnih sudionika, promovirao prednosti međuentitetske suradnje, te pomogao BiH u pripremama za ulazak u program Partnerstvo za mir. Prvi stožerni tečaj za operacije potpore miru održan je 7. februara 2005. godine. Od samog početka djelovanja, ideja je bila da BiH preuzme upravljanje Središtem, tako da se prenos ovlasti dogodio u decembru 2012. Od tada, PSOTC je u potpunosti integriran u OS BiH, odnosno Zapovjedništvo za doktrinu i izobrazbu OS BiH.

PSOTC je imenovan jednim od regionalnih središta za izobrazbu. Uslijedila su i priznanja za PSOTC tečajeve, kao što je certifikat za izobrazbu u UN operacijama potpore miru 2011. godine, zatim tečaj za policijske časnike UN-a akreditiran od strane UN-a u svojoj prvoj iteraciji 2012. godine. Tečajevi PSOTC-a dijele se na tečajeve potpore mirovnim operacijama za časnike i dočasnike, kao i obuhvatnije sigurnosne tečajeve vezane za rodna pitanja, reformu sigurnosnog sektora i izgradnje integriteta. Pet tečajeva PSOTC-a imaju NATO akreditaciju (međunarodni tečaj stožernih časničkih vještina, orijentacijski tečaj o protupobunjeničkim operacijama, tečaj za dočasnike za operacije potpore miru, tečaj izgradnje integriteta u operacijama potpore miru, napredni tečaj za dočasnike u izgradnji integriteta u operacijama potpore miru), dok je UN tečaj za policijske službenike akreditovan od strane Ujedinjenih nacija (UN).

Promoviranje mira u svijetu jedan je od oblika međunarodne suradnje. Pripadnici Središta za izobrazbu za potporu mirovnim operacijama (PSOTC), služili su u svim međunarodnim misijama u kojima su OS BiH sudjelovale do sada, kao što su: UN misije u Etiopiji (UNMEE)

¹³⁰ https://www.euforbih.org/images/pdfs/Teme/2014/12_2014_lat.pdf

i DR Kongo (MONUSCO), kao i u misiji NATO Snaga međunarodne bezbjednosne pomoći (ISAF) u Afganistanu. Interesantno je napomenuti da su pripadnici PSOTC-a bili prvi predstavnici OS BiH, raspoređeni u ISAF misiji početkom 2009. godine.

Mirovnjaci moraju biti dobro pripremljeni za različite izazove i situacije, jer su izloženi raznim faktorima prije, tokom i nakon služenja misije. Stoga su izobrazba i programi reintegracije od velike važnosti, što im ovo središte nastoji omogućiti kroz razne tečajeve i izobrazbe. PSOTC prati najnovije doktrinirane i operativne informacije, te ih inkorporiše u programe izobrazbe. Časnici i dočasnici, koji prođu stožerne tečajeve za operacije potpore miru u PSOTC-u, mogu služiti u bilo kojoj multinacionalnoj misiji i efikasno doprinijeti njenom uspjehu, predstavljajući tako i OS BiH na profesionalan način.

5.3. LOT timovi

Europska unija je pokrenula vojnu operaciju u Bosni i Hercegovini 2. prosinca 2004. Misija je nazvana "EUFOR – Operacija Althea" (ime se odnosi na Božicu iscjeljenja u grčkoj mitologiji), a cilj njenog stvaranja bio je osigurati kontinuirano sprovođenje odredbi Općeg okvirnog sporazuma za mir, Daytonski sporazum.

Usljed postepenog smanjivanja velikog broja vojnika prisutnih u mirovnoj misiji u BiH, ukazala se potreba za formiranjem Timova za vezu i promatranje, poznatijih kao LOT timovi (Liasion Observation Teams). Zahvaljujući njima, nadgledanje sigurnosne situacije u zemlji je nastavljeno. Pripadnici LOT timova žive i djeluju unutar lokalne zajednice.

Glavni zadatak EUFOR-ovih Timova za vezu i promatranje je nadgledanje stanja na cijeloj teritoriji BiH, te pružanje potpore u održavanju sigurnog i stabilnog ozračja. U Bosni i Hercegovini ima 17 Timova za vezu i promatranje (LOT-kuća) koji predstavljaju "oči i uši" EUFOR-a. Oni su u kontaktu s lokalnim vlastima i stanovništvom, kao i brojnim drugim državnim institucijama i agencijama, s ciljem podizanja svijesti o problemima lokalne zajednice. Na taj način, posredstvom Središta za koordinaciju LOT-kuća (LCC), Timovi za vezu i promatranje osiguravaju pregled situacije Glavnom stožeru EUFOR-a u Sarajevu.

- Timovi za vezu su male vojne jedinice čija je glavna misija da djeluju kao veza između EUFOR-a i civilnog društva;
- Timovi za vezu nadgledaju različite oblasti – političke i međuetničke odnose i
- Timovi za vezu, u slučaju potrebe, pružaju građanima informacije o lokalnim institucijama.

Svi pripadnici EUFOR-ove misije u kojoj sudjeluje 21 država, rade na zajedničkom skupu ciljeva kako bi pomogli BiH neovisno o nacionalnoj, rasnoj, spolnoj ili vjerskoj pozadini. Od samoga početka 2004. godine, LOT timovi su jedna od karakterističnih značajki EUFOR-a. Tijekom godina broj LOT timova se mijenjao, a danas ih ima 17 na teritoriji BiH.¹³¹

Kroz svoj angažman i postojanje uveliko su pomogli lokalnom stanovništvu kroz razne donacije, obnavljanje škola, bolnica, donacije u vidu medicinske opreme i sl. Neki primjeri od njih su :

- Pripadnici EUFOR Lot tima Travnik uručili vrijednu donaciju Gradskoj biblioteci Donji Vakuf,¹³²
- EUFOR-ova LOT kuća donirala medicinski materijal Domu zdravlja u Foči ¹³³,
- OŠ Dubrave: Značajna donacija informatičke opreme ¹³⁴,
- Prva OŠ: Počela obnova infrastrukture¹³⁵
- Glamoč: Turska vojna misija Domu zdravlja donirala sanitetski materijal¹³⁶
- EUFOR donirao kompletne prve pomoći prijedorskom Crvenom krstu¹³⁷

¹³¹ https://www.euforbih.org/images/pdfs/Teme/2016/201607_lat.pdf

¹³² <https://radiodonjivakuf.com.ba/pripadnici-eufor-lot-tima-travnik-urucili-vrijednu-donaciju-gradskoj-biblioteci-donji-vakuf/>

¹³³ <https://startbih.ba/clanak/eufor-ova-lot-kuca-donirala-medicinski-materijal-domu-zdravlja-u-foci/136176>

¹³⁴ <http://www.zivinice.ba/kultura/os-dubraveznacajna-donacija-informaticke-opreme-45360.html>

¹³⁵ <https://www.zivinice.ba/kultura/prva-os-pocela-obnova-infrastrukture-31303.html>

¹³⁶ <https://avaz.ba/vijesti/276301/Arial>

¹³⁷ <http://prijedor24h.net/2021/09/08/eufor-donirao-komplete-prve-pomoci-prijedorskom-crvenom-krstu/>

VI. ZAKLJUČAK

Imajući u vidu ugroženosti BiH od prirodnih i drugih nesreća i Procjenu ugroženosti BiH od prirodnih i drugih nesreća te sagledavanja stanja sistema zaštite i spašavanja, dolazimo do zaključka da je mogućnost angažovanja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, kao jedine operativne jedinice na nivou države, u pružanju pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama od velikog značaja. Oružane snage predstavljaju potporu i nisu snage za prvi odgovor i nisu nosioci sistema zaštite i spašavanja. Tu nadležnost imaju entiteti i Brčko distrikt, dok na državnom nivou Ministarstvo sigurnosti BiH ima koordinacijsku ulogu.

Budući da je upotreba vojske u miru ograničena Zakonom o obrani BiH na poslove deminiranja i pomoći civilnim organima u slučaju prirodnih i drugih nesreća, nastala je potreba stvaranja određenog broja podzakonskih i drugih akata kojim se nastoji proširiti uloga vojske. Oružane snage Bosne i Hercegovine, u skladu sa svojim zadatkom pomoći civilnim strukturama u slučaju prirodnih i drugih nesreća, ne odstupaju od zadataka vojski zemalja u okruženju. To smo mogli vidjeti kroz angažiranje vojske u pomoći civilnim vlastima u vanrednim situacijama, kada civilne vlasti iskoriste sve raspoložive resurse, tj. kada su vojni resursi jedinstveni i ne postoje zamjenska sredstva u civilnim strukturama (helikopteri, inženjerske mašine i sl.).

Alizirajući zakonske, podzakonske i druge akte koji reguliraju pitanje uporabe OS BiH za pomoć civilnim strukturama u vanrednim situacijama dolazimo do zaključka da zakonska regulativa postoji. Usvajanjem Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju, potpisivanju sporazuma između Ministarstva odbrane i Ministarstva sigurnosti BiH, usvajanjem SOP-a o angažovanju OS BiH na pružanju pomoći civilnim strukturama u odgovoru na prirodne i druge nesreće, stečeni su osnovni uvjeti za uporabu Oružanih snaga za pomoć civilnim strukturama vlasti u nvedenim situacijama. Međutim, i zakoni i SOP-e su podložne izmjenama i dopunama i iste je potrebno pravovremeno ažurirati i dopunjavati.

I pored postojećih zakonskih i podzakonskih propisa, uočeni su određeni problemi, počevši od procesa planiranja, koordinacije, pa i reagovanja i saniranja posljedica negativnih djelovanja prirode i ljudi. Zbog svega toga, neophodna je bolja koordinacija između civilnih i vojnih organa u samim akcijama ovisno o elementarnoj nepogodi. Za bolju i efikasniju suradnju bilo bi poželjno da Predsjedništvo BiH, u suradnji sa Ministrom obrane BiH, sačini spisak slučajeva u kojim bi se, na odobrenje ministra obrane, Oružane snage mogle hitno angažirati bez

prethodne suglasnosti i odobrenja Predjedništva BiH. Zbog bolje i efikasnije suradnje civilnih organa i Oružanih snaga, kao i učinkovitijeg krajnjeg ishoda, potrebno je kroz sustav izobrazbe u Oružanim snagama, planirati i realizirati veći broj situacijskih vježbi. Vježbe je neophodno planirati i realizirati i u suradnji sa vanjskim suradnicima (civilna zaštita, gorska služba spašavanja, rafting klubovi...)

Iako Oružane snage imaju zavidan ljudski resurs, koji je moguće u kratkom roku nagažirati u kriznim situacijama, veliki problem je, pored složene zakonske procedure, i neadekvatna, neispravna ili zastarjela oprema koja se nalazi na lokacijama OS BiH. Istu je potrebno, u što kraćem roku, zanoviti i obnoviti.

Obzirom na prethodno navedeno potvrđena je generalna hipoteza koja glasi „U Bosni i Hercegovini postoje dobri i razvijeni civilno-vojni odosi u sistemu zaštite i spašavanja“.

Također, potvrđena je i izvedbena hipoteza 1 koja glasi: „Oružan snage imaju važnu ulogu i mogućnosti u sistemu zaštite i spašavanja“

Glavni i konačan zaključak rada je da je, civilno-vojna suradnja na relativno dobrom nivou, ali je i njega neophodno dodatno nadograditi kroz razne izobrazbe, seminare, zajedničke izobrazbe, kao i konstatno usavršavati i unaprijeđivati istu. Osim toga, neophodno je pojednostaviti zakonsku regulativu za angažiranjem OS BiH. Također, jedan od zaključaka je da se individualna izobrazba i opremanje OS BiH za pomoć civilnim vlastima u svim fazama upravljanja vanrednim situacijama u BiH, moraju podići na viši nivo.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige:

1. Baza scenarija 2011, Vijeće ministar BiH
2. Beridan Izet, Tomić Ivo M., Kreso Muharem, „Leksikon sigurnosti“, Sarajevo. 2001.god.
3. Beridan Izet, „Politika i sigurnost“, Sarajevo, 2008.god.
4. Beridan Izet i dr. „Izazovi civilno-vojne saradnje u odgovoru na prirodne i druge nesreće“, Velika Gorica, 2013.god.
5. Bilten br.8; Ministarstvo odbrane BiH
6. Boin A., P.Hart, E.Štern, B. Sandelijus, 2010, Službeni glasnik za srpsko izdanje „Politika upravljanja krizama“
7. Born Hans i Aidan Wills, 2012.god, Priručnik „Nadzor nad obavještajnim službama“
8. Huseinbašić Čamil, 2007.god, „Civilna zaštita u sistemu sigurnosti“, FPN Sarajevo,
9. Huseinbašić Čamil, 2009. god „Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja“, Sarajevo
10. Izvještaj o radu Vijeća ministara za 2011.god.2012 god., Sarajevo
11. Izvještaj o radu Vijeća ministara za 2012.god., Sarajevo 2013.god
12. Jurišić Mr. Dragiša, „Zaštita i spasavanje u Bosni i Hercegovini“, Banja Luka, 2016. god.
13. Maxwell Rohan, John Andreas Olsen, „Destinacija NATO“, reforma odbrane u Bosni i Hercegovini 2003-13
14. Politika vojne pomoći civilnim organima, Ministarstvo odbrane, Sarajevo 2010.god.
15. Politika vojne pomoći civilnim organima, Ministarstvo odbrane, Sarajevo 2010.god.
16. Pravilnik o radu službe traganja i spašavanja u Bosni i Hercegovini, 2006, Sarajevo
17. Pravilo službe OS BiH
18. Priručnik za parlamentarce N*5- 2003, „Parlamentarni nadzor nad sektorom sigurnosti“, Sarajevo

19. Protivminske akcije u OS BiH, Izvještaj o protivminskom djelovanju u BiH za 2011.god,
20. Publikacija MO BiH
21. Put u partnerstvo za mir, 2003god. Izvještaj komisije za reformu u oblasti obrane BiH, Sarajevo,
22. Radišić Dr. Dragan , kontrola nad Oružanim snagama“, Banja Luka, 2010.god.
23. Službeni glasnik br:50; 51
24. Smjernice Komandanta OK os BiH za obuku 2015godine, Butmir, 2014.god
25. Sporazum o saradnji između Ministarstva odbrane BiH i Ministarstva sigurnosti BiH u oblasti reagovanja a prirodne i druge nesreće, 2009god
26. Strategija protivminskog djelovanja u BiH 2009-2019
27. Strategija BiH za prevenciju i borbu protiv terorizma (2015-2020), Vije incidente 2011, Ministarstvo sigurnosti BiH
28. Studija“Gašenje požara u Bosni i Hercegovini“Ministarstvo sigurnosti, Sarajevo, 2014.god
29. Termiz Dževad, „Metodologija društvenih nauka“, drugo dopunjeno i prošireno izdanje, Lukavac, 2009..god.
30. Tilić A., Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u prirodnim i drugim nesrećama, Sarajevo, 2006.god.
31. TTP 3-21 pješadijska brigada 2013, Ministarstvo odbrane
32. TP-1 Doktrina OS BiH, 2012, Predsjedništvo BiH, Sarajevo 2012
33. Vojna strategija
34. Zaštita i spašavanja u Bosni i Hercegovini, 2010, Centar za sigurnosne studije BiH, Sarajevo

Zakoni:

- Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, Službeni glasnik br.50, 2008.god.
- Ustav Bosne i Hercegovine
- Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 88/05
- Put u partnerstvo za mir, Izvještaj komisije za reformu u oblasti odbrane, BIH, Septembar 2003

- Zakon o parlamentarnom vojnom povjereniku, Službeni glasnik br.51
- Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, Službene novine Federacije BiH, br. 39/03, 22/06 i 43/10) – prečišćeni tekst
- Zakon o civilnoj zaštiti, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 26, 2002. godine

Internet stranice:

- www.mod.gov.ba
- www.os.mod.gov.ba
- www.msb.gov.ba
- www.euforbijg.org
- www.avaz.ba
- www.zivinice.ba

BIOGRAFIJA

Kristina Filipović-Milić, rođena 27.02.1988.godine u Sarajevu. Majka dvojice dječaka, 10 godina i dječak od 18 mjeseci. Osnovnu školu pohađala u Vareše gdje sam 2006.godine završila Opću gimnaziju. Godine 2009. postajem profesionalno vojno lice u činu vojnika koje i danas nosim. Prvi ciklus studija završila sam na Fakultetu političkih nauka 2016.god kada sam upisala i Master studij.